

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 34.

Onsdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 69—76.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:
nr 77, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman, områden och lägenheter; samt
nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebidad framställning angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovvningsanstalter icke kommer att föreläggas riksdagen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 79 och 80 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) fastställa följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befunnes erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till härav föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1948—1949. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sjuårig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—1943. Där särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller mindre omfattning utöver läsåret 1948—1949 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilt förhållanden därtill föran-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
leda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju.

Vid skola, tillhörande någon av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna, skall det år, nybörjare intagas, och under förutsättning att lärjungeantalet i skolan uppgår till lägst 12, anordnas övertidsläsning under en månad;

b) besluta, att för sådan övertidsläsning skulle av statsmedel till lärare utgå ersättning enligt nu gällande bestämmelser om ersättning för övertidsläsning;

c) medgiva, att till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen finge under budgetåret 1936/1937 av förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor användas högst 10,000 kronor att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela;

d) besluta, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skulle, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövades vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt skulle kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke finge omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

e) medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmäldes i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, finge, såvitt anginge budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor;

II. att följande motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 98, av herr *Hamrin* m. fl.;

nr 318, av herrar *Elof Andersson* och *Johan Larsson*;

nr 332, av herrar *Verner Andersson* och *Anders Andersson*;

nr 356, av herr *Bjurström*;

nr 357, av herr *Egnell* m. fl.; och

nr 358, av herr *Lindhagen*;

samt inom andra kammaren

nr 251, av herr *Andersson* i Rasjön m. fl.;

nr 407, av herr *Johansson* i Djursnäs m. fl.;

nr 656, av herr *Bengtsson* i Kullen m. fl.;

nr 659, av herr *Åqvist* m. fl.;

nr 660, av herr *Johansson* i Krogstorp m. fl.;

nr 671, av herr *Westman* m. fl.;

nr 672, av herrar *Svedman* och *Westerdahl*;

nr 684, av herr *Malmqvist* m. fl.;

nr 685, av herr *Pettersson* i Dahl;

nr 686, av herr *Weijne*; och

nr 687, av herr *Andersson* i Ovanmyra m. fl.;

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under I hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

Reservationer hade anförts

1:o) av herrar *Svensson* i Kompersmåla och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) fastställa följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning vid skolor av de i undervisningsplanen upptagna A- och B 1-formerna att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas erforderliga:

Folkskolan skall — — (lika med utskottet) — — sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts — — (lika med utskottet) — — med ett större antal årsklasser än sju.

b) avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande ersättning av statsmedel till lärare för övertidsläsning vid skolor av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna;

c) avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande disponerande under budgetåret 1936/1937 av medel ur förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen;

d) — — — (lika med utskottet);

e) — — — (lika med utskottet);

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om avveckling av folkskolans undantagsformer och om ett bättre organiserande av landsbygdens folkskolor i allmänhet ävensom för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning;

III. att följande motioner — — (lika med utskottet) — — *Andersson* i Ovanmyra m. fl.;

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under I och II hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd;

2:o) av herrar *Nilsson* i Gränebo, *Alexander Nilsson*, *Johanson* i Faleberg, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Ovanmyra, *Olsson* i Staxäng och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 99 framlagda förslag till införande av obligatorisk sjuårig folkskola m. m.;

b) besluta, att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranledde, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal årsklasser än sju;

c) medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningkostnad, varom förmäldes i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, finge, såvitt anginge budgetåren 1935/1937, bestridas ur förslagsanslaget till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning dels om en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor med nödig hänsyn till landsbygdens speciella förhållanden, dels ock om frågan beträffande förbättring av landsbygds-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
 ungdomens fortbildningsmöjligheter efter avslutad folkskolundervisning, allt med hänsyn tagen till de synpunkter, som framhållits i motionerna I: 356 och II: 684, I: 357 och II: 687 samt II: 671, ävensom för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning;

III. att följande motioner — — — (lika med utskottet) — — — *Andersson* i Ovanmyra m. fl.;

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under I och II hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Den sjuåriga folkskolan är ingen nyhet i vårt land. Den har sedan flera år tillbaka frivilligt införts i en del städer och även på den tätt befolkade landsbygden, där folkskolans högre undervisningsformer förekomma. För närvarande undervisas i skoldistrikt med genomförd sjuårig folkskola över 200,000 av landets till något mer än 600,000 uppgående skolpliktiga barn. Det är alltså i det närmaste en tredjedel av samtliga barn i folkskolestadiet. Men detta har skett genom frivilligt åtagande från respektive kommuner. I det här föreliggande utskottsutlåtandet, som i huvudsak överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, föreslås införande av obligatorisk sjuårig folkskola i hela landet, oavsett vilka undervisningsformer som nu användas vid de olika skolorna och oavsett huruvida det från organisatorisk synpunkt icke möter för stora svårigheter att lägga till ett sjunde skolar.

Inom statsutskottet har rätt ganska stor tveksamhet, när det gällt att taga ställning till Kungl. Maj:ts förslag. Därom vittna för övrigt de ganska manstarkt undertecknade reservationerna, som äro fogade till utskottets utlåtande. Reservationer ha avgivits av 9 av utskottets 24 ledamöter, sålunda en rätt betydande del.

Reservanterna ha visst icke varit fientligt inställda mot tanken på förbättrad skolundervisning, men de ha ställt sig mycket tveksamma beträffande införande av ett obligatoriskt sjunde år vid alla skolor. Vi ha ansett, att det skulle ha varit lyckligare, om man fortsatt på frivillighetens väg och ytterligare sökt så att säga få folket med på denna reform genom fritt åtagande, varigenom åtskilligt skulle vinnas för dess genomförande. En av de sakkunniga, herr Andersson i Rasjön, har vid utredningen av frågan ställt sig på samma ståndpunkt och i ett särskilt yttrande till de sakkunnigas betänkande uttalat: »Ett lagstadgat genomförande av obligatorisk sjuårig skolplikt kunde där lätt uppväcka ett motstånd, som ledde till nya strider omkring vår folkskola med därav följande menliga verkningar för skolan själv. Det vore utan tvivel bättre, om den allmänna uppfattningen bereddes tillfälle att småningom acceptera tanken på en utökad skolplikt, genom att frivillig övergång till sjuårig skola i mera allmän omfattning avvaktades.» Ungefär samma synpunkter ha varit vägledande för mig och mina medreservanter i denna fråga.

Så som folkskoleväsendet på landsbygden för närvarande är ordnat har läraren att i stor utsträckning undervisa i flera klasser samtidigt. I skolor av B 2-form, som är den kanske vanligaste, har läraren att undervisa fyra årsklasser och i skolor av B 3-form har han att undervisa samtliga klasser inom skolan — där finns ingen särskild småskola — och beträffande de ännu lägre formerna skolor med varannandagsläsning, kan det i detta avseende icke vara ordnat på ett tillfredsställande sätt. Att vid dessa skolor, för att nämna B 2-formen, tillägga ytterligare en klass skulle resultera i att läraren, där reformen organisatoriskt kunde genomföras — d. v. s. om man har lämpliga utrymmen i skollokalen eller där man kan sammanföra barn från olika skolor — finge undervisa fem årsklasser samtidigt. Från pedagogisk synpunkt kan en sådan

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

organisation icke anses vara tillfredsställande. Skolan kan under sådana arbetsförhållanden inte gärna ge vad man vill, att den skall ge i fråga om undervisningsresultat.

Det är huvudsakligen dessa skäl, som gjort, att vi ställt oss tveksamma och icke nu velat stödja införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. En tveksamhet som kommit till synes i kretsar, som i hög grad ha att syssla med dessa frågor, och vilka ej kunna misstänkas att ej ha intresse för saken. Sveriges folkskolläraförbund, har avstyrkt förslaget under framhållande, icke blott att den sjunde årsklass, som skulle tilläggas, icke skulle få en fullt nöjaktig undervisning, utan även att undervisningen i de fyra lägre klasserna samtidigt skulle komma att försämrast. I skolor av B 3-form och med varannadagsläsning blir förhållandet i stort sett enahanda, i detta avseende som vid B 2-skolor.

Vi ha tillika ansett, att det vore bättre att låta den reform, som för närvarande försiggår genom att skolor med lägre undervisningsformer få övergå till högre sådana, få mera tid att verka och bliva fullständigt genomförd, innan man beslutar att införa ett sjunde läsår vid samtliga skolor. Statsmakterna skulle likväl genom understödjande av skoldistriktet i olika avseende kunna befrämja ett frivilligt införande av sjuårig folkskola i större utsträckning än vad nu sker.

Nu kanske det invändes, att de barn, som bäst behövde komma i åtnjutande av en förbättrad undervisning, i så fall skulle gå miste om densamma. Ja, men blir då undervisningen enligt förslaget tillfredsställande för dessa barn, som nu anses vara något sämre ställda än övriga? Sannolikt gör den icke det. Det skälet synes mig därför icke vara bärande. Man får i stället försöka att stegvis nå fram till en förbättrad skolundervisning för landets skolor i allmänhet.

Det är emellertid icke endast av de skäl, jag nu anført, som reservanterna ansett sig icke kunna tillstyrka det föreliggande förslaget. Till vår tveksamhet bidrar även att i propositionen icke föreslås någon förstärkning av den nuvarande folkskolan, utan det sjunde läsåret skulle användas till ett visserligen som det sägs fördjupat inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen, alltså en repetition av vad man tidigare gått igenom. På det sättet skulle ju undervisningen det sjunde läsåret till stor del bli en minnesträning eller — såsom någon pedagog i statsutskottet uttryckte sig — det skulle vara att strö ut på ett läsår vad man under de föregående åren hade inhämtat. Detta kan ju icke gärna kallas för en fördjupad och förstärkt insikt i de olika ämnena. Barnen vill i den åldern lära något nytt. I motioner från skilda håll har också framhållits önskvärdheten av en förändring i detta avseende, bland annat genom att undervisningen det sjunde läsåret skulle inriktas mera på praktisk utbildning, så att ungdomen bleve mera skickad för sin medborgerliga uppgift. Skolan skulle särskilt dess sista avdelning, mera ombildas härför; flickorna borde få utbildning i husligt arbete och pojarna för dem anpassad utbildning. Man kan inte säga, att det här föreliggande förslaget leder fram till ett sådant resultat. Man borde därför ha låtit frågan anstå, tills genomtänkta läroplaner och lärokurser hade utarbetats för en sjuårig folkskola, så att den skulle kunna ge något mera än folkskolan för närvarande ger. Det klagas ofta åtskilligt över att ungdomen, när den kommit till vuxen ålder, icke kommer ihåg vad som inhämtades i folkskolan, men det har sina givna orsaker, och den bristen kommer icke att avhjälpas genom det här föreliggande förslaget. Därtill fordras, att de unga senare få förnya och förkovra sina kunskaper, att när de befinna sig i de åldersstadier, då de verkligen äro intresserade för att skaffa sig vetande och utbildning, få möjlighet att inhämta

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
 såväl teoretiska kunskaper och även praktiska färdigheter. Detta är angelägenheter av stor vikt, som ej avhjälpas med ett sjunde läsår.

Det synes mig alltså, att det här föreliggande förslaget har kommit till något för hastigt. Man borde ha tagit sig något längre betänketid för att överväga huruvida icke en påbyggnad på den sexåriga folkskolan borde ha skett uti en i vissa avseenden särpräglad och utökad kurs uti kursplanen och även anknuten till de övriga ungdomsskolorna på ett mera tillfredsställande sätt. Folkhögskolorna äro utmärkta bildningsanstalter, men all ungdom kan icke få tillfälle att gå igenom sådana skolor. Visserligen finns det numera många möjligheter såväl till självstudier som till deltagande i kurser av skilda slag, där ungdomen med sikte på olika utbildningsmål har möjlighet att skaffa sig kunskaper. Men ännu är det dock många som ha behov av en förbättrad utbildning under dessa åldersstadier. Ett uppskov med den här föreslagna reformen skulle enligt min mening, herr talman, icke ha skadat, man hade därunder bättre kunnat utrett densamma och genomtänkt den något grundligare än vad nu blivit fallet.

Den föreslagna reformen, om den nu beslutas, kommer även för många kommuner att medföra avsevärt stegrade skattebördor. Enligt förslaget skulle visserligen staten bära den största delen av kostnaderna. Av byggnadskostnaderna skulle sålunda kommunerna endast åtaga sig en fjärdedel, medan staten genom amorteringar under 25 år skulle betala den återstående delen. Men kommunerna ha dock att förskottera även statens andel. Hela kostnaden beräknas för nybyggnad av folkskolelokaler till 13 miljoner kronor samt för uppförande av lärarbostäder till 9 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, alltså sammanlagt 22 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Räntan på dessa 22 $\frac{1}{2}$ miljoner kommer ju under de första åren att belöpa sig till omkring 1 miljon kronor, om man räknar med endast 4 procent, ett belopp, som är i det närmaste lika stort som det propositionen beräknar skall direkt åvila kommunerna, vilket uppgår till något mer än 1 miljon kronor. Enligt utredningar, som företagits av länsstyrelsen i Gotlands län, skulle utdebiteringen i vissa kommuner inom detta län komma att stiga med 2 kronor 2 öre per skattekrona och i medeltal skulle utdebiteringen öka med 1 krona 14 öre per skattekrona i de kommuner, som behöfve uppföra nya skolhusbyggnader och lärarbostäder.

Därtill kommer, att det inte har tillräckligt undersökts, huruvida denna skolreform i organisatoriskt avseende utan allt för stora svårigheter låter sig genomföras på alla håll? Mångenstädes finns ej utrymme i de gamla skolhusen för ytterligare en årsklass. Det blir då att bygga nya skolor och med skolskjutsar kan även bliva svårt att ordna sjunde årsklassens resor till en annan skola, och kanske även andra organisatoriska svårigheter yppa sig. Detta gör, att jag, herr talman, varit ytterst betänksam och ansett försiktigheten bjuda mig att nu yrka avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, i syfte att låta utvecklingen på detta område få fortgå på frivillighetens väg såsom hittills varit förhållandet. Jag ber därför att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta sammanhang vill jag även säga, att jag icke kunnat biträda den av herrar Svensson i Kompersmåla och Persson i Falla avgivna reservationen, som avser obligatoriskt införande av ett sjunde skolår vid skolor av högre undervisningsformer. Jag förstår inte, hur man skulle kunna lösa frågan på det sättet. I en del skoldistrikt förekomma ju såväl de högre som de lägre skolformerna. Där skulle således en del barn få gå i skolan under sju år, medan andra återigen endast skulle få gå sex år. Och är det så, att barnen flytta från en skola till en annan, bleve väl i alla fall planen för deras under-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

visning något rubbad. Jag kan icke se, att det förslaget kan gå att genomföra, och jag har därför icke kunnat ansluta mig till detsamma.

I herr andre vice talmannens yttrande instämde herrar *Johan Johansson, Ernst Svenson, Egnell, Gunnar Bodin, Tjällgren, John Gustavson* och *Anton Pettersson*.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Då jag har avgivit en annan reservation än den, till vilken den föregående talaren yrkade bifall, ber jag att få anföra några skäl för min ståndpunkt.

Såsom den föregående talaren nämnde, är skillnaden mellan de båda reservationerna den, att under det att den reservation, han företräder, yrkar rent avslag på Kungl. Maj:ts förslag, ha vi andra reservanter i viss mån biträtt den kungl. propositionen och gått med på att ett sjunde skolår skulle införas vid skolor av A- och B 1-form. Jag utgår då ifrån att man vid dessa redan är på väg att genomföra en sådan ordning och att det därför nu endast är fråga om att befästa ett förhållande, som redan existerar. Men när jag inte har kunnat vara med om att det sjunde skolåret införes obligatoriskt vid alla slag av skolformer, har jag utgått ifrån två skäl, som jag tror att man i vanliga fall inom undervisningskretsar allmänt erkänner såsom giltiga.

Det första skälet är, att man så fort som möjligt bör sörja för att skolundervisningen utvecklas i den riktningen, att de halvtidsläsande skolorna utbytas mot heltidsläsande. Vi äro på marsch åt det hållet, och att då skjuta in det sjunde skolåret såsom en ersättning för en omläggning av halvtidsläsande skolor till heltidsläsande tror jag icke är en ur undervisningssynpunkt tillfredsställande lösning. Vid en sexårig skola med halvtidsläsning blir undervisningstiden fyra månader gånger sex, d. v. s. 24 undervisningsmånader. I en heltidsläsande skola blir den dubbelt så lång eller 48 undervisningsmånader. Läger man ett sjunde skolår till de halvtidsläsande skolornas undervisningstid, kommer man ändå inte upp till mer än 28 undervisningsmånader. Jag tror därför inte, att det innebär en nöjaktig lösning att införa det sjunde läsåret vid de halvtidsläsande skolorna, utan jag tror, att man i första hand bör gå in på den vägen att göra dessa heltidsläsande.

Det andra skälet är, att det väl allmänt inom skolkretsar anses vara en betydande olägenhet att undervisa i många klasser samtidigt. I skolor av B 2-form och B 3-form undervisas fyra å sex klasser på en gång. Skulle nu ett sjunde skolår komma till, ökades antalet med ytterligare en klass, och jag tror, att man inom lärarkretsar — om man nu undantar de tillfällen, då det uppstår en hetsig debatt och man går vid sidan av saken — är enig om att det är en olägenhet för lärarna att samtidigt undervisa många klasser. Detta måste vara ett skäl emot förslaget att vid dessa skolformer lägga till ytterligare ett läsår.

Nu säger man, att på de håll, där man har skolor av B 1-form men där man på grund av minskat barnantal sedermera måste gå tillbaka till B 2- och B 3-formerna, vore det en olägenhet att då behöva återgå till sexårig skola. Men hela detta förslag inrymmer ju dock ett visst mått av frivillighet, och jag ser inte något hinder för att man, där man har infört en sjuårig skola men måste gå ned till en lägre skolform, likväl bibehåller den sjuåriga formen, om man finner sig nöjd med den.

Det är också kostnadsfrågan man har att ta hänsyn till. Den föregående talaren nämnde de siffror, som här föreligga, och jag behöver därför inte upprepa dem. Nu säger man, att vi gärna kunna gå med på den föreslagna planen, ty den tynger just ingenting i den budget, som vi nu ha att behandla, utan

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
 det är först framdeles som kostnadsökningen kommer att göra sig märkbar. Jag har mer än en gång undrat, om vi egentligen handla så välbetänkt, när vi acceptera den ena stora nyordningen efter den andra, det må vara på det sociala området eller på skolans område, och ställa kostnaderna så där på framtiden. Det kan hända, att våra efterkommande säga, att det var icke visa fäder, som handlade på det sättet. Här räknar man nu med betydande kostnader. Det är en optimistisk framtidssyn, som här gör sig gällande. Godkänner man nu denna plan, komma kostnaderna automatiskt att inställa sig, och man har ganska svårt att sedermera rucka på planen. Hålla vi vägen öppen, kunna vi däremot anpassa oss efter förhållandena sådana de gestalta sig i framtiden. Jag tycker, att detta är ett skäl för att man icke nu bör införa ett sjunde skolår obligatoriskt vid alla skolformer.

I det fallet står jag således mycket nära den föregående talarens uppfattning. Att jag icke har kunnat ansluta mig till hans reservation beror särskilt på en omständighet. Vad som hindrar mig därifrån är det skrivelseförslag, som den reservationen innehåller. Jag kan inte finna annat än att detta skrivelseförslag är rätt oklart. Det förordar ju icke en obligatorisk undervisning — det tror jag väl icke är meningen — utan en frivillig undervisning efter den obligatoriska folkskolans avslutande. Redan nu finnas emellertid möjligheter till en sådan utbildning. Jag vill i det avseendet peka på olika förenings verksamhet, studiecirklarna, folkhögskolorna och lantmannaskolorna. Det finns en mångfald undervisningsformer, där möjlighet ges för dem, som frivilligt önska skaffa sig utbildning. Men en sådan undervisning kan väl aldrig bli obligatorisk, utan det är endast en mycket liten procent av landsbygdens ungdom, som kan begagna sig av dessa högre undervisningsformer efter slutad skolgång.

Den reservation, som jag företräder, är ett sammanjämningsförslag. Reservanterna ha strävat efter att erhålla en något mjukare övergång än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag tror, att det är någonting, som man bör hålla på, att kommunerna, så långt det är möjligt, få ha kvar sin självbestämmanderätt och frihet. De sätta säkerligen ett synnerligen stort värde därpå, och därigenom skulle man nu också undvika sådana bittra, irriterande och upprievande strider, som under de gångna åren förekommit i skolfrågan. Jag har därför trott, att det skulle vara en fördel, att det här i kammaren funnes en sådan linje, som utgjorde en förmedling mellan de två polerna, Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan och avslagslinjen å den andra. Nu är det väl inte att hoppas, att en reservant, som står ensam här i kammaren, skulle få glädjen att se sin reservation bifallen, men avsikten att få till stånd den mjukaste övergången vill jag dock framhålla.

Jag ber, herr talman, att på de nu anförda skälen få yrka bifall till den av herr Persson i Falla och mig avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Frågan om en reformering av vår folkskoleundervisning har ganska länge varit aktuell i vårt land. Man har icke utan skäl anmärkt, att folkskolan numera icke motsvarar de behov, som det nya samhället ställer på sina medborgares kunskaper och intellektuella utbildning. Sedan vår folkskola för snart hundra år sedan fick sin organiserade form genom 1842 års folkskolestadga, har en mycket genomgripande utveckling ägt rum i samhället, och samhällslivet har blivit på ett helt annat sätt komplicerat än vad det då var. Men tiden för folkskoleundervisningen är densamma som den var från början. Skolplikten sattes redan då till sex år, och den tiden har sedan bibehållits oförändrad. Väl ha reformer vidtagits inom själva skolans organisation och av dess pedagogiska arbetsformer,

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

men den tidrymd, under vilken barnen skulle inhämta folkskolans pensum, är oförändrad.

Då det sålunda blivit mer och mer klart, att ett behov förelåg av nya reformer, har genom Kungl. Maj:ts försorg en utredning av frågan företagits genom sakkunniga, som tillsattes år 1933. Dessa sakkunniga ha kommit till det resultatet, att den reform, som nu lämpligen bör genomföras, är den, att undervisningstiden i folkskolan förlänges. Därigenom skulle barnen få bättre tid på sig att smälta kunskapsstoffet. Avsikten är ju icke, att man skall utöka själva det pensum, som skolbarnen skulle inlära, utan meningen är, att man i stället skulle ge dem bättre ro att få smälta detta, så att de kunna behålla kunskaperna bättre i minnet och göra dem mera fruktbara i livet.

Utskottet, som nu haft till behandling den proposition, som Kungl. Maj:t i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag framlagt, har icke kunnat undgå att finna de skäl, som anförts för en sådan reform, bärande, varför också utskottsmajoriteten har beslutat att tillstyrka den ifrågasatta reformen.

Man måste också säga, att tiden nu är särdeles lämplig för en sådan reform. Sedan staten övertagit det väsentligaste av kostnaderna för skolväsendet, kommer reformen icke att tynga så hårt på kommunernas ekonomi, att den från dessas synpunkt kan te sig så avskräckande. Det är sant, att man här måste räkna med ganska avsevärda kostnader. Herr andre vice talmanen har ju något berört kostnadsfrågan, men jag vill erinra om för det första att de ekonomiska förhållandena i landet, som vi veta, ha ljusnat ganska mycket och att man får hoppas, att denna förbättring skall bli bestående, och för det andra att man måste betänka, att det här icke är fråga om att kostnaderna skola bestridas på en enda gång, utan man har räknat med en övergångstid av tolv år. Av dessa skulle sex år vara fullkomligt fria från tvång, så att ingen kommun, intet skoldistrikt skulle kunna tvingas att mot sin vilja införa den sjuåriga folkskolan. När den emellertid blivit genomförd, skall den vara obligatorisk, och detta är ju en given konsekvens av förslaget, att den sjuåriga folkskolan skall genomföras över hela linjen, inte bara i städer och stadslänkande samhällen utan även på landsbygden och inte bara vid högre skolformer utan även vid lägre. Därav följer naturligtvis, att skolplikten nu måste obligatoriskt omfatta även ett sjunde skolår liksom förhållandet tidigare varit beträffande de första sex åren.

Nu har man ju, herr talman, talat om att den sjuåriga folkskolan inte är någonting för oss obekant. Den är redan införd på en mängd ställen, i städer, industrisamhällen och dylikt. Ja, så är det, och de erfarenheter man har av det sjunde skolåret äro ju, såvitt jag vet, ganska gynnsamma. Men så länge skolången under det sjunde läsåret är frivillig, kan man inte vänta, att landsbygden i stort sett skall göra sig delaktig av denna förlängda undervisning. Barnen gå det sjunde skolåret, där det är infört, men landsbygdens barn få inte vara med och skörda några frukter av detsamma.

Det har från visst håll föreslagits, att man i stället för att införa ett sjunde skolår skulle beträffande de lägre skolformerna nöja sig med sex år och anordna en påbyggnad av en fortsättningsskola med förlängd undervisningstid. Detta förslag har utskottet icke kunnat acceptera, då en sådan anordning i allt fall icke skulle kunna komma att motsvara det sjunde skolåret plus den fortsättningsskola på 180 undervisningstimmar, som förslaget innebär.

Nu har emellertid en del av utskottets ledamöter icke ansett sig kunna biträda majoriteten, utan det har blivit två reservationslinjer, den ena en ren avslagslinje och den andra en linje, som förordrar rationell klyvning av folk-skoleplikten på det sättet, att den för somliga barn är sjuårig och för andra

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

sexårig. Om jag då först fäster mig vid avslagsyrkandet, framföra reservanternas där såsom motiv, att det inte är en kvantitativ utveckling av skolväsendet, som vi framförallt behöva, utan en kvalitativ. Därför skall man inrikta sig på att söka avveckla de sämre skolformerna och införa bättre sådana, varigenom undervisningen skulle kunna vinna i intensitet. Men beträffande den saken må uppmärksamheten fästas därpå, att det försiggår en process inom skolväsendets område i landet, varigenom de sämre skolformerna automatiskt mer och mer avskaffas. I det avseendet vinnes mycket för det första genom skolskjutsar och för det andra genom skolhem och arbetsstugor, varigenom en koncentrerings sker så att barnen få tillfälle att gå i bättre skolor. För denna process pågå några år framåt, så skall man få se, att de lägre skolformerna snart komma att vara begränsade till ett skäligen ringa antal. Emellertid ha de, som yrkat avslag, också framfört det skälet, att så länge sådana lägre skolformer i alla fall finnas, det kommer att möta mycket stora svårigheter att genomföra det sjunde skolåret i dessa. Ja, det erkännes även i Kungl. Maj:ts proposition, att man måste räkna med svårigheter, och det vill ingen förneka. Men svårigheterna synas dock inte vara så stora, att de böra avskräcka från att taga detta steg och införa det sjunde skolåret. Kungl. Maj:t har föreslagit vissa förstärkningsanordningar genom en förlängd undervisning, och den vägen bör ju vara framkomlig. För övrigt kan man hänvisa till erfarenheterna på detta område. I Skåne finnas många sådana skolor av lägre typ, där man har infört det sjunde skolåret, och erfarenheterna därifrån äro, såvitt de kommit till utskottets kännedom, mycket tillfredsställande. Man skall också komma ihåg, att svårigheterna i allmänhet inte bli så stora, emedan det i dylika skolor vanligtvis finnes endast ett fåtal elever. Det gäller platser, som ligga isolerade och där barnantalet i regeln är ganska ringa. Därför kommer det inte att för vederbörande lärare medföra så alldeles överstigliga svårigheter, att en sjunde årsklass införes.

Går man sedan till den reservation, som endast till hälften vill biträda Kungl. Maj:ts förslag genom att förorda införandet av det sjunde skolåret i A- och B 1-skolor, så har man också där ungefär liknande motiv för sin ståndpunkt som de reservanter, som vilja ha avslag. Men här lägger man mera vikt vid att framhålla nödvändigheten att avveckla halvtidsläsande skolor. Angående denna fråga skulle jag vilja hänvisa dessa reservanter till sid. 8 i den kungl. propositionen, där det finnes en tabell över, hur de halvtidsläsande skolorna från och med 1912 till och med 1932 hava avvecklats. Där ser man, att det har skett en mycket rask avveckling av dessa skolor. Det är endast i ett par län, där antalet halvtidsläsande skolor utgöra någon större procent, nämligen i Älvsborgs län samt Göteborgs och Bohus län. Men i övrigt är procenten av halvtidsläsande skolor ganska ringa. De, som förorda endast ett partiellt införande av det sjunde skolåret, åberopa också svårigheterna i de lägre skolformerna, men därom har jag redan talat och skall nu inte gå in på det igen.

Om nu ett sjunde skolår skulle införas endast i A- och B 1-skolor, så blir ju den reformen ganska ringa, därför att detta skolår redan finns i de flesta åtminstone A-skolor och även i vissa B 1-skolor. Jag vill fråga reservanterna: Varför skall man göra undervisningen obligatorisk, när det ju visat sig, att den frivilligt i dessa former fungerar väl och då det gäller endast en partiell reform? Det förefaller litet egendomligt att införa en förlängd skolplikt för vissa svenska folkskolebarn gentemot andra. Detta skulle betyda, att i en och samma kommun, där man har A- och B 1-skolor och sedan skolor av typen B 2, B 3 etc., somliga barn skulle hava en sjuårig skolplikt och andra en sexårig. Det förekommer ju också, som vi veta,

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

förändringar i skolformer. Det kan hända, att barnantalet minskas i en B 1-skola, och att den får förändras till en B 2-skola. Vad inträffar då? Jo, först och främst, att det sjunde skolåret icke längre skall vara tillämpligt i den skolan, och vidare att barnen, som gått där och tidigare haft en sjuårig skolplikt, få en sexårig o. s. v. Det kommer onekligen att se oegentligt ut med en sådan anordning.

Sedan sade herr Svensson, att man inte skall lägga stora kostnader på framtiden, ty om vi genomföra denna reform, så kanske en senare generation kommer att säga: Det var mycket obetänksamma fäder, som införde denna kostsamma reform i landet. Skulle man emellertid resonera på det sättet, vore ju alla sådana reformer omöjliga, som komme att medföra framtida kostnader. Vi hava fått taga kostnaderna för vad 1842 års män gjorde beträffande folkskolan, men inte ha vi knutat för det; och jag tror knappast, att man kan befara, att kommande generation eller generationer skola komma att rikta några anklagelse mot den generation, som nu beslutar i saken i fall denna reform genomföres.

Jag skall, herr talman, inte vidare söka utveckla detta ämne utan ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det dröjer inte många år förrän vi kunna fira hundraårsjubiléet av den sexåriga obligatoriska folkskolans genomförande. När den på sin tid infördes, kom den inte såsom skjuten ur en pistol; den kan tvärtom sägas ha varit ett naturligt led i ett tidssammanhang. Inom samma kvartssekel, som såg denna folkskolestadga födas, föddes också den kommunala självstyrelsen i gestalt av kommunallagarna, representationsreformen såg dagens ljus, den svenska folkhögskolan trädde trevande ut i livet.

Det var olika uttryck för en och samma rörelse i tiden. Den kommunala självstyrelsen var uttrycket för behovet av självverksamhet och rörelsefrihet ute i bygderna, representationsreformen var ett uttryck för behovet av en modernisering efter tidens fordringar. Och folkskolestadgan, för vad var den uttryck? Ja, jag har roat mig med att läsa igenom bondeståndets protokoll från 1840, då frågan behandlades, och där ges besked i en del uttalanden av ståndets representanter — inom parentes gingo alla praktiskt taget i samma riktning, ty ståndet samlade sig kring kravet på en obligatorisk folkskola — ur vilka jag här skall taga några stickprov.

Jag börjar med den, som fick den allmänna anslutningen för sina synpunkter, herr Sahlström, och anför här något av vad han hade att säga: »Den oersättliga skada och förlust svenska allmogen hittills fått vidkännas genom saknaden av en ändamålsenlig och allmänt utbredd folkundervisning, låter sig lättare kännas än beskrivas. Ehuru det av Hans Maj:t Konungens trontal vid början av denna riksdag vill synas, som skulle från regeringens sida en proposition i detta ämne vara att förvänta, tager jag mig dock friheten, att motionsvis fästa detta ärade stånds uppmärksamhet på angelägenheten av ett ärende, vilket så nära rörers detsamma, och av vars rätta behandling vår allmoges välfärd och politiska tillvarelse snart sagt beror.»

Han fortsätter: »Detta sanna förhållande förutsätter, att allmogen redan bort vara gynnad av statens och styrelsens gemensamma omvårdnad i uppfostrings- och undervisningsväg, så att den i intellektuellt avseende kunnat medfölja sin tid, med heder och nytta fullgöra de uppdrag och förrättningar densamma åligger och anförtros, samt i ekonomiskt avseende uthärda de anspråk, varmed den snart sagt från alla sidor bestormas. Denna förutsättning utgör dock den största irring som kan tänkas, ty stat och styrelse hava för en

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
redbar upplysnings spridande bland vår allmoge, gjort eller medgivit föga mer än vad den sig själv lämnad, kunnat eller vetat förskaffa sig.»

Han säger vidare, att »svenska allmogen, varmed jag, överhuvud taget, benämner de närande klasserna å landet, har ett givit behov av en allmänt spridd, lätt tillgänglig och ej kostsam undervisning, till utbildande av de intellektuella, moraliska och ekonomiska anlag och förmögenheter, varmed densamma, måhända framför andra länders menigheter, är begåvad», samt att »staten både bör och verkligen kan tillvägabringa ifrågavarande undervisning, helst alla omständigheter däråt lova ett högst verksamt understöd å själva folkets sida».

Andra talare utvecklade enahanda uppfattning i olika vändningar. Där yttrade bl. a. Heurlin från Kronobergs län: »Vi begära väl ej för mycket, då vi begära att staten tager allmogens undervisning under armarna, lika såväl som den tagit herreklassens». Han fortsätter: »Ville man undersöka rätta förhållandet, så skulle det snart visa sig, att ju bättre bonden förstår sin bibel och katekes, desto mer vet han även i andra ämnen», varpå talaren vidare utvecklar läskunnighetens betydelse.

En tredje talare säger rent ut: »Nya tider ha kommit, som måste verkställa vad reformatorerna stadgat; men aristokrati och hierarki sedan förhindrat. — Bonden är representerad, men ej ståndspersonen. Ståndspersoner ha skolor, bekostade av det allmänna för sina barns undervisning — ej bondens. — Den ena orättvisan måste avhjälpas såväl som den andra. Rättvisa åt alla! Förtryck åt ingen; minst det förtryck som är farligast, därför att det ej bemärkes av den förtryckte, i mån av förtryckets tyngd. — Okunnighetens är dock det farligaste oket; villkoret för varje annat ok.»

Det är enligt min tanke en läsning, som tillhör det mest glädjande och upplyftande, att studera dessa motioner och inlägg vid 1840 års riksdag, vilka samt och synnerligen visa, hurusom allmogen den gången, då det gällde införandet av den obligatoriska sexåriga folkskolan, var på det klara med, att om den kommunalt och politiskt och i sin yrkesutövning skulle äga förutsättningar att följa med och hävda sig, så måste den ha elementära färdigheter och insikter. Kravet på den sexåriga skolan steg fram ur bondeklassens eget behov av densamma.

Det är nya tider, som ha kommit sedan dess, det har hänt mycket sedan 1840 och 1842, men man torde inte överdriva, om man säger, att den ram, som lades den gången, har visat sig vara för snäv. Det är sant att man inom sexårsramen kan göra mycket för förbättring och intensifiering av undervisningen. Det har också skett. Folkskoleinspektionen har utbyggt, vi ha fått en central ledning för skolväsendet, vi ha fått förbättrad utbildning av våra lärare, vi ha fått rationaliserings- och koncentrationsåtgärder o. s. v. Men kvar står att av landsbygdens skolpliktiga barn är det endast 16 procent, som ha tillgång till den sjuåriga folkskolan, medan 72 procent ha tillgång till den i vad det gäller städernas barn.

Det är detta som jag tillåtit mig, för att anknyta till ett uttryck från 1840 års riksdag, beteckna såsom en orättvisa emot allmogen, en orättvisa mot landsbygdens folk. Jag tror att det inte alltid är så säkert att vi, som sitta här i riksdagen med vår större eller mindre ålder på nacken, riktigt spegla vad det uppväxande släktet tänker och känner. Emedan jag misstänkte att ungdomen själv, som det här närmast angår, måhända ser på detta med andra ögon än vad vi göra, så skickade jag betänkandet på remiss inte blott till de vanliga instanserna, ämbetsverken, utan också till Jordbrukarnas ungdomsförbund, till Landsbygdens studieförbund och till Arbetarnas bildningsförbund. Jag ansåg nämligen att styrelserna för dessa ungdomsförbund, som ha att göra med bildningsverksamheten och bildningsrörelsen bland bönder och arbetare

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

ute i landet, vore särskilt skickade att uttala ett sakkunnigt omdöme om behovet av en sjuårig obligatorisk folkskola. Herrarna ha i propositionen sett redovisade uttalandena från dessa styrelser, och herrarna ha lagt märke till, att med olika vändningar äro alla tre dessa styrelser ense därom, att folkskolans arbetsresultat måste förbättras. Landsbygdens studieförbunds styrelse ansluter sig till förslaget och finner införandet av ett obligatoriskt sjunde skolår vara en riktig åtgärd. Arbetarnas bildningsförbund går på samma linje. Jordbrukarnas ungdomsförbund har för sin del tagit sikte på en annan typ av utbildning, där man redan tidigt skapar en rad av praktiska linjer, anknuten till det dagliga livet och dess erfarenheter. Men in summa: man har från representanterna för den bildningsrörelse ibland allmoge och arbetare i landet, som givetvis vet var skon klämmer, fått omdömen och intyg som visa, att en förbättring och förstärkning av den svenska folkskolan är av vikt, inte minst för landsbygdens vidkommande.

Vi få inte glömma, att vad en ung bondpojke i våra dagar skall kunna, de krav på intellektuell och allmän vakenhet, som ställas på honom, är någonting helt annat än på den tiden, då 1842 års folkskolestadga genomfördes. Det är inte bara så att själva jordbrukets drift, enkannerligen dess ekonomi, på honom ställer kravet att följa med på både det ena och andra sättet, där vana vid läsning och förtrogenhet med boken och dess handhavande är en nödvändighet. Det är också så att man i andra avseenden, och vad jag här närmast tänker på är den kommunala självstyrelsen, ställer utomordentligt stora krav på hans vakenhet, men också på hans förmåga av viss färdighet att skriva, att räkna, att läsa och över huvud reda sig med böcker.

Det har gjorts undersökningar angående det tillstånd i bildningsavseende, beträffande bokliga insikter och beträffande bibehållandet av färdigheter, som utmärker vår ungdom, när den kommer in i värnpliktsåldern. Det har visat sig att dessa färdigheter i sorglig utsträckning äro försvunna i exercisåldern. Och det är egentligen inte så märkvärdigt. Tag en svensk pojke på landsbygden, som slutar skolan när han är tretton år gammal och sedan exempelvis ger sig ut som dräng. Vad har han för tillfällen att skriva? Han kanske blir kär i en jänta och skriver ett och annat kärleksbrev, det är ju mänskligt, men i regel torde man kunna säga, att han får föga eller intet tillfälle att uppöva den färdighet i skrivning, som han tillägnat sig i skolan. Med läsning är det samma sak. Och varenda människa vet, att när man skall vända sig till boken och bedriva självstudier, är det ungefär som när man skall lära sig simma: man måste skaffa sig en viss förtrogenhet med vattnet.

Jag är inte den som i den pedagogiska diskussionen tar för kontant vilket uppslag som helst av herrarna av facket. Men på *en* punkt har jag blivit övertygad, inte bara därför att samstämmighet där tycks råda, utan också därför att erfarenheten, både andras och ens egen, har sagt, att det nog förhåller sig så.

Här sluta barnen i skolan, när de äro tretton år gamla. Vi veta, när vi hålla oss till vissa industrisamhällen, som ännu inte ha den sjuåriga folkskolan, att den allmänna lagen stadgar förbud för barn att komma in i industriprocessen, innan de fyllt fjorton år. Mellan tretton och fjorton år ligger ett verkligt slyngelår i människans liv, och det kan komma att gå än si, än så i levnaden, alltefter som det året utnyttjas. En sak vet man, och det är att i allmänhet — naturligtvis finns det undantag, men i allmänhet — vaknar barnets förmåga av observation, slutledning och dylikt just under detta ömtåliga år, då det kan vara av vikt att det omhänderhas av skolan för att där tränas i färdigheter och få elementära insikter. Jag är inte den som tror, att insikterna sitta i så länge, det beror på olika minnesförmåga hos den enskilde, men

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

vad som är av vikt, det är att färdigheterna sitta någorlunda i. Och erfarenheten har visat att ett år, om det appliceras på rätt ställe, kan betyda ofantligt mycket för att vidmakthålla och stärka färdigheterna exempelvis när det gäller läsning och skrivning.

Jag har då frågat mig: vad är det för rim och reson i att bygdens barn skola vara sämre ställda än de stora förbränningsprocessernas, det vill säga städernas, barn? Vad är det för rim och reson i att våra bondpojkar skola ha mindre möjligheter att skaffa sig färdigheter att starta med i livet än vad städernas barn ha? Jag anser att det är en ambitionsfråga för den svenska landsbygden att precis som man krävde vid 1840 års riksdag nu träda fram och kräva: vi skola ha det lika bra i undervisningsavseende som städernas barn, ty vi äro inte sämre än de!

Jag vädjar till var och en som genomgått en vanlig folkskola på landet, jag vädjar till deras minne och erfarenhet av hur det stod till med färdigheterna. Själv gick jag igenom en B 2-skola i skogsbygden uppe i Hälsingland, och jag vågar försäkra att de färdigheter, som där innöttes hos oss, hastigt varit bortblåsta, om man inte haft möjligheter att på något sätt få fortsätta och utveckla och förkovra dem. Ett år gör här faktiskt ofantligt mycket. Och erfarenheterna från Skåne — jag vädjar till herrarna från den skånska landsbygden, där man i viss utsträckning till skillnad från andra delar av landet på frivillighetens väg genomfört den sjuåriga folkskolan — vittna därom, att det uteslutande varit till gagn för jordbrukarbarnen att denna skolform fått spridning på landsbygden. Det har givit dem bättre förutsättningar, när de gå in i lantmannaskolan, när de gå in i folkhögskolan o. s. v. Om herrarna tala vid våra folkhögskolerektorer, är jag övertygad om att ni som ett samstämmigt omdöme skola få höra, att den kännbaraste bristen hos det material, man får ta hand om, är den otillräckliga träningen i grundläggande färdigheter, räkning, läsning och skrivning. Det är de sakerna som måste vara undanstökade, resten klarar ett gott huvud av sig självt. Men att spilla tid särskilt på dessa färdigheter anses med rätta vara oklokt.

Jag tror därför att om vi se till möjligheten för landsbygdens barn att få fortsätta i olika skolformer, lärlingsskolor, lantmannaskolor och folkhögskolor, för att inte tala om dem, som skola fortsätta i realskolorna, är det av allra största vikt att träningsmomentens ställning förstärkes. Och det är erfarenhetens vittnesbörd, att detta går inte inom ramen för den sexåriga skolan. Och varför? Jo, helt enkelt därför, att vi människor inte själva kunna lägga ett år till vår mognads längd, om uttrycket tillåtes. Vi mogna vid en viss ålder. Det är försynen eller vår Herre som ordnat det så, och däråt kunna vi inte göra någonting. Men vi få rätta vår kalender och våra kursplaner efter denna naturens ordning. Om det är så, att detta år mellan tretton och fjorton allmänneligen är viktigt just med hänsyn till att många anlag då vakna, skola vi också sörja för att lägga undervisningen därefter och vidga ramen från sexårig till sjuårig.

Jag anser följaktligen att det pedagogiska skälet i detta fall är mycket tungt och starkt. Men för jordbrukarnas barn finns det därjämte ett annat skäl. Det är att även de, som i regel skola vara knutna till torvan, de som äro hänvisade för sin framtid att vara jordbrukare, liksom alla andra människor ha behov av att utfylla tillvaron med studier och eftertanke, även de ha behov av att umgås något med böckerna och leva i deras värld. Och varför skola vi då inte ge den svenska bygdens barn samma enkla och elementära förutsättning i dessa stycken som vi ge städernas och de större industrisamhälernas barn?

Jag anser att denna fråga är en den svenska jordbrukarbefolkningens all-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

deles speciella fråga. Det har nu inte alltid varit så, att varje grupps representanter i ett givet läge omedelbart insett sin egen grupps bästa. Jag är övertygad om att den betänksamhet, som speglats i särskilt en av reservationerna, är lättbegriplig mot bakgrunden av den olikhet, som finnes i olika bygder av landet i undervisningsavseende. Men den är inte lika begriplig, om jag ser det ur synpunkten av vår jordbrukande befolknings eget väl förstådda intresse. Jag har tvärtom den övertygelsen, att för denna befolkning är det av vikt att inte vara distanserad av städernas. Den bör snarare ligga framom. Landsbygden är den sunda och friska reserven, städerna äro förbränningshär-darna. Jag har visserligen inte ännu hunnit fram till Rousseaus och Robespierres uppfattning, att städerna helst borde försvinna, men jag erkänner att det ligger åtskilligt av sund känsla och sund reaktion i detta fasthållande vid landsbygden. Och just därför borde också för landsbygden vara stolthet att se sitt eget skolväsende vara minst lika förträffligt och minst lika effektivt som städernas.

Nu är jag den förste att erkänna, att med den oerhörda variation, som vi ha i vårt avlånga land, olikheter i folklynne, olikheter i tradition, olikheter i ekonomiskt och socialt avseende landsändarna emellan, har det varit nödvändigt att ge en rik variationsmöjlighet även åt folkskolan. Man skall inte inbilla sig att en skolpolitik, som passar för ett landskap, utan vidare passar för ett annat. Man får gå fram med lämpor. Därför har jag funnit att den övergångstid som statsutskottet har föreslagit på tolv år — jag hade själv föreslagit tio — är välgrundad och välbetänkt. Med de övergångsanordningar, med de hänsyn, som här äro förutsatta, med det kraftiga understrykandet av att frågan bör ordnas i samförstånd, kan jag inte se annat än att det bör gå ganska friktionsfritt att genomföra en dylik reform.

Jag har också den uppfattningen, att tidpunkten för en reform nu är läglig. När nativitetensminskningen har ställt oss inför det tråkiga problemet att krympa samman folkskolans volym, när lärjungeantalet minskas och lärare måste permitteras, i den situationen är det onekligen både ekonomiskt och i övrigt ett lämpligare tillfälle att bygga ut skolorganisationen med ett sjunde år, än vad det skulle vara i en annan situation.

Jag vill också, om vi skola gå utomlands för att hämta motiv därifrån, erinra om att våra länder runt omkring oss i olika avseenden ha förbättrat sina skolformer och även beträffande skoltiden företagit en förlängning. Går jag till Danmark, har man där den sjuåriga folkskolan, går jag till Norge, har man likaledes den sjuåriga, går jag till Tyskland, har man den åttaåriga, i Österrike den åttaåriga, i Frankrike den sjuåriga, i Holland den sjuåriga. I Storbritannien är den allmänna skolplikten från fyllda fem till fjorton år, och i Schweiz har flertalet kanton, mina herrar, den nioåriga folkskolan! Jag har mycket för mig själv funderat över vad det är som gör att Schweiz slagit vakt om sin folkskola i så utomordentlig grad, som skett. De av herrarna som läst Karl Staaffs intressanta arbete »Det demokratiska statsskicket» ha kanske liksom jag stannat inför det kapitel, som handlar om Schweiz och dess demokratiska författning. Jag skulle tro att den gamla frihetstradition, den demokratiska tradition, som präglar de schweiziska kantonerna har åtskilligt att göra med deras omhuldande av folkundervisningen. Ty i samma mån man genom referendum, både det konsultativa och det decisiva, och på annat sätt möjliggör folkets aktiva och intima deltagande i det allmännas angelägenheter, i samma mån föreligger också behovet av en ökad folkundervisning. Och den omständigheten att bondeklassen i Schweiz särskilt omhuldar folkskolan, liksom bondeklassen här i landet gjort det, kanske även sammanhänger med någonting annat: såvitt jag vet, är

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

väl Schweiz' bondeklass den enda jämte den svenska, som aldrig under historiens längd har varit livegen. Detta är en sak som ligger ett folk i blodet och som blir ett underlag för det sätt, varpå det utgestaltar sin demokratiska politik. Och min tro är, att om vi skola hålla folkstyret uppe i vårt land och om vi skola hålla det starkt och sunt, så är kravet före alla andra krav att vi ha en god folkundervisning, att vår folkskola är effektiv och ger resultat, som trygga en god allmän folkbildning.

Det sjunde skolåret är enligt min tanke för länge sedan moget för genomförande. Och liksom den sexåriga skolan infördes i samband med det svenska samhällets omgestaltning på olika sätt, så kan man säga att steget till den sjuåriga skolan hör organiskt samman med den omgestaltning vi ha genomlevat, när vi byggt vårt offentliga liv på den allmänna och lika rösträtten.

Det var ett dristigt steg som togs 1918. Många spådde ofärd av det steget. Olycksprofeterna ha inte fått rätt, men var och en, inte minst de, som medverkade till steget den gången, ha en skyldighet att hjälpa till så att underlaget under folkstyret muras fastare och säkrare. Och det kan inte muras fastare och säkrare än genom en ordentlig förbättring och förstärkning av den svenska folkskolan. Jag ser därför i steget till den sjuåriga obligatoriska folkskolan ett steg som är till fromma både för vårt folkstyre och för den svenska landsbygdens ungdom. Vår riksdag skulle vara trogen sina traditioner ifrån 1840 och 1842, om den nu toge detta steg, därmed understrykande att den nya tiden kräver att en dylik åtgärd vidtages — en åtgärd som svarar mot de nya behov, som utvecklingen skapat.

Herr Olsson, Oscar: När ecklesiastikministern på detta sätt lagt upp bakgrunden till diskussionen i frågan, kan jag omedelbart gå in på sakdebatt med de många bondereservanter, som anmält avvikande mening mot utskottets synpunkter.

Jag vill emellertid säga, ehuru jag helt instämmer i den kungl. propositionens och utskottets förslag, att jag är ett hjärta och en själ med dessa bondereservanter långa vägar i deras i motioner framställda kritik av de synpunkter, som kommit till synes i sakkunnigeutlåtandet och i den kungl. propositionen, och av undervisningsresultatet i den nuvarande folkskolan. Med anknytning till statsrådets tal skulle dessa bondereservanter väl kunna säga, att vi liksom Sahlström vilja ha en ändamålsenlig undervisning i folkskolan, men det är ju det, vi ha sagt, att vi inte alltid få i den utsträckning, som vi vilja ha. Det ha de nog rätt i. Jag är synnerligen glad och belåten över att bondereservanterna här i riksdagen med sådan iver och sådan intensitet ha gått in i en pedagogisk debatt. Det har jag inte varit van vid. I allmänhet ha dessa representanter i kanske ännu högre grad än statsrådet anslutit sig till den åsikt, som statsrådet nyss gav uttryck åt, då han sade, att han inte är intresserad av vad fackmännen ha att säga i en pedagogisk debatt. Det är emellertid verkligen roligt, att här är ett undantag, och att det har blivit en så ingående pedagogisk debatt inledd av bondeförbundets förste talare, herr andre vice talmannen, och av min granne här till vänster, herr Svensson i Kompersmåla.

Jag tror således, att jag i mångt och mycket kan understryka vad som särskilt i åtskilliga bondeförbundsmotioner har framlagts i fråga om kritik av vårt folkskoleväsende. Det är nog också rätt så tacknämligt, att det här i denna riksdag just från bondereservanter har så tydligt och klart sagts ifrån, att det finns allvarliga brister i vårt folkskoleväsende. Annars har det ju här i landet varit på det sättet, att kritik av vårt folkskoleväsende och vår folkbildning har betraktats nästan som ett slags uttryck av fosterlandsförrä-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

diskt tänkesätt, eftersom det blivit en trossats, att inget land har bättre folkskolor och bättre folkbildning än vårt land. Jag tror, att det är mycket hälsosamt och mycket bra, att man har fått mod att riva litet i de där fördomarna.

Sedan måste jag dock säga, innan jag kommer närmare in på denna kritik av vårt folkskoleväsende, att det är ett egendomligt resultat, som dessa bonde-representanter komma till, när de ställa sig avvisande till folkskolans utvidgning med en sjunde klass, d. v. s. ett års förlängning av skoltiden. En sådan utökning av skoltiden måste väl ändå medföra ett bättre resultat av undervisningen än om man fasthåller vid de sex år, vi nu ha.

Högerböndernas reservation går inte så långt som bondeförbundarnas och folkpartiets gör. En av högerbönderna är visserligen med på den sidans reservation. Den så att säga rena högerbondereservationen ansluter sig visserligen till Kungl. Maj:ts ståndpunkt i det hänseendet, att den erkänner, att ett års undervisning till måste vara till fördel för de barn, speciellt de bondebarn, som då få åtnjuta sjuårig undervisning. Det gå de in på, och i det avseendet äro de konsekventare än bondeförbundarna, men sedan kommer, om jag vågar använda uttrycket, en verklig kovändning, nämligen att det skulle vara omöjligt egentligen med ett fruktbärande sjunde år på B 2- och B 3-skolor. Här lägges upp ett stort pedagogiskt resonemang — som i och för sig är mycket glädjande på grund av det pedagogiska intresse, det vittnar om — resonemang mot att Kungl. Maj:t, sakkunniga och skolmyndigheterna på den punkten skulle kunna ha något gott att komma med. Man säger både från bondeförbunds- och från högerbondehåll, att det är orimligt, att B 2- och B 3-skolor skulle kunna bära en sjunde klass, därför att man till och med i lärarkretsar är allmänt överens om att det är så svårt att undervisa så många avdelningar. Det sista är faktum, men därav drar man den slutsatsen, att det skulle inte vara bättre med ett ytterligare sjunde läsår eller en sjunde klass än med de nuvarande sex klasserna, och så tillägger man: det säger ju sunda förnuftet. Man skall akta sig för att åberopa sunda förnuftet, ty repliken kan bli, att det bara är herrarnas sunda förnuft, som säger det. Det finns andras sunda förnuft, som säger raka motsatsen, och det ledsamma med sunda förnuftet i detta fall är, att alla, som haft med saken att göra, nämligen lärarna i B 2- och B 3-skolorna, ha ett annat sunda förnuftets vittnesbörd än bondereservanterna. Det påpekades för övrigt i utskottet, att en lärare som sitter där hade nått utmärkta resultat i en sjukklassig B 2-skola. Statsrådet pekade också på ett distrikt nere i Skåne, där man nått utmärkta resultat i B 2-skolor med ett sjunde läsår. Hur kommer man nu från dessa fakta? Avdelningsordföranden i utskottet frågade också, ifall man, när man nu hade en annan åsikt, ville med en viss filosof säga: »så mycket värre för fakta!» Nej, varken andre vice talmannen eller någon annan av opponenterna sade heller i statsutskottet, att det är »så mycket värre för fakta», men en del sade, att det är endast stora snillen i fråga om undervisning och organisationsförmåga, som kunna åstadkomma sådana resultat i B 2- och B 3-skolor. Jag antar, att läraren i statsutskottet, som varit B 2-skollärare, borde känna sig sniekrad av uttalandet, men det går inte att resonera på det sättet, ty då skulle resultatet bli det, att i Skånedistriktet skulle alla B 2-lärare vara stora snillen. Jag har nu mycket stor respekt för skåningar, för att del, men jag tycker ändå, att en sådan slutsats är minst sagt litet förhastad. Och den är hela det stöd, på vilket högerbondereservationen och även bondeförbundarnas reservation i stor utsträckning vilar. I fråga om de lägre skolformerna är det stödet fullkomligt undanslaget för alla, som överhuvud taget ha respekt för fakta.

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

Nu kommer jag emellertid till den kritik, som jag i mångt och mycket är synnerligen ense med. Det är en synnerligen välskreven bondeförbundsmotion nr 671 i andra kammaren, som till att börja med tar upp en del pedagogiska principer, varom ingenting annat än gott kan vara att säga, som t. ex. farorna för en ensidigt intellektuell skola och belastandet av barndomsskolan med en brokig blandning minneskunskaper, som snart måste förflyktigas, vilket också stasrådet här intygade. Det är nog alldeles otvetydigt, men det finns grumliga saker och ting i den motionen, och jag vill därför inte på något sätt ansluta mig till hela tankegången i densamma. Det finns sakuppgifter, som äro mer än lustiga, t. ex. anmärkningen mot Österrikes folkskolas överintellektualisering, där man har måst ta ett steg tillbaka. Det är för dem, som äro litet pedagogiskt bevandrade, ett underligt tal, att Wiens skolväsende, som under Glöckers ledning och under socialdemokratisk regim i Österrike blev mönster för Europa och varifrån skolväsendet i alla länder hämtat många fruktbarande uppslag, skulle kunna kallas överintellektualiserat, och detta särskilt, då för dessa skolor just det, som kallas »skapande verksamhet» hos barn, var mera utmärkande än för några andra skolor. När emellertid agitatorer — sådana finns bland pedagoger också — på grund av sin dogmatiska inställning rusa iväg, får man ju överse även med nog så tråkiga blunder.

Emellertid är kritiken för övrigt inte alls av den arten, att den kan viftas undan, och andra kammaren har vid två tillfällen varit inne på den saken, nämligen när andra kammaren ville ha en starkare koncentrerings av läsning, skrivning och räkning än vad för närvarande är fallet i folkskolan. Det har nu anmärkts, att dessa bonderepresentanter äro ute i ogjort väder, därför att 67 procent av den tid, som står till folkskolans förfogande, användes till läsning, skrivning och räkning och att man inte gärna kan använda längre tid för dessa ämnen. Bonderepresentanterna måste emellertid då säga: så mycket värre för folkskolan och folkskolans resultat, och vad är det för metoder, varigenom så dåliga resultat åstadkommas? Jag tycker inte, att den invändningen från sakkunskapen i folkskolan är bärande, men å andra sidan tror jag inte heller, att den kritik mot mångläseriet är riktig, som bondeförbundsrepresentanten — jag höll på att säga i sin förtvivlan — ryckte fram med, då jag inte på annat sätt kan förklara hans yttrande. Felet måste nog sökas på något annat håll och kan inte felet sökas däri, att man, i motsats till vad bonderepresentanterna säga i sin kritik, läser *för litet* historia, *för litet* naturkunskap och för litet realämnen över huvud i folkskolan. Man kan ju läsa på olika sätt, men för att lära sig läsa, måste man läsa. Om man i stället för att ha frågetimmar i historia och frågetimmar i geografi och naturkunskap hade lästimmarna i de där ämnena, skulle man få mycket mera både realkunskaper och träning i läsfärdighet än med det nuvarande splittrade systemet just i vissa folkskolor, som på så komiskt sätt har exemplifierats här i bonderesonemanget. Införde man med stor konsekvens s. k. Gesamtunterricht, d. v. s. samlad undervisning, där man inte har detta konstlade uppstyckande av undervisningen i skolor med en lärare och där man är angelägen om att låta färdighetsämnen och realämnen ingå intensiv förbindelse med varandra, så bleve resultatet, att pojkar och flickor före 13-års åldern — jag tror, att departementschefen har fel i att barnen först vid 13-årsåldern kunna få ett verkligt intresse — bli glada åt att få läsa, skriva och räkna på grund av den praktiska inriktning, som hela systemet har. Det är således nog ganska riktigt, när bondeförbundarna, ehuru den av dem anlitade pedagogiska sakkunskapen i någon mån kan ha varit suddig och ehuru de inte haft så förfärligt säkert och klart reda på vilka riktlinjer de skulle följa, begära en revision av undervisningsplanen i folkskolan för att se efter, om man inte skulle kunna nå bättre resultat genom en annan lägg-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

ning av undervisningen. Felet med denna bondekritik av folkskolan ligger i stort sett egentligen inte så mycket på det sakliga området utan däri, att kritiken har varit så sur. Den har mest gått ut på att det är så dåligt och att man har använt för mycket tid till lek o. s. v. S. L. S. och J. U. F. kunde kanske ha talat om för bondeförbundsrepresentanterna, att det kan arbetas med kraft och kläm, fastän det arbetas med lust. Det är just denna lust i folkskoleundervisningen, som man kan uppnå genom en sådan kombination, som jag här antytt, och som jag tror kan vara av betydelse. Det är den ena sidan av bondeförbundskritiken, där jag hjärtligt instämmer med motionärerna i deras framställning. Det har också från annat håll framförts såsom ganska naturligt, att när en sjunde klass lägges på folkskolan, bör naturligtvis undervisningsplanen för folkskolan också överses, därför att denna sjunde klass inte kan helt mekaniskt endast läggas på folkskolan.

Det är en annan punkt, där bondeförbundsmotionen i lika stor utsträckning och i lika viktigt avseende har rätt som i de synpunkter, jag nu har varit inne på, och det är ifråga om kursplanerna för sjunde klassen. Bondeförbundsmotionen vill ha en slags folkhögskola för övergångsåldern. Bondeförbundsmotionärerna stödjä sig, när de gå in för de synpunkterna, på riksdagens egna beslut och de sakkunnigas egna uttalanden. De sakkunniga ha nämligen sagt beträffande fortsättningsskolan, som börjar vid 13 år, att »vid avgången från folkskolan stå barnen vid inträdet i den kritiska period, som populärt plägar benämnas övergångsåldern. De visa ökad mognad och hava lättare att tillgodogöra sig undervisning, som väcker deras intresse.» Fortsättningsskolans »undervisning är ej av barndomsskolans typ, ty då skulle den ej motsvara ungdomens behov och intressen». Här talas sedan om »skoltrötthet och olust för teoretisk undervisning, samtidigt som hägen till praktiska uppgifter och önskan att deltaga i de vuxnas liv börjar framträda starkare», och man slutar med: »Två huvudsynpunkter hava därvid varit vägledande. Fortsättningsskolan bör underlätta de ungas sociala anpassning. . . Undervisningen bör vara praktiskt betnad.» Det har skolöverstyrelsen en gång varit med om, och det har riksdagen även varit med om, men hur är det i dag, när denna fråga föreligger? Jo, det är på det sättet, att de nya sakkunniga och skolöverstyrelsen ha gått över till den ståndpunkten, att man nu skall utvidga barndomsskolan med ett år och inte bry sig om längre att tala om ungdomsskolan vid 13-års åldern. Riksdagen sade emellertid, att den lade »tonvikten på en omarbetning av kursplanerna för det sjunde året i A-skolan därhän, att dessa genom differentiering på olika linjer inriktades ej blott på en allmänbildande undervisning utan även på det praktiska arbetet». Riksdagen ville, att »den sjunde klassen komme att innebära en verklig påbyggnad på en sexårig avslutad folkskolekurs».

Det är precis det, som andre vice talmannen var inne på, när han kritiserade det förslag, som nu föreligger. Det sjunde skolåret skall inte bara vara någon repetition med en uttunning av kurserna i föregående klasser, utan det skall vara en verklig påbyggnad. Vart har emellertid denna tagit vägen? Departementschefen har inte förbisett detta, men departementschefen, som framlägger ett förslag för riksdagen, måste ha uttalanden, som så att säga äro värdigare och försiktigare i tonen än de uttalanden, som jag kan ha i debatten här, och därför har departementschefen varit angelägen att försöka få på dessa punkter ett modus vivendi med de nya sakkunniga och med skolöverstyrelsen. Han har försökt att bibehålla så mycket som möjligt av denna praktiska inriktning av sjunde klassen. Han har varit angelägen att, där det låter sig göra, som han säger, få en avslutad sexårig folkskola och sedan på denna en sjunde klass — således början, om man så vill, till en ung-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
domsskola. Det är också detta, som jag anser vara det riktiga. Man kan inte och man bör inte heller försöka att utsträcka barnåren och den undervisning, som är anpassad för barnåren, till ungdomsåren.

Bondeförbundsmotionen har några vassa ord att säga på den punkten. Den säger: »Det är sålunda fråga icke endast om *barndomsskolans* förlängning utan även om *barndomstidens* förlängning», och sedan kommer ett uttryck, som är så pass provokatoriskt, att jag själv kunnat skriva detsamma: »Man har således konsekvent att räkna med, att pubertetstiden om möjligt bör inträda ett år senare.» Det är på den punkten, som det är litet tråkigt med det sjunde skolårets införande och detta just, ifall man, som andre vice talmannen antydde, riskerar, att det sjunde skolåret bara blir en sorts repetitionskurs på det föregående sjätte skolåret. Nu har emellertid, som jag påpekat, departementschefen i propositionen gjort sina modifikationer och bland annat för sjunde skolåret påpekat några alldeles utmärkta kursplaner i praktisk riktning, som ha utarbetats av skolöverstyrelsen, då skolöverstyrelsen 1928 måste böja sig för riksdagens mening, att sjunde skolåret skulle vara en ungdomsskola eller rekognosen till en ungdomsskola i stället för en barndomsskola. De kursplanerna har departementschefen observerat, och de äro intagna. Vidare har departementschefen visserligen böjt sig för de sakkunniga, när han sagt att det torde endast vara i A-skolor, som man kan lägga på en sådan praktisk inriktad sjunde klass, men han har också varit angelägen att försöka få undantag, där särskilda omständigheter medge sådana undantag och där man skulle kunna lägga in en sjunde klass även på landsbygdens skolor.

Slutligen har verkliga utskottet — visserligen med mycken beskedlighet och med mycken försiktighet — skrivit in vissa saker i utlåtandet, som gör, att den Kungl. Maj:t och den departementschef, som skall klara upp det hela, kan gå de förnuftiga vägarna och således slippa att försöka utsträcka barnåren och barndomsskolan ett år längre. Vi ha nämligen skrivit, att »barnen vid övergången till det sjunde skolåret hunnit upp i den ålder, då behovet av praktiskt arbete gör sig starkare gällande» och att »med hänsyn till vad sålunda anförts torde frågan om att inom sjunde skolåret giva den praktiska undervisningen största möjliga utrymme böra upptagas till en ingående prövning.»

Bondeförbundsrepresentanten i avdelningen skrattade gott, när han fick se resultatet av de ansträngningar, som ett par ledamöter av majoriteten hade gjort för att rädda det praktiska arbetet, och han sade, att det var väl så beskedligt. Ja, det är det, men hur beskedligt det än är, så med den ställning, som bondeförbundarna och överhuvud taget Sveriges bönder, vare sig de tillhöra det ena eller andra politiska partiet, inta i politiskt avseende, kunna de mycket väl hålla efter Kungl. Maj:t och departementschefen på den punkten. Vid denna reforms genomförande, alltså vid ett införande av ett sjunde skolår, går det i alla fall att komma därhän, som andre vice talmannen nyss antydde, att han och bondeförbundet ville, nämligen att detta sjunde skolår blir ett praktiskt inriktat skolår just för ungdomsåldern och kanske början till den verkligt praktiska ungdomsskolan, som vi förr eller senare måste få här i Sverige.

Herr talman! Med dessa korta randanmärkningar beträffande den kritik, som riktats mot det föreliggande förslaget, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Jag anser, att skolväsendet såväl som alla andra anordningar i vårt land bör anpassas efter rådande förhållanden. I städer, samhällen och för övrigt överallt, där barnen inte ha någ-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

ra större uppgifter i hemmen, där de kanske också sakna hemmets stöd och hjälp och där det inte finns tillfälle till och kanske inte heller behov av någon förvärvsverksamhet för dem, där är det sjunde skolåret på sin plats och är säkert en stor tillgång, men för stora delar av den svenska landsbygden kommer helt visst detta sjunde skolår att medföra en tung börda.

I utredningarna har man räknat med statens och kommunernas utgifter för ett sjunde skolår, och dessa äro i och för sig beaktansvärda, men jag anser dock, att man alltför litet beaktat de tunga bördor, som denna reform kommer att lägga på hemmen, på de mindre bärkraftigas axlar. Redan införandet av vardagsläsningen på landet medförde många ekonomiska svårigheter. Innan denna infördes, räknade man med barnen såsom en tillgång i hemmen. I rätt unga år kunde de hjälpa till där och utföra mindre och lättare arbeten av olika slag, men nu är det nog så, att mången ansträngd husmor längtar efter den dag, då ferierna börja, så att hon kan få någon hjälp.

Låt oss ett ögonblick tänka oss in i förhållandena i ett mindre, kanske också mindre välsituerat jordbrukarhem, där såväl mannen som hustrun få anstränga sig till det yttersta för att hålla det hela flytande och där de ensamma få sköta alla förekommande arbeten, då de inte ha råd att skaffa sig någon hjälp. Om de därtill dagligen måste utrusta flera barn till att gå långa dåliga vägar till skolan, för att på kvällen komma hem uttröttade och överansträngda, och följande dag börja om det hela igen, kan man kanske förstå hur det kännes för föräldrarna, när fråga uppkommer om ökad skolplikt. Om man ser saken ur den synpunkten, då kanske man också lättare kan tänka sig in i, eller förstå det motstånd, som i många trakter av vårt land reses emot denna reform.

Min uppfattning är den, att det sjunde skolåret bör införas överallt, där det är lämpligt, men att i vårt vidsträckta land ännu finns en del mindre jordbrukartrakter, där denna reform skulle medföra alltför tunga bördor. Nu säges det visserligen och med rätta, att landsbygdens befolkning härigenom blir eftersatt, och efter det anförande, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här höll för en stund sedan, skulle det kanske vara djärvt av mig att uttala någon avvikande mening, men det är ändå så, att allting kan ses från olika sidor och olika synpunkter. Vi äro väl alla överens om att även den allra bästa folkskoleundervisning inte räcker så långt, när man kommer ut i livet och skall företa sig det ena eller andra. Den är huvudsakligen den grund, på vilken man sedan har att bygga vidare. Med de möjligheter, som nu finnas att bygga på folkskoleundervisningen genom studiecirklar, genom undervisning per korrespondens, genom olika praktiska kurser och skolor, — vilka utbildningsmöjligheter reservanterna vilja ha ytterligare utvecklade — synes det, som om en ung gosse eller flicka, som har god uppfattningsförmåga, intresse och framåtanda, nu har stora möjligheter att taga sig fram i livet, och jag tror inte, att det är så stor fara för dessa, att de skulle bli så mycket eftersatta, om de inte ha bevistat skolan mer än sex år.

Komma vi sedan till dessa, som kanske ha svagare uppfattningsförmåga, ringare intresse och kanske heller inte komma att så mycket ägna sig åt intellektuell verksamhet, så är det nog mången gång så, att dessa betrakta skolan som en börda och vänta på den dag, då de skola kunna lämna densamma och få glömma vad de varit tvingade att lära. Visserligen kunna, såsom här framhållits, genom ett sjunde skolår de kunskaper, som meddelas i folkskolan, så att säga mera innötas, men begagnas de inte så är nog faran i alla fall den, att de rätt snart bli glömda. Min uppfattning angående såväl skolan som uppfostringsarbetet i sin helhet är, att Sveriges ungdom bör rustas till att med framgång kunna möta de påfrestningar, för vilka den utsättes i livet. Härvid-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

lag är naturligtvis kunskap av stor betydelse, men det finns nog också andra egenskaper, som böra beaktas: en sund livssyn, energi, viljekraft och handlingskraft är också något, som man bör taga hänsyn till, och min uppfattning är, att dessa egenskaper mången gång bättre förvärfvas i ett gott hem än uti skolan, och att genom att hålla barnen alltför mycket och alltför länge i skolan hemmet kan förlora sitt grepp om deras uppfostran.

Det är nog också i allmänhet så, att största delen av svenska folket är hänvisad till att skaffa sig sin utkomst genom kroppsarbete. Det finnes, såsom jag förut och även många andra här framhållit, på många ställen sådana förhållanden, att det där varken lämpar sig eller ens finnes tillfälle att i ungdomen ägna sig åt kroppslig verksamhet, men ute på landsbygden — i synnerhet i de mindre jordbrukarhemmen — finnas många tillfällen till lättare kroppsarbete — vilket jag anser också är en viktig skola för ungdomen — som hos den kan skapa intresse för, och färdighet i den verksamhet som kommer att bli deras livsuppgift.

Det synes också, som om statsutskottets majoritet stått litet tvekan inför detta krav på beslut angående den obligatoriska sjuåriga folkskolan. Förslaget innebär, som vi veta, från början, att den skulle inrättas obligatoriskt inom 10 år, men utskottet har höjt denna tid till 12 år. Jag får säga, att jag anser, att det är rätt djärvt att försöka avgöra vad som är absolut lämpligt om 12 år. Mycket kan inträffa, som visar, att den obligatoriska sjuåriga folkskolan då är mogen att genomföras, men det kan också inträffa förhållanden, som visa, att det kanske varit mera klokt att inte gå fram så bestämt.

Det, som kanske egentligen för oss på landsbygdshåll är mest motbjudande, är överlåtandet till skolmyndigheterna att bestämma om när den obligatoriska sjuåriga folkskolan skall införas. Enligt förslaget skulle visserligen detta inte kunna bli fallet under de första sex åren, men därefter synas inte kommunerna komma att få mycket att säga till om, och när de 12 åren äro gångna skall det sjunde skolåret ju vara infört. Vi ha många erfarenheter angående genomförandet av olika skolformer i detta land och de metoder, som därvid använts — vilka ju medfört, att det mången gång blivit strid mellan målsmännen, lärarna, skolan och skolmyndigheterna. Jag anser, att framgången i skolans fostraregärning är till allra största delen beroende på det goda samförstånd, det goda samarbete, som kan vara rådande mellan hemmet och skolan, och detta bör ej ånyo äventyras genom diktaturåtgärder från myndigheternas sida. Visserligen kan sägas, att om det är riksdagen, som bestämmer om den obligatoriska sjuåriga skolan, kommer striden inte stå mellan hemmet och skolan, men jag anser, att också riksdagen bör taga hänsyn till de rådande förhållandena och inte beröva kommunerna deras rättmätiga inflytande på skolväsendet.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat framföra mina åsikter i detta ärende och motiven, varför jag ansluter mig till herr Nilsson i Gränebo m. fl. reservation.

Herr **Rahnu**: Herr talman! Det sista anförandet har egentligen ytterligare understrukt, vad som nog står klart för alla dem, som mera ingående haft med frågan att göra vid utskottsbehandlingen, nämligen att man har all anledning att respektera andra ståndpunkter, än den man själv förfäktar.

Jag vill för egen del säga, att, när denna fråga först kom på tal, jag var själv ganska odeciderad. Det fanns t. ex. en motion som jag hyst ganska utpräglade sympatier för. Den gick ut på att behålla den sexåriga skolan och att som påbyggnad införa en obligatorisk folkhögskolekurs vid ett senare åldersstadium. Emellertid visade det sig vara förenat med så pass stora svårig-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

heter att praktiskt genomföra en sådan lösning, att jag ej ansett mig kunna vidhålla detta förslag.

Jag vill vidare gärna medgiva att det kan ligga ett visst berättigande i den invändning, som göres mot att de svagare skolformerna skulle påtvingas en sjuårig kurs. Det är ju ofta förhållandet, att svagare lärarkrafter äro anställda vid de svagaste skolformerna, och då kan man tycka, att införandet av ett sjunde skolår där skulle vara olyckligt, ur både pedagogisk och organisatorisk synpunkt.

Men här ha gjorts ett par invändningar. Från skolöverstyrelsen har meddelats, att det skulle vara ett relativt litet antal lärare det här skulle gälla. Vidare har det framhållits, att om en svagare skolform skulle ha svagare lärarkrafter, så är det desto nödvändigare att på sådana platser få ett extra skolår för att eleverna åtminstone skola lära sig litet mer än de skulle få lära sig under sex år. Jag medger, att jag därför låtit mina invändningar på denna punkt falla, och jag har, eftersom jag inte äger personliga erfarenheter om folkskolan som lärare — jag har det som elev, men inte såsom lärare — ansett det vara synnerligen angeläget att taga reda på vad de lärare ha att säga, som haft med den sjuåriga folkskolan att skaffa. Som kammaren väl vet, är det ju särskilt Skåne, som framstår såsom ett mönsterlandskap, när det gäller att genomföra den sjuåriga skolformen. Jag har då vänt mig till både målsmän och lärare i Skåne, vilka haft erfarenhet av den sjuåriga skolan. Jag har icke gått till de burgnare delarna av Skåne, utan jag har framför allt valt ut de mera magra distrikten av landshövding Nilssons län. Jag har då fått en del svar, som för mig ha varit ganska avgörande, när det gäller att fatta ståndpunkt. Jag har bland annat ett meddelande från Andrarum i Kristianstads län. Det är en fattig socken på Linderödsåsen. Därifrån meddelar bl. a. en lärare i Järstorp följande — jag citerar honom ordagrant: »När det sjunde året genomfördes, var skolrådet enhälligt, men det fanns en reservation, och det var från en snickare. I kommunalfullmäktige röstade alla för det sjunde skolåret, utom tre. Dessa tre voro en snickare, en handlande och en arrendator. Majoriteten utgjordes huvudsakligen av bönder.» Och sedan säger han: »Jag har funnit det vara ett verkligt nöje att se, hur gott detta sista år gör barnen.»

Jag har också skaffat upplysningar från en del andra liknande kommuner, Hörröd och Eljaröd, och där fått liknande svar, och jag har nyss talat med en skånsk riksdagsman i denna kammare, som sade, att han ej trodde, att någon, som haft den sjuåriga skolan, skulle vilja återgå till den sexåriga. Och han talade inte å lärarnas vägnar utan å målsmannens. Man får ej glömma, som redan statsrådet Engberg har framhållit, att det här gäller de *grundläggande* studierna. Här talas om att det finnes så många skolformer och fortsättnings-skolor av allehanda slag, men det gäller ju nu den *elementära* skolundervisningen. Då vill jag understryka, att denna grund bör vara så säker som möjligt.

Här har vidare talats om de försök, som gjorts med dem, som en gång gått igenom folkskolan, för att utröna hur länge de kunde behålla sina kunskaper, vilka försök ju lämnat synnerligen nedslående resultat, och herr andre vice talmannen sade nyss, att ungdomen glömmet så lätt vad den lärt. Just dessa omständigheter tala bättre än något annat för att förlänga tiden för den grundläggande undervisningen, så att kunskaperna få en mera bestående karaktär.

Både den siste ärade talaren och herr andre vice talmannen talade om olika slags kurser, korrespondenskurser, studiecirkclar, radiokurser o. s. v. Där om skulle jag vilja säga, att vi kunna vara övertygade om, att dessa kurser komma

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

att mycket bättre utnyttjas av sådana lärjungar, som från början fått en säker elementär grund. Ha de inte fått denna grund, bygger man allt ganska mycket på lösan sand, när det gäller olika slag av frivillig bildningsverksamhet.

Jag kan icke heller underlåta, herr talman, att peka på, att, när det gäller den elementära medborgarbildningen, så bör man i alldeles särskild grad beteckna den såsom en folkets gemensamma angelägenhet, som ett commune bonum, såsom något för alla gemensamt gott. Jag kan då inte underlåta att understryka, att de kunskaper, som meddelas under det sjunde skolåret, äro av utomordentligt stor betydelse. Man har för mycket underskattat detta. Motståndarna till det sjunde skolåret understryka, att bara det blir en reorganiserad undervisningsplan för de sex åren, skulle man kunna nå bättre undervisningsresultat. Mycket samvetsgranna lärare göra dock gällande, att hur mycket de än arbeta, så kunna de dock inte under dessa sex år åstadkomma vad de skulle kunna uträtta under sju.

Det är också en annan sak, herr talman, som jag fäste mig vid, när statsrådet Engberg yttrade sig, och det är vad det sjunde skolåret betyder för vår modersmålsundervisning. Lärarna i modersmål kunna vittna, att just när det gäller att reda upp begreppen, lära sig ordens valör, sätta ihop meningar, vid uppsatsskrivning och brevskrivning av allehanda slag, är det under det trettonde och fjortonde levnadsåret, som det först blir lite reda i framställningen. Jag vill fråga kammaren, om inte just en sådan synpunkt bör vara ganska bestämmande. Litet var vet för övrigt av svensk kulturhistoria under de sista årtiondena, att skillnaden mellan landsbygd och stad blivit allt mindre i fråga om sedvänjor och bruk av olika slag; och vad har icke radion betytt i utjämnande riktning? Men varför då låta den grundläggande undervisningen vara olika för stad och land? Här är en lucka som bör fyllas ut. Varför inte se till, att landsbygdens barn få samma rättigheter som städernas barn i detta avseende? Här talas så mycket om fortbildningen, mina herrar, men jag vill säga, att många gånger lägger man huvudbetoningen på *fort*. Jag vill göra gällande, att fortsatt utbildning på olika områden förutsätter framför allt, att den grundläggande skolningen göres så gedigen och säker som möjligt. Herr talman, jag anser därför, att vi begå en verkligt god handling, inte minst mot landsbygdens ungdom, om vi gå med på statsutskottets hemställan, som jag därför ber att få yrka bifall till.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Pauli: De synpunkter, som framställts av den näst siste ärade talaren, äro i viss mån ägnade att förväna, därför att de tydligen av honom och antagligen även av andra här i kammaren anses vara viktiga motiv för det avslagsyrkande, som framföres i den ena av reservationerna. De borde då väl också anförts av reservanterna. Men om man ser efter i motiveringen till denna reservation, så observerar man, att dessa synpunkter, som herr Johanson kom med, där fullständigt lysa med sin frånvaro. Man har icke ansett det opportunt, att i reservationen anföra dessa skäl, och redan denna omständighet torde ganska värtaligt vittna om, att man i själva verket inte ansett dem vara av mera vägande art.

Herr Johanson anförde inte så mycket sådant, som gäller barnen själva, utan intresserade sig huvudsakligen för föräldrarna i vad han kallade de mindre bärkraftiga hemmen. Detta är givetvis något som kan tagas hänsyn till, men det förtjänar dock vida mindre hänsyn än barnens egna intressen. Skulle sådana betraktelsesätt som dessa, att föräldrarna behöva barnen för

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

att uträtta diverse små praktiska sysslor i hemmen, och att barnen därför inte böra hållas i skola utöver den strängt nödvändiga tiden, ha fått göra sig gällande under vårt folkskoleväsendes utveckling, så hade vi icke stått där vi nu stå. Jag har verkligen svårt att inse, att detta är det slags motiv, som man bör i främsta rummet anföra. Om det är så, att det skall anses behöfligt att draga ekonomisk nytta av barnen genom att ha dem till biträden i hemmen, varför skulle inte då också de fattiga föräldrarna i städerna kunna säga, att de vilja ha barnen hemma för att uträtta sysslor i hemmet, eller för att bidra till att uppehålla hemmet genom att uträtta springpojksuppdrag eller dylikt?

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att samtidigt med att vi här i Sverige nu i vår ha underkastat denna fråga en förberedande behandling, har man i England haft en mycket livlig diskussion angående en föreslagen förlängning av skoltiden, som dock icke är en förlängning av så blygsamt mått som den, varom här är fråga. Så lång obligatorisk skoltid, som det i Sverige nu gäller att införa, har man nämligen redan i England, liksom i de flesta kulturländer i Europa. Sverige befinner sig härvidlag i bakvattnet. Men man har i England yrkat, att skoltiden skall för folkskolans barn ökas ytterligare utöver detta. När den nuvarande engelska regeringen inte med tillräcklig klarhet och tydlighet framlade ett genomförbart förslag, utan omgärdade det med ett slags kautschuksbestämmelser, som i vissa avseenden skulle kunna praktiskt taget sätta lagen ur kraft, då uppstod mot detta regeringsförslag en opinionsstorm inom vida kretsar, som ingalunda blott tillhörde vad man skulle kunna kalla vänsteropinionen, utan sträckte sig långt in i högerlägret. Det var bland andra en rad framstående kyrkliga dignitärer, som inte minst ivrigt uppträdde till försvar för barnens i de fattiga hemmen rätt att, obehindrade av föräldrarnas önskan att draga ekonomisk nytta av dem, få lägga en ordentlig bildningsgrund för sin blivande levnadsbana. Det förefaller mig, som om detta exempel på vad som samtidigt kunnat ske i ett europeiskt land här kan förtjäna bringas i erinring vid sidan av de belysande exempel från vårt eget folkskoleväsendes utveckling, som statsrådet nyss framhöll.

Skulle den uppfattning, som nu närmast av herr Johanson framförts, ha varit gällande hos reservanterna, så kunde de för övrigt knappast ha skrivit på det sätt, som de ha gjort, när de förklarar, att ett sjunde skolår icke i och för sig är olämpligt, utan tvärtom. De tala ju om den »gynnsamma utveckling», som hittills åstadkommits på frivillighetens väg och som gjort, att den sjuåriga folkskolan allt mer och mer har brett ut sig inom landet, och de säga, att det icke finnes någon anledning att tro, att den utvecklingen skall avstanna, varför vi icke skulle behöva någon obligatorisk bestämmelse om detta. Det är en motivering, som går stick i stäv mot den, som herr Johanson framförde. Man säger rent ut, att man önskar denna utveckling, men man anser, att den redan är så kraftigt igång, att den icke behöver befrämjas genom några kraftiga åtgärder från statens sida. Det är ju en helt annan synpunkt på saken. I själva verket vittnar detta, som jag redan har anmärkt, om att man på reservantsidan icke tycks ha velat köra fram med de krassare skälen för en avvisande ståndpunkt.

Så har herr Johanson beklagat, att det skulle läggas i skolmyndigheternas skön att efter en övergångstid på sex år träffa bestämmelse om när den sjuåriga folkskolan skall införas, och han önskade, att ett gott samarbete skulle kunna etableras mellan skolor och hem i denna liksom i andra angelägenheter. Jag tror, att kammaren är beredd att lita på statsutskottets och departementschefens uppriktighet härvidlag och inte betvivlar, att utskottet och statsrådet ha menat vad de sagt, när de uttryckligen understrukt sin önskan, att åtgärden skall genomföras under största möjliga samförstånd med vederbörande

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)
skoldistrikt, och att man under genomförandet skall taga största möjliga hänsyn till de lokala förhållandena och inte påtvinga mindre bärkraftiga skoldistrikt denna reform med onödig brådska. Med det starka betonande härav, som utskottsutlåtandet innehåller, och det praktiska bevis för ökat tillmötesgående, som ligger däri, att man utsträckt övergångstiden från tio till tolv år, finnes det icke något berättigat skäl att tro, att här skulle föreligga någon fara för ett bryskt och forcerat genomförande av reformen. Avsikten är tvärtom att försöka få den igenom på ett mjukt och friktionsfritt sätt under behörigt hänsynstagande till alla befogade intressen.

När det vidare talas om att de svagare skolformerna inte tåla denna påbyggnad, har det ju av herr Rahmn anförts vittnesbörd i motsatt riktning från vissa trakter nere i Skåne, och vi veta allesamman, att man just från de skånska skoldistrikten har en mängd övertygande exempel på hur väl detta har låtit sig arrangeras. Jag skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten på två vittnesbörd om denna sak, vilka ha framförts i det senaste numret av Svensk läraretidning av två folkskollärare. Den ene har undervisat i sjuårig folkskola av B 2-typ, den andre i sjuårig skola av B 3-typ, och båda dessa lärare ha på grund av lång erfarenhet kunnat intyga, att det sjunde skolåret icke vållat några svårigheter, och icke heller medfört några sämre resultat, utan tvärtom inneburit en förbättring av undervisningen. Detta naturligtvis under det villkoret, att man icke överskridit ett visst antal lärjungar. Om detta skulle inträffa, heter det, så bör man övergå till en högre skolform, alltså från B 3 till B 2. Men det kan ju inte anses vara en olycka, om en övergång till högre skolformer skulle föranledas på detta sätt. Man har ju tvärtom i båda reservationerna varmt gått in för att förbättra de svagare skolformerna. Såvitt jag förstår, samverkar alltså införandet av ett sjunde skolår med önskemålet om ett förbättrande av de svagare skolformerna. Dessa två saker utesluta icke varandra, de tvärtom befrämja och framkalla varandra och hjälpas åt att åstadkomma det högre skolbildningsresultat, som vi väl alla eftersträva.

Jag tror, att det är ganska många, som känna sig förvånade över det motstånd, som från en del landsbygdsrepresentanter inom olika partier har rests mot denna reform. Det förefaller dock som om de ärade landsbygdsrepresentanter, som sitta i den svenska riksdagen, borde vara livligt medvetna om vilken oerhörd betydelse det har för den svenska demokratiens lyckliga utveckling och inte minst för den svenska bondedemokratiens framgångsrika fortvaro, att det lägges en god grund redan på folkskolestadiet för de blivande medborgarnas verksamhet. Vi bruka gärna yvas över vår högtstående folkskolebildning inför utlänningar, men jag tror, att de, som hyst sådana stolta tankar, häromåret blevo litet duvna, när de läste i tidningarna om de resultat, som då förelågo av adjunkten Cederblads undersökningar rörande ett stort antal beväringar. Det visade sig därvid, i vilken verkligt skrämmande omfattning många av dessa unga män hade glömt bort även mycket elementära resultat av sin skolbildning, t. ex. när det gällde att skriva sitt modersmål eller att utföra enklare räkneoperationer.

Jag har inte tänkt att här i kammaren taga upp någon diskussion om karaktären av det sjunde skolårets kursplan. Det är tillräckligt tydligt talat om den saken i utskottsbetänkandet, där det fullt öppet medgives, att i den mån, som det är möjligt och önskvärt, man bör försöka få en särskilt utformad praktisk läggning av detta år. Men jag vill understryka vad en del talare — senast herr Rahmn — ha framhållit, nämligen att, även om detta sjunde skolår i fråga om de teoretiska ämnena inte skulle innebära någon direkt påbyggnad av kunskapssumman, utan mest innebära en grundligare träning i

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

de viktigare och grundläggande ämnena, särskilt modersmålet och räkning, så gjorde man redan därmed den uppväxande skolbarnsgenerationen en utomordentlig tjänst — en tjänst, som även gäller samhället i övrigt — att man inte mot detta med någon verklig rätt kan väga de ökade praktiska besvärligheter, som det i ett eller annat fall skulle kunna medföra i vissa hem, där man skulle önska använda dessa barn till praktiska småsysslor. Jag tror med andra ord, herr talman, att om man i denna fråga väger de verkligt stora och vittutseende synpunkterna mot de smärre och alltför kortsynta, så kan man inte tveka angående resultatet av detta övervägande. Det synes mig inte kunna bli annat än ett bifall till den föreliggande propositionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Bergman*.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Under en lång följd av år har jag hyst den bestämda uppfattningen, att det vore önskvärt att i så stor utsträckning som möjligt införa ett sjunde skolår. Denna uppfattning grundade sig emellertid icke därpå, att jag inte insåg det svaga eller till och med ihåliga i en del argument, som redan då anfördes för det sjunde skolåret och som nu ytterligare anförts. Om dessa argument torde jag utan avseende på kronologien kunna få tala om på en gång.

Vad då först angår den synpunkten, att det skulle vara ett rättvisans krav att ge landsbygdens befolkning samma förmåner i bildningsavseende som städernas, så vill jag anmärka, att det förefaller mig då, som om det i första hand skulle komma i fråga att göra uppoffringar och ansträngningar för att på landsbygden utrota de erkänt mindervärdiga skolformer, som ännu återfinnas där. Dessutom kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att denna synpunkt om rättvisan mellan landsbygden och städerna icke måtte väga så tungt för reformens förespråkare, eftersom de äro med om att medverka till möjligheten av införande av ett åttonde skolår, vilket uppenbarligen inte kan komma att ske på långliga eller överskådliga tider annat än i städerna.

Sedan talas det om utlandets föredöme. Med avseende därpå bör man i allmänhet vara försiktig, då man ju inte känner förhållandena där fullständigt. Men här skall jag inskränka mig till att säga, att argumentationen försvagas därav, att man icke har försport någon benägenhet att återropa utlandets exempel i avseende å skolterminernas längd och feriernas korhet. En sådan benägenhet har man icke försport vare sig hos lärare eller hos föräldrar.

Så talas det om att den nuvarande tidpunkten skulle vara så lämplig för denna reform. Man skulle kunna genomföra den så billigt och utan stort betungande av kommunerna. Därvidlag vill jag då säga, att för mig är en underlåten besparing fullständigt likvärdig med en utgift. Om man underlåter att tillgodogöra sig den besparing, man kunde göra, så är det ju precis det samma som att göra den motsvarande utgiften. Och vad utgifternas fördelning mellan stat och kommun angår, så är ju detta inte så mycket att fästa sig vid, eftersom en brännande fråga just nu är, hur mycket av kommunernas uppgifter staten skall övertaga och överhuvud taget hur fördelningen av uppgifter dem emellan skall ske.

Vidare är tidpunkten nu lämplig, säges det, därför att till följd av den sjunkna nataliteteten uppstår lärareöverskott. Försvagas inte det argumentet, herr talman, genom det faktum, att det föreslås en tolvårig övergångstid, så att alltså den fulla verkan av reformen icke kan inträda förrän efter tolv år?

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

Det var således icke på dylika grunder — exemplen på dem skulle kunna mångfaldigas — som jag var en ivrig anhängare av det sjunde skolåret, utan det var på en helt annan grund. Det var därför att jag ansåg, att det lärostoff, som redan då förelåg för folkskolan och som hade en tendens att ytterligare ökas — och det i många fall en berättigad tendens — rimligen borde fördelas på en längre lärotid än den, som då var föreskriven. Det var således mitt hopp, att kursplanerna skulle uppgöras så, att lärostoffet blev på ett lämpligt sätt fördelat mellan alla de föreliggande och till förfogande stående skolåren. Då detta var grunden för min uppfattning om det sjunde skolårets önskvärdhet, kan jag inte neka till att jag blev ganska betänksam, när genom den kända reformen, då folkskolan gjordes till bottenskola, det stadgades, att det skulle ske en automatisk eller halvautomatisk övergång från folkskolans sjätte klass till realskolan. Mina pedagogiska begrepp äro inte så utvecklade, men för mig stod det verkligen klart, att denna automatiska eller halvautomatiska övergång från sjätte klassen i folkskolan till realskolan förutsatte, att sjätte klassen i folkskolan skulle medföra en avslutad lärokurs. Därav följde återigen, att det sjunde läsåret komme att sväva i luften, komme att hänga jämförelsevis löst och i viss mån motsvara fortsättningsskola eller högre folkskola eller vad man vill, men det kunde icke vidare anses organiskt tillhöra folkskolan, där man ju hade en avslutningskurs i sjätte klassen.

Det förefaller mig, som om det kunde erfordras en utredning i detta avseende utöver vad som här föreligger. Skolöverstyrelsen säger visserligen på sidan 87 i propositionen: »Icke heller i fråga om övergång från folkskolans sjätte klass till den fyraåriga realskolans första klass syntes, så vitt överstyrelsen nu kunde bedöma, ändrade föreskrifter bliva påkallade, i varje fall icke omedelbart efter besluts fattande om införande av ett obligatoriskt sjunde skolår.» Å andra sidan finns det också här på sidan 85 återgivet ett yttrande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening, som i det yttrandet framhåller som önskvärt, att den sjunde klassen i skolor av A-form även såsom obligatorisk måtte kunna anordnas såsom en påbyggnad av den sexåriga folkskolan. Lärjungarna skulle enligt centralstyrelsens mening erhålla avgångsbetyg efter genomgången sjätte klass men det oaktat vara pliktiga att deltaga i sjunde klassens undervisning, vilken då kunde givas en mera lokal betoning. Centralstyrelsen hänvisade till att Göteborgs stads skoldistrikt erhållit medgivande att organisera den sjunde klassen på dylikt sätt.

Detta leder tanken till förhållandet mellan den sjukklassiga folkskolan och fortsättningsskolan. Om nu, såsom det antytts, och det med mycken styrka, sjunde klassen i huvudsaklig grad skall innebära en repetition så att säga, ett upprepande av vad som förut inlärts, då kommer den, såvitt jag vet, att i viss mån fylla den uppgift, som hittills har tillhört fortsättningsskolans första årskurs. Här har nu herr Oscar Olsson betonat önskvärdheten av att den sjunde klassen måtte organiseras såsom en ungdomsskola och icke såsom en förlängning av barndomsskolan. I själva verket är det ju så, att barnen bli varken yngre eller äldre, därför att skolan har en viss benämning, utan det är samma material. När man talar om att skolan fortfarande skall taga hand om dem under en övergångsålder, bör man väl erinra om att under den tid, de skulle komma att gå i den sjunde klassen, tillhöra de nu fortsättningsskolan, vilken åtminstone kan vara så anordnad, att skolmyndigheterna ha en viss tillsyn och kontroll över barnen.

Med vad jag nu har velat säga anser jag mig komma till det resultatet, att frågan om införande av ett sjunde skolår icke är tillräckligt beredd i så måtto, att det inte är tillräckligt klargjort vad sjunde klassen skall få för uppgift, vilket förhållande som skall komma att råda mellan sjunde klassen och de sex

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

föregående klasserna eller mellan den sjunde klassen och fortsättningsskolan. Det är mycket möjligt, och, som jag hoppas, troligt, att skolmyndigheterna och över dem en regering, som vid varje tid fungerar, skall sköta detta på ett förståndigt och bra sätt, men det förefaller mig, att då riksdagen skall ta ett så betydelsefullt steg som det nu ifrågavarande, har riksdagen anspråk på att veta, vad riksdagen gör, vad det skall bli för resultat av införandet av detta sjunde skolår, om det skall bli en förlängning av barndomsskolan, om det skall bli en påbyggnad på folkskolan och om den påbyggnaden skall gå i praktisk riktning, så att den i viss mån kommer att ersätta fortsättningsskolan.

Av de föreliggande yrkandena är det intet, som fullständigt överensstämmer med min uppfattning, men för att icke öka antalet yrkanden får jag för min del hemställa om bifall till det yrkande, som mest överensstämmer med min uppfattning, nämligen det i bondeförbundsreservationen innefattade. Det är således yrkandet om avslag, som jag biträder. Det innebär från min sida i själva verket ett yrkande om uppskov, så att man skall kunna få den utredning, man behöver för att veta, vad det sjunde skolårets införande egentligen innebär, och jag tillägger, att detta uppskov verkligen inte behöver verka avskräckande, då ju utskottet föreslagit en så lång övergångstid som tolv år, vilken man givetvis kan pruta något på, ifall man får större klarhet om saken och då kommunerna under den tid, som går, till dess ett nytt förslag framlägges, fått vänja sig vid tanken på införande av ett sjunde skolår.

Jag hemställer således, herr talman, om bifall till bondeförbundsreservationen.

Herr Nerman: Herr talman! Som ombud för det socialistiska partiet voterar jag självklart med glädje den obligatoriska sjuåriga folkskolan och kan för resten i stort sett ansluta mig till Kungl. Maj:ts och utskottets synpunkter. Om jag, utan att på något sätt vara skolexpert, dessutom får komma i all korthet med ett par egna synpunkter till protokollet, skall jag be att få säga följande.

För det första vill jag understryka den utvidgade skoltidens betydelse i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Jag tror emellertid, att så länge vi leva i ett utprägladt penningens samhälle och i detta samhälles kris i en oerhörd moralisk materialism på olika områden, blir det svårt att få fram någon riktigt fri och etiskt fostrande skola. Jag har tyvärr svårt att här uttala mig om det nya Rysslands nya skola, men jag tror, att man där med sina på vissa sätt större möjligheter har kommit ett stort stycke på den önskliga vägen. Redan tillvaron här i landet av två olika skolor, läroverken och folkskolan, karakteriserar — trots att nu för tiden många fler än förr ur folkets massa få komma upp i den högre utbildningen och trots försöken att komma fram till en enhetsskola genom övergångsformer — ofrånkomligt den hushållning och det samhälle, där våra barn fostras. Jag tror, att hela den svenska undervisningen är i behov av en radikal omstöpning, så främmande som den i vår tid ändå är, fränsett då det gäller tekniken och sporten, främmande alltifrån folkskolan med dess myckenhet av biblisk historia och psalmer och den övriga religionsapparaten samt vidare den nationella överbetoningen av historieundervisningen och bristen på internationalism och humanitet, och ända upp till högskolestadiet, som i fråga om läroämnenas proportioner och utrymmen förefaller att ha stannat kvar på 1600-talets nivå, med här i landet, om jag inte har sett fel, 14 ordinarie professurer i teologi, av vilka de flesta icke sysslande med vetenskap, och en enda professur i ekonomisk historia, denna senare tillkommen genom privat donation.

Vidare och sist ville jag uttala som ett önskemål, att när nu den obligatori-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

ska sjuåriga folkskolan kommer att införas, man må se till, att den inte bara blir en formell rättighet till vetande och kultur, utan att de fattiga också få ekonomiska möjligheter att reellt utnyttja förbättringen för sina barn. På det området är jag rädd för att det finns åtskilligt att önska.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Även jag har väckt en motion i denna fråga, motion nr 358. Den har inte vunnit något genmäle ifrån utskottet och dess reservanter, men man har kringgått de säryrkanden eller de särfunderingar, som finnas i motionen. Därför måste jag nu i korthet beröra dessa saker, så att det inte kommer att se ut, som om jag hade övergivit mina åsikter vid detta icke oviktiga tillfälle.

Motionen grundar sig på framställningar motionsvis av mig 1917 i andra kammaren samt 1919 och 1921 i första kammaren. Jag har varit i den lyckliga situationen att kunna vända på fjärdingen och åberopa samma motivering som då, därför att förhållandena, såvitt jag förstår, inte ha förändrat sig, utan vad jag då sade gäller även i nuvarande läge.

Statsrådet yttrade, att man på många håll i utlandet har längre tid för folkskoleundervisningen än hos oss, och i Schweiz är tiden ganska fenomenalt längre än hos oss. Jag kan då såsom ett kuriosum framhålla, att min motion går ut på att avskaffa klasskillnaderna och klasskampen genom att alla landets medborgare skulle få ungefär samma fostran och undervisning, som vissa nu få till något påminnande om studentexamen, men delvis av annat slag. På det sättet skulle man få en generation, där alla kände sig som jämlikar, ty de s. k. klasskillnaderna bero inte så mycket på olikhet i penningegendom som på den olikhet i bildning, som samhället skänker. Detta är naturligtvis framtidsmusik, men jag har redan 1917 framhållit detta, och jag fortsätter med att säga, att på den vägen skulle jag vilja avskaffa klasskillnaderna på ett smärtfritt sätt.

Jag har inte gjort något yrkande i motionen på denna punkt, men jag vill påpeka denna sak som ett inslag i dess motivering.

Jag går nu in på motionens säryrkanden, avpassade för de nutida förhållandena. Då gäller det först frågan om skillnaden mellan landsbygden och städerna. Jag får naturligtvis medge, att landsbygden har mycket större svårigheter på grund av de långa avstånden och på grund av jordbrukets säregna beskaffenhet och svårigheten att leja arbetskraft till jordbruket, som ju avkastar jämförelsevis litet. Men man kan i alla fall inte motsätta sig förslaget. Jordbruket får väl reda sig på något sätt. Jag skulle dock vilja tillägga, att nog bör man kunna göra något i dessa landsbygder med de kolossala avstånd, som vissa skolbarn ha till sin skola, särskilt i Norrland och i andra stora skogsbygder. Det är ju rent plågeri. Jag har hört talas av äldre personer om hur långa vägar barnen fått gå till skolan och även fortfarande få gå mången gång på obanade stigar i skogen. På vintrarna få de ibland vada i snön fram till skolan. Man bör kunna bereda dessa barn tillfälle att åka till och från skolan. I Bromma i Stockholm har man redan ordnat med sådant till övermått. Där köras säges det i bilar till och med sådana barn, som inte ha längre väg, än att de skulle kunna gå den på en skaplig stund. Det är för långt gånget. Det vore bara till nytta för barnen i Bromma, om de få gå till skolan.

Jag har också fått petitioner från skolstyrelser och lärarekårer i Gideå, Trehörningsjö och Björna socknar som vilja ha uppskov och önska, att en ny

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

utredning skall äga rum, varvid större hänsyn toges till de i Norrland rådande förhållandena. Jag har hört, att denna opinionsyttring, utom vad jag redan talat om, därjämte beror på att lärarekrafterna äro så obetydliga, att en lärare får sköta flera klasser på en gång. Skall en sådan lärare få en sjunde klass också, går han ännu mindre i land med sin uppgift. Vidare äro klasserna så stora, att man inte kan bibringa barnen någon ordentlig undervisning, allra minst om klasserna skola skötas av bara en lärare. Allt detta är inte påpekat i propositionen eller i utskottets betänkande, i varje händelse inte i det senare, och därför ber jag att få anteckna till protokollet, att ecklesiastikdepartementet verkligen bör ägna allvarlig uppmärksamhet åt dylika förhållanden.

Jag övergår då till den punkt, som innefattas i det första yrkandet i motionen, att man anskaffar tillräckliga lärarkrafter och möjligheter till minskning av lärjungeantalet i alltför stora skolklasser. Utskottet säger något om detta också, men man har inte pengar, säges det, och man har inte lärarkrafter, och det får reda sig tills vidare. Jag kan inte framställa något yrkande gentemot ett sådant påstående. Det har nu i alla fall blivit erkänt av utskottet, att här föreligger ett missförhållande, som ännu icke blivit avhjälpt.

Vidare har jag hemställt, att i undervisningsplanen skall ingå även fostran till praktiskt arbete och kroppskultur. Beträffande det första har utskottet påpekat, att detta bör man inrikta sig på, men det står ingenting nämnt i betänkandet om kroppskulturen i och för sig såsom en uppgift för skolan. Den får således också sköta sig själv tills vidare. Jag gör emellertid intet yrkande på den punkten.

Så kommer jag till mitt yrkande, att mångläseriet måtte beskäras och en normalarbetsdag eftersträvas även för skolarbetet. Det är en kärnpunkt i skolreformen, att mångläseriet avskaffas och att en normal arbetsdag eftersträvas även för skolarbetet. Detta gäller kanske inte så mycket för landsbygden, men det kan sägas i detta sammanhang, att tendensen även där går mot de missförhållanden, som blomstra i städernas skolor.

Vidare har jag gjort ett yrkande, som inte alls är observerat men inte heller bestritt, och det innebär, att den nuvarande skolans favoriter, den receptiva ungdomen, ej må undantränga omtanken om den mera produktiva ungdomen.

Jag skall be att få ge en liten motivering härför.

Barn kunna uppdelas i receptiva, produktiva och obegåvade barn. Lärarna tala bara om obegåvade och begåvade. De obegåvade barnen räcka inte till för skolan. Skolan räcker icke till för de produktiva barnen. Företrädesvis de receptiva ha någon hemortsrätt i den. Det är endast dessa, som skolan kallar för begåvade. Det är de, som få de högsta betygen. Det är de, som komma vid ett eventuellt ifrågasatt urval att bliva de lyckliga. Sådan är skolan för närvarande, och sådan kommer den med sin nuvarande organisation att förbliva. Detta trots att livet lär, att »skolans» begåvningar ofta falla till föga uti livet, där det gäller förmåga av egna tankar, egna initiativ och egen karaktär mera än minneskunskaper för att slå sig fram för egen del och skaffa sig sitt uppehälle i samhället. Och i all synnerhet äro befördran och karriär förbehållna de receptiva barnen, som därför också komma att med tiden härska över oss. Ty alla ämbets- och andra högre poster skola tillsättas med receptiva barn, som ha lätt att lära sig mycket och få höga betyg. Detta är således också en erinran, men jag skall icke nu tillåta mig att göra något yrkande, ehuru här föreligger en fundamental brist i det nuvarande skolväsendet.

Vidare har jag yrkat, att urval för tillträde till högre lärokurser ej hän-

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

synslöst lägges i en lärares hand. Det är oerhört, att föräldrars omtankar om barns framtid få vara vara beroende av en lärares godtycke, så olika inställningar som dessa lärare ha. Somliga ha medkänsla, andra ha motsatsen. På det sättet grusas alla möjliga förhoppningar. Jag ryser ock vid blotta tanken på exempelvis de där som övervaka studentexamen, de s. k. censorerna.

Men så kommer jag till huvudsaken, som jag nu skulle vilja tala om och som också gjorts till föremål för ett yrkande i min motion. Detta yrkande skall jag be att få infört i beslutet genom ett förslag om tillägg till utskottets motivering. Det har yrkats av mig i motionen, att undervisningsplanen även må komma att omfatta karaktärsdanning och medkänsla eller med andra ord social etik och individuell levnadskonst. Det viktigaste är ju i alla fall här i livet, att man förkovrar sin själ vid sidan om de materiella vinningarna, och om denna sak innehåller min motion en ganska utförlig framställning i motiveeringen. Jag skall bara återge en inställning, som jag hade 1917 och som jag fortfarande har, och den formulerades då på följande sätt:

»Västerlandets samhällen äro byggda på härskaror av författningar, som medborgarna hava att ställa sig till efterrättelse. De äro skyldiga att underlåta åtskilligt och göra annat. För lydnadens övervakande kräves mycket ämbetsmän och även militären är avsedd lika mycket för vad man kallar den inre fienden. Den folkundervisning som består utmynnar i att bibringa någon så kallad allmän bildning och sedan formella insikter för ämbetsmannakallet eller tekniska kunskaper i ett oundgängligt yrke.

Alldeles försummat är däremot omsorgen om karaktären, väckandet av känslan för sanning och rätt, danandet av förmågan hos medborgarna att tänka själva, att styra sig själva, att förena makt med mildhet och överhuvud att utveckla sina egna personligheter.

Att tala om kultur utan andligen fria personligheter och om demokratiska ordningar utan demokratiska människor är en motsägelse. Den europeiska samhällsordningen har blivit en ensidig materiell kultur, en penningekultur, en poliskultur, en auktoritetskultur, en majoritetskultur, en förtryckarekultur.»

Denna sak har alldeles förbigåtts i utskottets utlåtande och förekommer inte alls i den kungliga propositionen. Utskottet har visserligen, då det räknar upp motionernas behjärtansvärda innehåll, sagt, att den motionären har yrkat det och den motionären har yrkat det, och utskottet har nämnt, att herr Lindhagen också har yrkat vissa saker, utan att utskottet säger något mer om dem. Men så säges det om alla dessa motioner, att de innehålla viktiga angelägenheter, som böra iakttagas, och därvidlag är kanske jag också i min ringhet inbegripen — eller rättare inte jag, utan de realiteter, jag talar för, äro inbegripna i denna välvilja, som dock går här som katten kring den heta gröten.

Det är just härpå det beror, men man har inte velat uttala sig därom. Därför vill jag göra ett tillägg till motiveringen, så att min motion i den punkten blir föremål för ett direkt uttryck från riksdagens sida vid sidan av de andra motionernas behjärtansvärda ändamål. Att resa ett värn kring människans själ har pågått så länge historien verkat, så långt vi känna den tillbaka, och därpå kan man återopa lysande insatser i de gamla tidernas historia, och detta pågår ännu den dag, som i dag är på skilda håll i samhället. Det har gått t. o. m. så långt, att mellan åren 1911 och 1924 fanns på mitt initiativ i det socialdemokratiska partiprogrammet upptaget kravet på andlig och ekonomisk frihet för alla och jämnande av vägarna för alla till bröd, frihet och självansvar. Tänk, att det stod i ett partiprogram! Det avlägsnades ur partiprogrammet av marxisterna år 1924, så att nu är det i alla fall åter jämlikhet mellan alla partier däri, att intet parti har på sitt program något

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

om den andliga friheten och självansvaret. På det sättet går dock jämlikheten fram i alla fall, och nästa gång kanske man får ett par partier, som äro med på denna programpunkt för att slutligen i tidens fullbordan, då partierna äro borta, vi befinna oss i en enda mänsklighet. Då är detta krav det förnämsta av allt, och då kommer det också att stå i staternas program.

Eftersom ecklesiastikministern är här, skall jag påminna honom om ett par saker. Han behjärtar det här, men tycker, att det är svårt, herr talman. Och därför är den enda vän, man har här i den nu föreliggande frågan, herr Engberg, och man får hålla sig framme hos sina vänner. Jag interPELLERADE 1934 ecklesiastikministern — märk väl med kammarens tillstånd: »Anser ej regeringen, i likhet med de flesta för att ej säga alla människor, att undervisningsväsendet i landet bör förbindas med vägledning även i social etik och individuell levnadskonst?» Och vidare: »Kan det förväntas, att regeringen i sådan händelse är villig att söka, till en begynnande offentlig diskussion» — längre vågade jag inte gå, herr talman — »framlägga ett program för ett slikt till syftet revolutionerande inslag i karaktärsdaning och självansvar och därigenom även en samling till ett folk?» Denna interpellation besvarades inte av ecklesiastikministern. Jag vet inte, men den nuvarande regeringen har infört något, som aldrig förr annat än i sällsynta undantagsfall förekommit, och det är att ofta inte svara på beviljade interpellationer. Tre statsråd underlätto att svara på tre av mina interpellationer 1934, vilka dock rörde aktuella och mycket viktiga saker, men det var kanske otrevligt att svara på dem, det förstår jag ju. Därför svarade jag själv som ålderspresident på det uteblivna svaret och sade, att man kan inte begära för mycket av människorna. Ett annat år var det två statsråd, som inte svarade på beviljade interpellationer från mig. Det är ett speciellt uttryck för den nya demokratien det där. Det bör ecklesiastikministern vänja sig och sina kolleger av med, tycker jag, ty annars avskaffa ni ju det enda verkliga demokratiska inslaget, som vi ha obeskuret kvar i vår författning eller i dess praxis.

Nu är i alla fall Engberg med på detta, ty om man läser hans tal vid skolinvigningar, är han med på precis det, som han inte svarade på då. Jag frågade Engberg under hand: »Varför svarade du inte på interpellationen?» och då sade han: »Ja, vad skulle jag svara?» Men han har exempelvis i ett av sina skottal svarat sålunda — »Nej», ropar nu regeringsadvokaten Pauli —:

»Ingen torde kunna bestrida, att framstegen på alla områden varit och äro ofantliga. Det går väl knappast en dag utan att en ny upptäckt göres, en ny uppfinning träder ut i livet. Men har människan själv blivit moraliskt bättre i och under denna väldiga tekniska utveckling? Hur har man inte älskat att tala om den oerhörda skillnaden mellan vilden och kulturmänniskan! Männne icke läran om att mänsklighetens moraliska förträfflighet stegras i kapp med dess s. k. kultur lidit skeppsbrott? För egen del tvekar jag icke om svaret. Det har blivit förfärande klart för den allvarliga eftertanken, att vad som hotar oss med en överskådlig katastrof» — märk väl, mina herrar, en överskådlig katastrof, och jag instämmer — »är det dystra faktum, att nutidens oerhörda tekniska resurser äro verktyg i händerna på varelser, vilka i moraliskt avseende icke äro en bit bättre än de, som icke kommit längre än till stenyxorna.» — Det sista tycker jag då är en överdrift, det får jag säga. — »Vad som krävdes», sade Engberg, »var fostran av den goda viljan. Här måste hem och skola hjälpas åt.»

Jag tackar för det talet, som visst hölls senare än den tid, då svaret på interpellationen uteblev.

Således betyder det inte en omvändelse, men herr Engberg har tänkt på, att

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

det är inte så lätt att genomföra dessa saker, och det var det, som begärdes i interpellationen. Vid skoltal kan man yttra sig mera i allmänhet, men det är i alla fall en början.

Nu yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan i sin ofullkomlighet, vi kunna inte komma längre för tillfället. Men jag yrkar också, att i motiveringen på sid. 30 efter det stycke, som börjar med orden: »De frågor» etc. — det stycket talar om en del allmänna reflexioner, många goda uppslag i motionerna, och sedan räknas de andra motionerna upp, men inte min motion — därför vill jag ha en uppräknig även för min motion i följande lydelse: »Av betydelse är icke minst vad i motionen I: 358 bl. a. anförts därom, att skolans fostran bör inriktas icke minst på vakhållning om skolbarnens kroppsliga och själsliga hälsa, deras karaktärsdaning och vägledning i social etik och i individuell levnadskonst.»

Jag kommer att begära votering om detta tillägg, i fall det inte går igenom, för att vi i framtiden skola se, hur långt vår generation hunnit på nämnda område.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr Hammarskjöld förklarade sig i sitt anförande i princip vara anhängare av det sjunde skolåret. Han uttalade sina sympatier för den linje, som förslaget i det avseendet innebär, men ansåg att i tvenne hänseenden en utredning vore av nöden för att ytterligare klarlägga problemet.

Först och främst höll han före, att det ännu inte vore tillräckligt utrett, hur sammanhanget skulle te sig mellan de sex klasserna å ena sidan och det sjunde skolåret å den andra. Vidare höll han före, att det inte vore utrett, hur det skulle komma att gestalta sig i förhållandet mellan å ena sidan denna sjuåriga skola och å andra sidan fortsättningsskolan. I förstnämnda avseende vill jag svara, att vi äro lyckligtvis i det läget, att vi inte behöva profetera. Man skulle nästan kunna säga, att vi se endels och profetera endels, men det vi se är i själva verket ett mycket stort stycke, belagt av erfarenheten. Det är nämligen på det sättet, att förhållandet mellan de sex klasserna och den sjunde har klarlagts i de delar av landet, där vi redan ha den sjuåriga folkskolan. Vi ha den, som jag förut nämnt, både i städerna och på landsbygden, särskilt i Skåne. Men herr Hammarskjöld torde dessutom observera, att de sakkunniga i sin utredning beaktat denna fråga på det sättet, att de, och det med allt skäl, framhållit, att man här kan laga efter lägligheten, ty om det finns trakter, där de lokala förhållandena och andra hänsyn göra det önskvärt, att den sjunde klassen får betraktas såsom mera fristående, så möter det intet hinder att ordna saken på det sättet. Men i regel skall ju det sjunde skolåret vara det avslutande året av barndomsskolan. Frågan, om man skulle ställa det sjunde skolåret utanför barndomsskolans ram är ju besvarad av de sakkunniga på det sätt, att det i princip bör anses riktigt och rimligt, att det faller inom ramen för barndomsskolan, men att det inom områden av riket, där förhållandena göra så önskvärt, kan få en något differentierad och i visst avseende självständig ställning.

Vad den andra anmärkningen beträffar, om förhållandet till fortsättningsskolan, ha vi redan en flödande rik erfarenhet, ty fortsättningsskolan existerar redan på de platser, där vi ha det sjunde skolåret, ehuru visserligen med en reduktion av timantalet. Men så vitt jag vet, ha inte några klagomål avhörts och ingen tvekan har rätt om förhållandet mellan de båda. Det har gått friktionsfritt. Skolöverstyrelsen har mig veterligen inte rapporterat några olägenheter av detta.

Så ha vi också en fråga, som här ligger nära. Jag ber om ursäkt, men jag

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

råkade vara i andra kammaren, när herr Hammarskjöld höll sitt anförande, och det är möjligt, att jag på den punkten tar miste, om jag förutsätter, att han också berörde förhållandet till realskolan. Det ligger ju nära till hands, och jag kan säga ett par ord därom, eftersom ju frågorna hänga ihop. Det har i alla fall försports i andra kammaren från anhängarna till avslag, huruvida det inte blev besvärligheter i förhållande till realskolan. Övergången är ju, som herrarna veta, ordnad så, att från det avslutande sjätte året gå barnen över till första klassen av realskolan, och man har undrat: blir det inte där svårigheter? Ja, på den punkten kunna vi svara bara med hänvisning till den erfarenheten, att övergången från sjätte skolårets klass till realskolans första klass förekommer rikligast och mest på de ställen, där vi ha den sjuåriga skolan införd på frivillighetens väg, nämligen i städerna och i de landsbygdssamhällen, särskilt i Skåne, där denna skolorganisation genomförts.

Därmed har jag svarat på de erinringar herr Hammarskjöld riktade mot förslaget, och jag måste säga, att finns det inga andra invändningar att göra, så är det uppskovsyrkande, han ställde, föga motiverat.

Herr förste vice talmannen: Jag hade egentligen, herr talman, inte tänkt lägga mig i debatten, ty vad som speciellt intresserat mig i den här saken, det har herr Oscar Olsson redan framhållit, och jag kan inte finna de andra tingen vara av den beskaffenhet, att man särskilt i fråga om dem behövde anstränga sig. Ty allt som sagts om halvtids- och heltidsläsning och om de svagare skolformerna o. s. v., är visserligen sådant, som kan sägas bereda svårigheter, men det innebär inga som helst grundskott mot den sjuåriga folkskolan eller mot dess sjunde skolår. Det är så, att det är tidsfrågor, om jag så får säga, vilka tiden så småningom kommer att lösa själv och som man för resten, därest man vill, mycket lätt kan lösa. Men jag kan inte neka till, att herr Hammarskjöld satte fingret på en mycket öm punkt. Det är nämligen så, att det finns två spörsmål, som måste redas ut, innan man kan säga, att det sjunde skolåret är riktigt i hamn. Ty vad är det som det sjunde skolåret nu kommer att ge? Jo, det är just det, som herr Hammarskjöld gått och svärmat för. Enligt de sakkunnigas förslag skall man fördela två års kurser på tre år. Ämneskurserna i kristendom, historia, geografi och naturkunnet, som förut lästes i femte och sjätte klasserna, tänka sig de sakkunniga, att de ska bredas ut över de tre klasserna 5, 6 och 7. Det är på den punkten, som jag inom utskottsavdelningen har anmält missnöje, om man vill använda det starka ordet, och där jag sedan — i det fallet sekunderad av herr Oscar Olsson, ja, d. v. s. vi ha sekunderat varandra, herr Oscar Olsson och jag — fått in i utskottsutlåtandets motivering några rader, som skulle ge departementschefen eller vem det nu blir, som får hand om de här tingen, ett litet »pass på», så att dessa ting bli ordnade ordentligt.

Det är nämligen så, att det finns ett par hakar, som jag nämnde. Det är ju inte meningen, att man skall degradera den sexåriga folkskolan. Den skall fortfarande vara bottenkola, och på den skall följaktligen det högre skolväsendet baseras. Men av detta följer, att man inte kan tunna ut den sexårigas kurs; den sexåriga måste ge vad den svenska bottenkolan skall ge. Den kan följaktligen inte så att säga skicka över något till det sjunde skolåret. Det är den ena haken, som behöver övervägas och där man måste komma till ett klokt och förståndigt resultat. Den andra haken är naturligtvis någonting annat. Den syftar på, vad departementschefen i slutet av sitt anförande nämnde. Folkskolepedagogerna vilja prompt, att det sjunde skolåret skall ingå som ett organiskt led i folkskolan. Jag tror, att detta inte är möjligt redan därför att det har naturen emot sig, om jag så får säga.

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

När gossarna lämna det sjätte skolåret, så glida de i det stora hela — flickorna ha gjort det redan förut — in i en ny åldersperiod, den s. k. pubertetsåldern. Den är egentligen, det veta vi alla, den stora expansionen i vårt liv, då vi så gott som alla bli annorlunda än förut. Vi vilja då egentligen inte sitta och matas på skolbänken; vi vilja ha förnimmelse av att vi deltaga i ett arbete, vi vilja överhuvud göra något själva och handla själva. Under sådana förhållanden är det klart, att skolan måste anpassa sig efter lärjungarna och inte lärjungarna efter skolan. Och jag menar, att folkskolan är visserligen en barndomsskola, men det sjunde skolåret kan inte bli en barndomsskola i gammal mening, eftersom lärjungarna i denna skola inte längre äro barn i gammal mening. Vi ha därför, herr Oscar Olsson och jag, haft den uppfattningen, att det sjunde skolåret måste få en friare ställning än hela den andra årsräckan, att man under det sjunde skolåret på ett nytt sätt måste anpassa undervisning såväl som kurser efter lärjungarna, att man följaktligen måste ge detta skolår en betydligt mera praktisk inriktning — jag menar, att man måste ge större utrymme åt de praktiska synpunkterna, än de sakkunniga tänkt sig — men fördenskull behöver man inte uppskjuta införandet av det sjunde skolåret. Vi ha god tid på oss att lösa de här frågorna, innan det sjunde skolåret börjar på allvar. Men jag vill på det bestämdaste säga ifrån, att därest inte dessa frågor lösas på ett klokt och förståndigt sätt, får det sjunde skolåret aldrig den betydelse, som det borde få.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Svenssons i Kompersmåla och herr Perssons i Falla vid utlåtandet fogade reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *andre vice talmannen* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Nilssons i Gränebo m. fl. reservation, uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 110, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. obligatorisk sjuårig folkskola m. m. (Forts.)

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att i slutet av det stycke, som å sid. 30 i det tryckta utlåtandet började med orden »De frågor», tillades följande: »Av betydelse är icke minst vad i motionen I: 358 bland annat anförts därom, att skolans fostran bör inriktas icke minst på vakthållning om skolbarhets kroppsliga och själsliga hälsa, deras karaktärsdaning och vägledning i social etik och individuell levnadskonst.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande oförändrat vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 110 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets yttrande med det av herr *Lindhagen* under överläggningen påyrkade tillägget.

Sedan kammarens ledamöter intagit sin platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 8.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom.

Om ändring i den s. k. bulvanlagen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 31, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Tjällgren* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, att försök att kringgå densamma genom att anlita in-teckningsinnehavare som bulvan omöjliggjordes.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen*, som på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Tjällgren**: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär i förevarande fråga, tillåter jag mig att säga ett par ord.

Jag vill då först säga, att jag kan inte fördölja, att jag är i viss mån besviken över att utskottet inte velat tillstyrka min föreliggande motion, inte ens socialdemokraterna inom utskottet ha vågat vara med på densamma. Vad innehåller då motionen? Jo, motionens kläm är av följande lydelse: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, att försök att kringgå densamma genom att anlita inteckningsinnehavare som bulvan omöjliggöres».

Jag kan inte tänka mig, att det skulle varit förenat med någon överhängande risk att tillstyrka motionen. Jag skall gärna medge, att visserligen ha bankerna såsom fastighets- och kreditgivare kommit att vid motionens avfattande skjutas allt för mycket i förgrunden. Jag har av vad i utskottets motivering anförts bibringats den uppfattningen, och för undvikande av allt missförstånd i fråga om detta vill jag säga, att jag tror ingalunda, att det är bankerna, som göra sig skyldiga till det största missbruket på ifrågavarande område. Utskottet har tydligen förbisett, att det finns andra kreditgivare än banker, vilka andra enligt min mening inte äro så nogräknade i fråga om lagarnas efterlevnad, därest ett kringgående av desamma av en eller annan anledning kan vara med deras intressen förenligt. Bank- och fondinspektionen, som hörts över motionen, har bl. a. på sid. 5 i utskottets utlåtande yttrat följande: »Inspektionen förbiser icke, att fall kunna inträffa, då man genom en formell belåning med efterföljande hypoteksövertagning ger fastighetsförvärvet ett skenbart berättigande, ehuru avsikten från början varit att anordna ett bulvanförhållande.»

Jag anhåller emellertid, trots att utskottet avstyrkt motionen, att få uttala min erkänsla över att utskottet låtit höra en del myndigheter över densamma. För min del har jag därvid fäst den största vikten vid vad jordbrukskommissionerna i sina utlåtanden yttrat, detta av den anledning, att enligt min mening det just är dessa myndigheter — om jag får begagna det uttrycket — som ha den mest ingående kännedomen om bulvanlagens verkningar i landet. Om jag läst utskottets utlåtande rätt, ha inte mindre än *fem* jordbrukskommissioner direkt och förbehållslöst tillstyrkt motionen. Dessutom ha jordbrukskommissionerna i Älvsborgs län och i Västerbottens län förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till motionen. Då det möjligen kan vara av intresse för kammarens ledamöter att höra sistnämnda yttrande, nämligen yttrandet från jordbrukskommissionen i Västerbottens län, eftersom ordföranden i denna jordbrukskommission är en synnerligen aktad ledamot av denna kammare och därtill högerman, så att han inte bör misstänkas vara anhängare av några allt för rabulistiska lagstiftningsåtgärder, anser jag mig böra, herr talman, här uppläsa detta yttrande. Det återfinnes på sid. 9 i utskottets utlåtande och lyder på följande sätt: »Inom Västerbottens län har, åtminstone under senare år, knappast förekommit fall av beskaffenhet som motionären angivit. Emellertid synas på en del håll missförhållanden av angiven art föreligga, som i viss utsträckning kunna hindra syftet med lagen om förbud för bolags och med dem jämställas jordförvärv. Huruvida nu gällande bestämmelser, noggrant tillämpade, kunna råda bot på de oegentligheter som påtalats kan kommissionen icke bedöma. Inteckningsinnehavares rätt att inlösa fast egendom torde icke

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

kunna utnyttjas annorledes än i sammanhang med en enligt bulvanlagen förordnad försäljning av egendomen. Är bolag in-teckningsrättsinnehavare och förvärvar egendom under sådana förhållanden, torde bolaget vara skyldigt, enligt bestämmelserna i förbudslagen, att senast inom 3 år hava avyttrat fastigheten. Förhållandet blir annat om enskild person är in-teckningsinnehavare. Vid en enligt § 1 förordnad fastighets försäljning kan en sådan utnyttja denna ställning så, att han förvärvar fastigheten endast för att tjänstgöra som ombud för förutvarande bulvan. För sådant fall kan en lagändring ifrågasättas, som bestämmer huru förfaras bör om enligt § 1 verkställd fastighets försäljning endast resulterat i att ett nytt bulvanförhållande inträtt. Vid sådan lagändring bör emellertid iakttagas att in-teckningsinnehavares rätt icke kränkes.» Så säger alltså herr Lindmark på Västerbottensbänken här i kammaren.

Nu skall jag, herr talman, som saken ligger till, inte framställa något yrkande, men min tro är, att det förslag, som i motionen framburits, inte är för alltid skrinlagt. Jag vidhåller den uppfattning, jag flerfaldiga gånger uttalat här i kammaren, att skall den s. k. norrländska förbudslagen, d. v. s. lagen om förbud för bolag att förvärva fastigheter, göras effektiv, måste den av mig nu föreslagna ändringen i bulvanlagen komma till stånd.

Jag tvekar heller inte att säga, att beträffande efterlevnaden av såväl dessa båda nyssnämnda lagar som lagen om delning av jord på landet och arrendelagarna råda på vissa håll inom riket och särskilt inom de norrländska länen förhållanden, som man måste finna mindre tilltalande. När jag säger detta, herr talman, får det ingalunda tolkas som något klander mot de myndigheter, vilka ha att utöva den närmaste tillsynen över dessa lagars efterlevnad. Jag kan tvärtom intyga, åtminstone vad beträffar länsstyrelsen i mitt län, att denna myndighet gjort vad på den rimligen kan ankomma för att se till att lagarna skola efterlevas.

Slutligen anser jag mig också böra säga ifrån, och detta så att säga på förekommen anledning och för att få det antecknat till kammarens protokoll, att förevarande motion inte bör eller får anses såsom utslag av en hos mig förefintlig ovilja mot bolag och liknande institutioner. Tvärtom anser jag, att bolagen ha mycket viktiga uppgifter att fylla inom vårt lands näringsliv. Men jag anser också, att gällande lagar skola efterlevas, man må sedan gilla dem eller ej. Jag vill från denna plats uttryckligen än en gång understryka, vad jag tidigare sagt, att jag tror, att det dess bättre finns en hel del bolagschefer och med dem jämställda, som visat sig fullt lojala i fråga om dessa lagars efterlevnad. Men det är inte för dem man behöver skärpa lagstiftningen utan för de mindre nogräknade.

Allra sist vill jag understryka, att jag är av den uppfattningen, att hade på sin tid inte de s. k. norrländslagarna — jag avser då förbudslagen, bulvanlagen, arrendelagen och även uppsiktslagen — kommit till, då hade nog de självägande böndernas antal inom de norrländska länen denna dag varit mycket lätt räknat.

Jag har, herr talman, endast velat yttra detta, men som saken ligger till, har jag icke något yrkande.

Herr Westman: Herr talman! Den föregående talaren började med en komplimang till de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet. Han sade nämligen, att han fann det anmärkningsvärt, att dessa inte hade röstat för hans motion. Det var således en komplimang, som fick en litet ovanlig formulering. Men jag skulle för min del vilja framföra mitt beklagande över att inte herr Tjällgren ansåg, att det var anmärkningsvärt i lika hög grad, att vi represen-

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

tanter för hans eget parti, bondeförbundet, inte röstat för honom. Där borde han ju snarast ha kunnat påräkna stöd för sin motion. Jag förstår inte, att han på det sättet förväntar större kärlek för sitt förslag från ett annat parti än från sitt eget. Jag kan försäkra herr Tjällgren, att jag är lika ivrig som någon socialdemokrat och lika ivrig som herr Tjällgren själv att se till, att lagarna efterlevas.

Men att jag inte kunnat ansluta mig till denna motion, beror därpå, att det inte anförts något enda fall, då lagen icke skulle ha blivit efterlevd. Enligt denna lag skola länsstyrelser, landsfiskaler, stadsfiskaler, jordbrukskommissioner, skogsvårdsstyrelser, skogskommittéer och jägmästare, alla dessa, se till, att det inte förekommer något bulvanförhållande, och då de upptäcka något bulvanförhållande äro de skyldiga att anmäla det. Nu är herr Tjällgren själv ordförande i en jordbrukskommission. Om herr Tjällgren således finner, att det föreligger något fall, då bulvanlagen inte efterleves, är det herr Tjällgrens skyldighet att anmäla det. Nu har han inte gjort det, och därav sluter jag, att det inte finns något fall, som herr Tjällgren har reda på, då lagen inte blivit efterlevd. Lika litet har någon annan jordbrukskommission kunnat anmäla något fall, då lagen inte blivit iakttagen.

Herr Tjällgren anförde, att hans uppmärksamhet nu egentligen inte var riktad mot bankerna, såsom fallet varit, då han skrev motionen. I anförandet här riktades hans uppmärksamhet väsentligen mot enskilda personer. Han sade, att han kunde tänka sig, att då ett bulvanhemman försäljes på offentlig auktion, kan det inköpas av en enskild person, som i sin ordning är bulvan. Ja, men om han är bulvan i sin ordning, är lagen utan vidare tillämplig på honom. Det behövs för den saken ingen lagändring alls.

Att vidtaga den åtgärd, som herr Tjällgren föreslagit i motionen, och ändra lagen, är jag villig att göra, så fort herr Tjällgren eller någon annan ledamot i denna kammare kan uppvisa, att det är behöfligt. Men så länge detta inte skett, vill jag inte förorda någon lagändring.

Jag ber emellertid att få uttala den förhoppning, att alla de myndigheter, som äro skyldiga att vaka över lagen, med största iver skola göra detta.

I den förhoppningen tror jag, att vi kunna vänta med att vidtaga någon åtgärd med anledning av herr Tjällgrens motion. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Många minuter skall jag inte uppehålla kammaren i detta ärende. Herr Westman har redogjort för utskottets allmänna inställning på denna punkt, men jag måste säga, att det förvånar mig i ganska hög grad, att herr Tjällgren verkligen fortfarande vill lägga så stark tonvikt vid behovet av en sådan lagstiftning som den, han här förordat. Jag blev verkligen förvånad över att en så klok och förståndig man som herr Tjällgren överhuvud taget kunnat komma fram med en motion av sådan art som den föreliggande. Själva motionen är ju också så kraftigt avstyrkt som ett motionsvis framkommet förslag kan bli. Herr Tjällgren har nu pekat på ett litet halmstrå, som han också gripit tag i, och han har uppläst Västerbottens jordbrukskommissions yttrande i ärendet. Dess ställning till frågan är dock rent sakligt sett ytterst svävande.

Jag hör naturligtvis inte till dem — beklagligtvis — som efter vad herr Tjällgren väntat möjligen skulle stödja honom i den här frågan. Men jag vill å andra sidan säga, att min inställning till frågor av denna art i regel har varit densamma — det vågar jag påstå — som den herr Westman förfäktat, nämligen att om jag får klart för mig att en lagstiftning överhuvud taget är av behovet påkallad och att man försöker kringgå gällande lagar, så att de

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

inte längre motsvara det avsedda ändamålet, är jag fullt beredd att vara med om en kompletterande lagstiftning.

Herr Tjällgren kom sedan in på områden, som knappast höra samman med denna fråga. Herr Tjällgren slutade med att säga, att om norrlandslagarna inte hade kommit till på sin tid, hade det nu inte funnits en självägande bonde kvar i Norrland. Men den saken hör ju egentligen inte hit. Vi ha dock många gånger litet var erkänt här — även det parti, som jag tillhör — att de s. k. norrlandslagarna haft god verkan och medfört gott resultat. Det medge vi gärna öppet och ärligt, ehuru vi anse, att i viss mån lagarna varit opraktiskt stränga.

Jag vill så bara till sist rent sakligt framhålla den synpunkten, att skulle man gå in för herr Tjällgrens förslag, nämligen att helt enkelt stadga tvång för exempelvis en bank att inom ett år avyttra en exekutivt inköpt fastighet, vad skulle resultatet då bli? Jo, det bleve, att bankerna hädanefter absolut inte skulle våga låna ut pengar till en hel del av dessa jordbrukare. En sådan bestämmelse skulle komma att gå ut över dessa jordbrukare ganska hårt, och resultatet av en sådan lagstiftning som denna skulle säkert i hög grad komma att beklagas just av den stora grupp jordbrukare, som herr Tjällgren själv företräder.

Allra sist vill jag understryka vad utskottets ordförande förut sagt, nämligen att det inte blott icke påvisats något behov av en sådan lagstiftning utan det är så, att inte ett enda fall har kunnat för utskottet föreläggas, där en sådan lagstiftning vore behöflig. Jag vill därför som min åsikt framhålla, att sällan ett förslag framkommit, där man så bestämt kan tillbakavisa förslaget såsom varande helt opåkallat.

I herr Gustaf Tamms yttrande instämde herr *Tham*, *Vollrath*, och herr *Velander*.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag hade naturligtvis aldrig väntat mig annat än att herr Tamm skulle gå emot denna motion. Det skall jag villigt erkänna. Men då herr Tamm säger, att man verkligen kan bli förvånad över att *en så pass förståndig karl* som jag kan komma med det här lagförslaget, så vill jag återgälda detta yttrande med att säga, att jag är verkligen förvånad över att *en så förståndig karl* som herr Tamm tycks ha en sådan rädsla för att vara med om en lagstiftning, vilken har till ändamål att göra gällande lagar effektiva och sörja för att de skola efterlevas. Jag ställer alltså samma fråga tillbaka.

Beträffande min vän herr Westman vill jag säga, att jag tyckte, att han tog i något för hårt i sitt anförande. Ty märk väl, jag var så hygglig, att jag inte ens yrkade bifall till min motion. Och vad beträffar det förhållandet, att jag skulle ha försummat att göra vederbörliga anmälningar inom mitt hemlän i egenskap av ordförande i jordbrukskommissionen, så kan jag bevisa, att jag det gjort, så att på den punkten tror jag inte, att jag har försummat mig.

Jag har inte mycket att tillägga. Något yrkande om bifall till motionen har ju inte framställts, och då hade jag knappast väntat, att det skulle bli en sådan hetsig debatt, som det blev.

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet för att yrka bifall till motionen.

Herr Westman är inte inne i den här saken, och han är ju inte heller jurist, och därför har han talat om annat än sådant, som rör denna fråga. Men jag får, om vi nu skola uttala vår förvåning — jag gör det bara för att härna

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

herr Tamm och på det sättet vara vänlig mot honom — uttala min förvåning över att Westman kunde påstå, att man inte kunnat uppleta något enda fall, då bulvanlagen inte blivit efterlevd. Då har Westman inte det ringaste reda på denna lags historia och tillämpning. Här har ju suttit en särskild utredning, som tagit reda på massor av bulvanköp. De flesta förekommo visserligen före bulvanlagens tillkomst — men några ha förekommit även efteråt — och därför tillkom just den retroaktiva bulvanlagen.

Här gällde det således att upprätthålla förbudslagens helgd och tillse, att den inte kringgicks genom bulvaner i gestalten av bolagstjänstemän, bolagsdirektörer eller andra enskilda personer, som lånade sig åt affären att köpa ett av ett bolag efterlängtat skogshemman och därför ställde sig som bulvaner och läto bolaget sköta det, som om det varit dess eget.

Den här bulvanlagen är emellertid en oregerlig lagstiftning, därför att den är så svår att få tillämpad. Ty man skall utläsa personers sinnelag och avsikter i deras gärningar, och då finner man, att vid den analysen stanna domstolarna ofta i olika beslut. Till exempel just i det fall, som delvis ligger bakom den här motionen, förklarade häradsrätten, att ett visst köp var bulvanköp, hovrätten sade enhälligt, att det inte var bulvanköp, och högsta domstolen ansåg med 5 röster mot 2, att det var bulvanköp. Då kan ni förstå, att den här lagen inte är Guds bästa barn. Men vad skall man göra, då inte riksdagen vill göra något ordentligt i den sociala jordfrågan och det inte finns något parti, som med sin fulla kraft vill gå in för den saken? Ty man kan inte begära, att med den industrialism som råder i vår tid de mera industriella partierna skola intressera sig för jordfrågan. De ha nog att göra i alla fall och känna inte till dessa saker.

Redan innan förbudslagen kommit till yrkades av mig i norrlandskommittén på sådana bestämmelser, att man också måtte få hand över de enskilda spekulanterna och få dem med i lagen. Det gick inte då. Så kom jordkommissionen, och erfarenheterna visade, att enskilda spekulanter drevo sitt spel, och att de måste infogas under förbudet lika väl som norrländska arrendelagen och vanhävdslagen infogat de enskilda spekulanterna i sina lagsystem och även formulerat dem med sådan skicklighet, att dessa enskilda jordägare inbegrepos i bestämmelserna.

Då inträffade, att jordkommissionen, som var ganska manstark, blev enig om denna sak. Till och med de två i kommissionen sittande »riksförbundarna», som de då kallades, Wohlin och Olsson i Kullenbergstorp, voro fullt eniga med oss andra om att lagen behövdes. Men sedan kom den allmänna opinionen och yrkade att fritt få köpa och sälja. Här uppträdde exempelvis en del stockholmare, som ville köpa gods, och gjorde propaganda med sitt inflytande, som var ganska stort. Det blev sålunda ett förfärligt väsen särskilt från städerna över att man inte skulle få köpa sådana egendomer. Denna opposition var obefogad, ty det var alldeles klart, att intet hinder för sådana förvärv i regel komme att yppa sig. Även om förbud skulle stadgas, få sådana köpare givetvis dispens av Kungl. Maj:t. Ty man köper dem ju i allmänhet för att upprätthålla de gamla godsen och nedlägger mycket pengar på desamma. I alla fall var detta ett exempel bland åtskilliga på den starka opinion, som kom från olika håll, och därför vågade den socialdemokratiska regeringen — förunderligt att säga — inte framlägga detta jordkommissionens enhälliga förslag.

Jag har brukat säga, att om sociala jordfrågan nu för tiden är så obekant och ointressant på de inflytelserika ställena, hos både den verkställande statsmakten och riksdagen och annorstädes, att den aldrig kan få den pondus och det inflytande, den skall ha, förrän vi få en regering, som är beredd att falla även på den frågan liksom på de industriella frågorna. Där föll ju en social-

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

demokratisk regering en gång på någonting sådant som en liten formulering i arbetslöshetsdirektiven eller något dylikt. Då gick det för sig att stå och falla. Då kan det bli luft i valrörelsen också, och då kan det bli något av den sociala jordfrågan. Om statsmakterna varit insiktsfulla och modiga nog att antaga en sådan lag, då behövde man inte längre någon bulvanlag, ty då är saken avgjord, och man behöver inte verkställa sådana här undersökningar och hålla voteringar i domstolarna och föra diskussioner om den här saken.

Men riksdagen har velat hålla frågan svävande även i år. Det var ingen möjlighet att komma någonstans och naturligtvis fick man i andra lagutskottet, det sociala lagutskottet, där min motion förkastades, idel motstånd för densamma, och således ej heller bifall i riksdagen. Och då får ni ha det, som ni vill ha det. Ni få ha kvar det här trasslet, men då måste man väl se till, att man i alla fall gör denna bulvanlag så effektiv som möjligt.

Här har nu påpekats, att det finns en bestämmelse, som ger rätt för banker, vilka ha in-teckningar i eventuella bulvanhemman, att få dem inropade på exekutiv auktion för att undvika förlust. Hur går det då? Jo, det står i banklagen, att banken är pliktig att avyttra fastigheten, så snart lämpligen kan ske och senast då avyttringen kan äga rum utan förlust för banken. Tidpunkten beror således på bankens godtycke, och då kan den behålla fastigheten så länge som helst. Det finns visserligen en bank- och fondinspektion, som skall ha rättighet att »icke förbise», som den själv uttrycker sig, »att fall kunna inträffa, då man genom en formell belåning med efterföljande hypoteksövertagning ger fastighetsförvärvet ett skenbart berättigande, ehuru avsikten från början varit att anordna ett bulvanförhållande». Det har med andra ord erkänts, att här är en lucka i lagen, och då har man bank- och fondinspektionen, som skall på förhand gissa sig till och undersöka alla dessa saker. Och det vet ni väl, att bank- och fondinspektionen är bra litet intresserad och har bra små möjligheter att utöva en sådan effektiv kontroll över hela linjen. Alltså föreligger här den luckan, att en bank kan inropa fastigheten och formellt behålla den. I det här citerade fallet försålde den verkligen ett år efteråt, men det, förmodar jag, har skett under inverkan av att motionen väcktes. Det har sagts mig åtminstone, om inte från herr Tjällgren så från annat håll, och då berodde det ju på en tillfällighet, att fastigheten blev såld till en, som i själva verket kunde anses som bulvan, och att man kom underfund med att det var en lucka här i lagen.

Nu har Tjällgren påyrkat, att denna lucka i bulvanlagen skall täppas till på samma sätt som skett i förbudslagen, nämligen genom att det stadgas skyldighet att inom viss tid avhända sig fastigheten; det skulle man få finna sig i även här. Herr Tamm skall inte »förvåna sig» över att man vill ha en påtaglig lucka fylld, om det går för sig, men han vill inte vara med på att fylla sådana luckor genom att utsträcka lagen till enskilda in-teckningshavare och spekulanter. I lagutskottet sade Tamm, en tidigare gång, att han instämde med Lindhagen, därför att de enskilda spekulanterna voro på sitt sätt farligare än bolagen, men ändå vill han inte komma åt dem. Det »förvånar mig» — inte, herr Tamm, att Tamm inte vill ta med dem! Så ligger nu den här saken.

Vad angår Westmans yttrande, att så vitt han hade sig bekant icke ett enda fall förekommit, då lagen ej blivit efterlevd, förhåller det sig så, som jag antydde i början av mitt anförande, att det var en tid, då dessa bulvan-köp voro specificerade i ett kommittébetänkande, i den mån man då hade kun-nat upptäcka dem. Så kom bulvanlagen till, men en mängd av dessa förnäma personer, som Westman räknade upp och som skola tillse, att lagen efter-leves, de ville inte göra det. De låtsades om ingenting och togo inte hänsyn

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)
till anmälningarna, utan man fick rent av gå till justitieombudsmannen. Den enda gången jag gått till honom var i ett sådant ärende, inte för att yrka ansvar på något sätt, utan för att be honom observera det, och han tog då itu med saken. Detta väckte uppmärksamhet, och då fick man äntligen i gång en och annan av de höga herrarna, herr Westman! Sedan började också domstolarna votera. Vid ett senare tillfälle petitionerade alla slags statens ämbetsmän om rätt för bolag att köpa bulvanhemman. Men det sattes »p» för av jordbruksminister Hellström, som var en karl.

Det var många fall — en massa fall, herr Westman! — då lagen icke blivit efterlevd, därför att den icke efterlevdes av dem det vederborde.

Nu är den tiden förbi, säger man. Även statsmakterna ha uttalat sig mot att icke bulvanlagen efterlevs. Emellertid har just nu ett fall inträffat, som visar, att det finnes en lucka i lagen. Det är bara detta, som Tjällgren — redbar och självständig som han är — i sin egenskap av ordförande i en jordbrukskommission ansett sig pliktig att anmäla såsom ett av de fall, där denna lucka i lagen enligt hans uppfattning har utnyttjats för att eventuellt skapa ett nytt bulvanförhållande. Då är det väl inte mer än riktigt, att man vill fylla denna lucka.

Vad angår socialdemokraternas ställning i utskottet, yrkade åtminstone Hage en allmän utredning. Han påminde mig också nyss därom, men, som Hage sade, då det hos herr Westman överhuvud icke fanns någon sympati för grunderna i den sociala jordfrågan — och man kan naturligtvis också ha den uppfattningen, att man icke vill hava något — var det inte värt att ta upp saken och göra något yrkande, menade han.

Men detta är nu en ny lucka, och Tjällgren har yrkat, att den skall fyllas. Detta kan nu dra med sig den vidlyftigare undersökningen, som nu ifrågasattes inom lagutskottet, så att det blir någon effekt av det. Därför har även jag i min egenskap av riksdagsman för Norrland ansett mig skyldig att yrka bifall till herr Tjällgrens motion. Det är alldeles för beskedligt av Tjällgren att inte yrka bifall till motionen av hänsyn till de höga herrarna, som tycka att Tjällgren är ovederhäftig, därför vill jag att lag skall gå före privatintressen. Jag tycker han borde bita av dem och yrka bifall till sin motion.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till herr Tjällgrens befogade, rättvisa och manliga motion!

Herr Linder: Herr talman! Jag trodde verkligen inte, att jag skulle behöva deltaga i debatten, eftersom motionären inte yrkade bifall till sin motion. Jag har glatt mig över det erkännande motionären gav åt socialdemokraterna, då han tycktes förvåna sig över att inte vi åtminstone hade gått med på bifall till motionen. Jag får säga, att herr Tjällgren egentligen då borde ha misstänkt, att eftersom inte ens vi voro med på motionen, var det kanske inte så riktigt med den här motionen.

Jag kan inte vittna annat än vad ordföranden i utskottet redan har sagt, nämligen att vi icke ha fått för oss påvisat något fall i praxis, som varit gripbart och kunnat motivera, att man rekommenderat en sådan lagstiftning som motionären begärt. I det fall, som har refererats för oss i utskottet och som nyss nämndes av herr Lindhagen, förelåg i alla händelser en viss tveksamhet. Domstolarna hade mycket delade meningar om, huruvida bulvanförhållande verkligen förelåg eller ej. Men det är veterligen det enda fall, som kommit till vår kännedom.

Man kan inte förebrå myndigheterna, att de icke uppmärksamma dessa förhållanden. Jag anser för min del, att det är fast otroligt att vilja påstå, att det bland alla dessa myndigheter, som äro uppräknade i lagen och som ord-

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

föranden nyss nämnde, icke skulle finnas någon, som vore intresserad av lagarnas efterlevnad. Det håller jag, som jag säger, för fast otroligt. Jag måste förlita mig på att de vaka över bulvanlagens efterlevnad.

Nu har herr Lindhagen påmint ordföranden i andra lagutskottet om, att det förelegat många fall, och han har då pekat på lagens historia. Javisst! När lagen på sin tid beslutades, hade man enligt den utredning, som gjordes av jordkommissionen, funnit bortåt femhundra fall, där man ansåg, att bulvanköp förelåg. Men förhållandena ha blivit annorlunda, sedan bulvanlagen genomfördes. Nu förekomma mig veterligen ytterst sällan processer rörande bulvanförhållande, ty man har ordnat upp dessa ting.

Herr Lindhagen talade om, att om en bank såsom inteckningshavare bleve ägare till en fastighet, åtkommen genom bulvanköp, skulle det bero på bankens godtycke, hur länge den ville behålla denna fastighet i sin hand. Tror verkligen herr Lindhagen, att bankerna ligga inne med paper, som röra så ovisa och tveksamma förhållanden som dem, som uppkomma i samband med bulvanköp? Det gäller för bankerna icke att överhuvud befatta sig särskilt med fastigheten, utan för dem gäller det att täcka sin fordran. När de fått säkerhet för att deras fordran blir betald, ligger det i deras intresse att avveckla förhållandet, och ur den synpunkten tror jag inte det finnes någon direkt fara för att de skulle vilja ligga och gömma på inteckningar såsom säkerhet för gemenligen osäkra bulvanköp. Jag tror icke alls, att så är förhållandet.

Såsom förhållandena här ligga och som de beskrivits i motionen, finner jag icke någonting, som berättigar till att nu rekommendera riksdagen att vidtaga en lagstiftning på detta område. Jag måste alltså för min del, eftersom det sedermera i debatten yrkats bifall till motionen, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! Under debatten har det talats om behovet av bulvanlagen, och det har talats om att bulvanlagen har tillämpats. Ja, naturligtvis. Jag är fullständigt ense med de båda talare, som berört den saken, om att bulvanlagen har behövts och att den har tillämpats. Men därom är icke fråga nu, utan det är fråga, huruvida lagen efterleves eller icke, om lagen efterleves eller om den kringgås. Vi ha i utskottet begärt att få reda på något fall, då lagen kringgåts, och förklarat att om vi kunna få sådana fall uppvisade, skola vi gärna vara med om att ändra lagen.

Nu säger herr Lindhagen, att man upptäckt en lucka i lagen. Den skulle bestå däri, att en bank, för att täcka sig för en fordran, kan på en auktion inropa en fastighet och sedan behålla denna fastighet en längre tid. Om banken gör detta som bulvan för någon annan, är ju bulvanlagen tillämplig på denna bank liksom på varje annan bulvan. Här föreligger icke någon som helst lucka i lagen, utan den skall tillämpas lika strängt på banken som på varje annan. Om nu lagen kringgås på det sättet, att banken uppträder som bulvan, så borde man ju kunna begära, att de herrar, som ha kännedom om sådana fall, ville anmäla dem — liksom också de myndigheter, som jag förut uppräknade, äro skyldiga att anmäla sådana fall — för länsstyrelsen, herr Lindhagen, inte för justitieombudsmannen!

När denna lag antogs år 1925, hade herr Lindhagen en motion, vari herr Lindhagen föreslog, att man skulle i lagen införa en bestämmelse, att varje enskild person hade rätt att anmäla bulvanförhållande och bringa lagen i tillämpning. Lagutskottet avstyrkte motionen under förklaring, att med den lydelse lagen fick, utan sådant tillägg, var det varje enskild mans rättighet att göra anmälan, så snart han fann, att ett bulvanförhållande förelåg. Herr

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

Lindhagen har alltså fått lagutskottets förklaring, att herr Lindhagen har denna rätt. Om herr Lindhagen känner till något bulvanförhållande, som icke beivrats, bör således herr Lindhagen, som dessutom brukar åberopa sin egenskap av riksdagsman från Norrland, fullgöra sin norrländska plikt och göra anmälan. Sker sådan anmälan, och visar det sig, att man för kringgående av lagen använt en metod, som bör stoppas, skall jag vara den förste, som går med på att täppa den luckan, men jag vill inte försöka täppa en lucka, som inte finnes.

Herr Lindhagen: Det är fullkomligt misstag vad Westman ifrågasatte, att ett bankbolag, som inropat en egendom för att täcka sin fordran, därmed uppträder som bulvan. Banken innehar fastigheten enligt lag, ty banken har rättighet att köpa den.

Vad förbudslagen beträffar, där det också kan gälla t. ex. bolag, som varit tvungna att inköpa hemman för att täcka sig för en fordran, hade man förutsett, att sådana luckor kunde uppstå, och täppte dem på förhand genom föreskriften, att fastigheten skall avyttras inom viss tid. Det är denna tidsbestämmelse, som saknas i bulvanlagen, och det är naturligtvis i detta avseende lagen bör kompletteras.

Borgmästaren i Malmö sade, att det är klart, att bolagen avveckla sådana fastighetsinnehav, så snart ske kan. Ja, om de kunna göra det utan att lida förlust! Men i förbudslagen står föreskrivet, att de *skola* göra det, och om man inte är skyldig att göra det — i synnerhet om man driver affärer — då går man inte och idkar filantropi mot statsmakterna, utan då ruvar man på sin egendom, så länge det är tillåtet och tills man genom process eller på annat sätt kunnat övertygas om att man försummat ett tillfälle att bli av med fastigheten.

Jag efterlyser således en komplettering av bulvanlagen med en sådan tidsbestämmelse, ty det glömde man bort, då lagen stiftades. Det är hela historien.

Och vad angår de fall, då lagen icke efterlevts, blev det just när bulvanlagen kom till en stor uppståndelse över att alla dessa höga ämbetsmän, även om fallen anmäldes, icke beivrade dem, utan man måste påtala saken hos justitieombudsmannen för att det skulle bli någon fart i det hela. Jag för min del hade förutsett detta, ty jag visste, att de höga ämbetsmännen aldrig varit livade för norrlandslagstiftningen överhuvud taget. Ända från början har den gått igenom under motstånd från landshövdingar och andra högre auktoriteter. Då måste man se sig om efter några, som verkligen vore intresserade, och därför väckte jag en motion, som gick ut på att även enskilda skulle få anmäla fall av överträdelse till länsstyrelsen med den kraft och verkan, att länsstyrelsen hade skyldighet att taga upp saken. Nu går det till på det sättet, att det alltid är enskilda, som anmäla fallen för ämbetsmännen, ty dessa veta för övrigt inte av sig själva, hur det förhåller sig i landet — det är ju orimligt att begära. De enskilda ha således i alla fall kunnat spela en viss roll. Min motion gick ut på att de skulle bli likställda med ämbetsmännen och kunna gå direkt till landshövdingen utan att vända sig till vederbörande mellaninstanser.

Herr Tjällgren: Herr talman! Det är ju möjligt att kammarens ledamöter, på grund av vad från vissa håll här har sagts, skulle kunnat få den uppfattningen, att min föreliggande motion bara är ett fantasifoster, d. v. s. att det i verkligheten inte finnes sådana fall, som jag har pekat på. Jag vågar emellertid inför kammaren tillbakavisa dylika insinuationer. Jag kan uppvisa

Om ändring i den s. k. bulvanlagen. (Forts.)

sådana fall, men jag vill ifrågasätta, huruvida det vore lämpligt att här inför offentligheten draga fram enskilda personers förhållanden i detta hänseende. Jag har varit försynt nog att icke vilja göra det, men om jag får leva, skall jag lova att en annan gång framlägga bevis för vad jag påstått här.

Jag kan tillägga, att jag skall påvisa ett fall, där en bolagschef, som av vederbörande länsstyrelse blivit instämd för att ha gjort sig skyldig till bulvanförhållande och oaktat att han av häradsrätten blivit dömd därför, likväl fortsatte och köpte sådana fastigheter.

Jag vill vid detta tillfälle inte nämna några namn, men jag kan heller inte låta det yttrandet stå oemotsagt, att jag så att säga bara skulle uppkonstruerat sådana fall.

Herr Westman: Herr talman! I anledning av vad herr Tjällgren anför ber jag få uttrycka den förhoppningen, att herr Tjällgren ville, enligt de föreskrifter, som äro meddelade i bulvanlagen, tillämpa lagen genom att fullgöra sin plikt att anmäla detta fall för länsstyrelsen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det här visar ju allra bäst, att det önskemål, som uttalades av en socialdemokrat i lagutskottet, att man skulle begära en allmän utredning, borde ha tagit formen av ett yrkande. Jag var då så pass beskedlig, att jag nöjde mig med motionärens speciella yrkande, men vi böra komma ihåg att nästa gång göra ett allmänt yrkande. Vi få då se, vilka skäl herr Westman i stället kommer att anföra för att avstyrka vårt yrkande — ty avstyrker dem gör herr Westman alltid!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion om utredning angående en modern hyreslagstiftning. *Om en modern hyreslagstiftning.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 11, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Ström* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om sammanförande av nu gällande bestämmelser, som reglerade förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst — hithörande delar av 1907 års lag om nyttjanderätt till fast egendom samt lagen av den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra m. m. — i en modern hyreslag, som utformats med hänsynstagande till nutida förhållanden på detta område — såsom genom bankkapitalet förändrad fastighetsförvaltning, hyresgästernas och hyresvärdarnas organisering m. fl. — i en social och humanitär anda efter ungefärligen de grundsatser, som i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av motionen II: 11, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpligheten av att, utan att avvakta slutförandet av arbetet med revisionen av övriga lagbestämmelser, avsedda att ingå i den nya jordabalken, företaga arbetet med den omarbetning av hyreslagstiftningen, som vore erforderlig för att göra densam-

Om en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

ma färdig att infogas i den tillämnade nya lagboken, därvid särskilt borde undersökas i vad mån bestämmelserna i 3 kapitlet 10 och 12 §§ nyttjanderättslagen borde givas tvingande natur; samt

B. att motionen II: 11, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I ett vid utlåtandet fogat särskilt yttrande hade herr *Lindhagen* av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av motionen II: 11 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om övervägande av en revision av hyreslagstiftningen i syfte att bereda hyresgäst större trygghet och hemtrevnad än med nuvarande lagstiftning tillförsäkrats honom.

Herr **Lindhagen**: Jag har till detta betänkande fogat ett tämligen omfattande principiellt yttrande — jag vill inte kalla det reservation, ty man kan inte reservera sig mot ingenting, och utskottsutlåtandet innehåller ingenting, utan jag har riktat sig mot det i princip.

Här stå vi nu inför egnahemsfrågan. Jag har sagt, att individer har behov att dana omkring sig ett eget samfund. Det kallas för hemmet. Det är individens borg. Det måste således vara »eget» på något sätt. Individerna kan inte undvara att skapa ett hem omkring sig, men det är han förhindrad till av förhållandena och lagstiftningen. Egnahemsrörelsen är framsprungen ur denna naturlag.

Till dem, som ännu sakna eget hem, höra arrendatorerna på landet och hyresgästerna i städerna, och särskilt gäller detta de mindre bemedlade bland dem. Arrendatorerna ha kommit litet längre i sina krav, ehuru de icke precis fått dessa bifallna. Hyresgästerna ha samma mål, eller hemmets frigörelse. De måste gå, båda kategorierna, enahanda vägar i konflikt, arrendatorerna mot bolags, spekulanters och större godsägares jordmonopol, och hyresgästerna mot det lösa kapitalets och dess hyreskaserners jordmonopol. Det är inte därför meningen att begära några orimligheter av dessa monopolägare, men det gäller att skapa skäligen framgångslinjer för att det s. k. »hemmet», som inte alls är något hem, skall bereda större trygghet och trevnad, utan att detta åstadkommer någon avsevärd ekonomisk förlust för dessa stora monopolägare.

Ja, nu har ett yrkande om denna sak kommit till stånd. Jag har utvecklat den först i »den betungade arrendatorsklassens egnahemsfråga». Det hoppar jag över nu och skall bara tala om »*de betungade hyresgästernas egnahemsfråga*». Hyresgästen får ett hem som lån ett år i sänder, och han hotas av uppsägningar och hyresförhöjningar. Det är således en måttlig hemtrevnad, som det där hyreskontraktet ger honom.

Nu har andra lagutskottet föreslagit en skrivelse, som jag i min rubrik kallar »andra lagutskottets negativa inställning». Jag tror, att de övriga socialdemokraterna hypnotiserats av den oerhörda framgången att få en skrivelse till stånd, men om man närmare tittar på innebörden i denna skrivelse, är den ungefär lika med plus minus noll. Och detta skall jag visa nu i största korthet.

Motionärerna ha yrkat en rad av saker. I sista punkten står det, att de yrka införande av bestämmelser om *optionsrätt*, »så att hyresgästen måtte skyddas mot ohemula krav från fastighetsägarnas sida och att hemmets säkerhet garanteras genom lagstiftningsåtgärder».

Nu har utskottet föreslagit en skrivelse, vars lydelse återfinnes på sid. 14 i betänkandet. Där står, »att riksdagen, i anledning av motionen II: 11, måtte

Om en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpligheten av att, utan att avvakta slutförandet av arbetet med revisionen av övriga lagbestämmelser, avsedda att ingå i den nya jordabalken, företaga arbetet med den omarbetning av hyreslagstiftningen, som är erforderlig för att göra densamma färdig att infogas» — det är det väsentliga, men innehållet får man inte veta något om — »i den tillämnade nya lagboken, därvid särskilt bör undersökas i vad mån bestämmelserna i 3 kapitlet 10 och 12 §§ nyttjanderättslagen böra givas tvingande natur». Detta senare ligger så i sakens natur, att man inte kan undvika det, om man vill vara rättvis. Båda dessa paragrafer röra hyresgästernas rättigheter i vissa fall, då den förhyrda lägenheten skadats eller eljest icke är i sådant skick, som hyresvärden utfäst eller hyresgästen skäligen äger påfordra, och om den då skadas, skulle han ha rätt till ersättning av husägaren. Ja, det finnes ju fall, då sådant kan inträffa, t. ex. genom vattufflöden från vattenledningen, om den är i oordning o. s. v., men det är sällan och kan väl betraktas som en mindre sak.

Det står dock i utlåtandet »därvid särskilt bör undersökas», och så anges denna bagatell. Beträffande ordet »särskilt» ha de övriga socialdemokratiska utskottsledamöterna, som bruka intressera sig för denna sak, trots, att det möjligtvis skulle omfatta en hel mängd viktiga saker — i synnerhet viktigare än denna — eftersom de inte också påpekas. Men i moment B står uttryckligen, att motionen, »i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A.» — och dess av mig omnämnda lilla detalj — »hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd».

Det har i utskottet sagts, att man skall se till, att bostaden är sund o. s. v. För detta ändamål har man bostadsinspektionen, så den saken är redan ombesörjd — vilket den icke blivit. Men i alla fall, vi ha en ämbetsman, och då får det vara bra.

Vidare har bl. a. i motionen, som sagts, också yrkats optionsrätt, liksom även arrendatorerna gjort, och detta skulle då inbegripas i ordet »särskilt». Man skriver dock inte på det sättet, att man bara åberopar en detalj och lägger huvudvikten vid denna bagatell, medan de mera vittgående kraven få följa som något självklart. Det kan jag aldrig tänka mig att utskottet har menat. Ordföranden sade också ifrån, att han inte kunde vara med om något mera, då jag yrkade på mera allmänna bestämmelser, och när jag tittar på detta, finner jag också, att man inte kunnat vara med på något, ty det är ingenting.

Nu har utskottet också kommit med en nyhet, som icke förekommit i något av de fall jag varit med om under min långa riksdagstid, medan jag verkat för de sociala jordfrågorna. Utskottet talar om och bestämmer på förhand, att riksdagen skall besluta, i vilken lag detta skall införas — om det skall stå i en jordabalk eller annorstädes — och det föreskriver uttryckligen, både i motiveringen och i klämman — t. o. m. på två ställen — att det skall införas i jordabalken.

Detta beror därpå, att utskottets ordförande på sista tiden har föreställt sig, att man överhuvud skall avvakta den nya jordabalken för de sociala jordfrågornas lösning. I ett föregående betänkande har som ett skäl för avslag anförts, att jordabalken ännu inte är färdig. Då ha vi å andra sidan framhållit, att jordabalken måste ta mycket lång tid och att de sociala frågorna, som kräva skyndsamt avgörande, inte kunna vänta på att bli införda i de gamla balkarna, som avse en medborgerlig allmän lagstiftning för alla människor och där behovet heller inte är så brådskande som i de sociala fallen, då man inte kan finna sig i den långvariga livslängd, som dessa balkar bruka få. Här gäller det en social fråga, och således är det brådskande med den.

Om en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

Nu tycker jag, att skall man bara ta upp en sådan liten bagatell, kan den gärna stå i den allmänna lagen, där finns den ju redan införd, och då är det bara att lägga till, att den skall vara underkastad tvångsföreskrifter. Det är även andra bestämmelser i den allmänna lagen, som äro underkastade tvångsföreskrifter. Här fordra vi en social hyreslagstiftning, lika väl som man har den sociala arrendelagen, och den sociala arrendelagstiftningen har fått sin särskilda lag, därför att den inte passar att införas i de allmänna medborgerliga balkarna. Man kan göra hur som helst, men vill man ställa till verklig oreða, skall man föra in den där. Så har man inte gjort förut.

Dessutom finns det en massa speciallagar, som icke äro allmänt medborgerliga och icke stå i balkarna, utan äro fristående, såsom konkurslagen, sjölagen och en mängd andra lagar.

Nu föreslår utskottet, att hyreslagstiftningen skall in i jordabalken. Jag vet inte, att vi ha någon anledning att lägga oss i den saken, och det ha vi förut aldrig gjort, sedan jag 1898 blev riksdagsman. Men att det nu föreslås, sammanhänger med att lagutskottet motat en hel del sociala föreskrifter med att man skall vänta på jordabalken. När slutligen ordföranden efter vår erinran interPELLERADE statsrådet Schlyter här i kammaren, fick han äntligen höra, som jag trodde och visste, att detta komme att dröja länge, och då skrevs det ett sådant här förslag om förberedelse till denna bagatell med tillsägelse dock, att den skulle införas i den kommande jordabalken.

Men skapas här en social hyreslag, parallell med den sociala arrendelagen, såsom motionärerna åsyftat, kommer det också, liksom den veritabla sociala arrendelagen, att bli en sådan lag, som icke passar in i de allmänna balkarna med deras långa livslängd.

Så har utskottet vidare för att visa sitt intresse, eller vad det kan vara för skäl, sagt: »Utskottet anser det vidare kunna ifrågasättas, huruvida icke bestämmelserna om hyra böra göras lättare tillgängliga för allmänheten genom att skilja dem från bestämmelserna om arrende. Hyresbestämmelserna kunde därefter såsom en särskild enhet infogas i den nya lagboken.» Dit skola de under alla förhållanden. Men allmänheten får ju inte någon större kännedom om dem var de än stå i lagboken. Vill man, att den skall få någon kännedom därom, bör en förläggare ge ut hyresbestämmelserna särskilt, vilket jag tycker är lämpligt för dem, som vilja köpa dem. Vi ha redan en separat hyreslag, som man icke tagit in i den allmänna lagen, utan som utgör en ansats till en social lagstiftning, som står för sig själv. Att utbryta den allmänna lagens hyra, som ock är en nyttjanderätt, ur kapitlet om nyttjanderätt, kan väl ej ifrågakomma annat än om man upphäver hela jordabalken som en enhet och skriver separatlagar i stället.

Vid sådant förhållande, när jag läst allt detta med motiven och annat, har jag funnit, att det icke är möjligt för mig att skriva under ett sådant betänkande, utan jag har formulerat mitt yrkande på följande sätt:

att riksdagen i anledning av motionen II:11 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om överbäggande av en revision av hyreslagstiftningen i syfte att bereda hyresgäst större trygghet och hemtrevnad än med nuvarande lagstiftning tillförsäkrats honom.

Det är ju en kläm, som egentligen alla borde kunna vara med om, fast nu går det naturligtvis inte alls, då utskottsmajoriteten är emot min reservation såsom höves vår tid av partislaveri.

Herr Westman: Herr Lindhagen upptog ganska lång tid med att klaga över att utskottet skulle ha skrivit, att hyreslagen skulle infogas i jordabalken. Så står det icke, herr Lindhagen. Det står ingenstädes på det sättet. Det var

Om en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

ett fullständigt misstag av herr Lindhagen. Det står, att man skall omarbete hyreslagstiftningen, så att den blir lämplig och färdig att infogas i den nya lagboken.

(Herr *Lindhagen*: Det står på sid. 15.)

På den sida, herr Lindhagen åsyftar, står det, att Kungl. Maj:t ombedes taga under övervägande lämpligheten av att utan att avvakta slutförandet av arbetet med revisionen av övriga lagbestämmelser, avsedda att ingå i den nya jordabalken, företaga arbetet med omarbetning av hyreslagstiftningen. Utskottet har förut sagt, att Kungl. Maj:t skall taga under övervägande, om man icke skulle behandla hyreslagstiftningen som en alldeles särskild enhet, avsedd att ingå i den nya lagboken. När man talar om den som en särskild enhet i den nya lagboken, följer därav, att man inte på samma gång kan säga, att den skall ingå i jordabalken. Det är naturligtvis logiskt omöjligt att göra den tolkning, herr Lindhagen gjorde.

Emellertid, det egentliga värdet med det förslag till skrivelse, utskottet framställt, är att utskottet begär, att Kungl. Maj:t nu skall taga upp frågan om revision av hyreslagstiftningen. Vad denna revision beträffar, överlämnar utskottet helt och hållet till Kungl. Maj:ts bedömande frågan om revisionens omfattning, endast med det lilla tillägget, att utskottet anhåller, att därvid särskilt skall beaktas frågan om en reform av två paragrafer i hyreslagstiftningen. Om nu riksdagen bifaller detta skrivelseförslag, som utskottet framställt, hoppas jag, att hyreslagen skall komma upp ganska snart och behandlas som en fristående fråga.

Jag vill också uttala den förhoppningen, att riksdagen drar den ekonomiska konsekvensen av skrivelseförslaget, nämligen den att riksdagen blir skyldig att ställa erforderliga medel till statsrådets förfogande för verkställandet av den revision, som utskottet förordar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lindhagen*: Jag förstår inte, hur herr Westman kan tänka sig, att man skulle kunna utbryta hela hyreslagstiftningen ur den nya lagboken. Denna lagstiftning har ju redan sitt särskilda kapitel i den allmänna delen av jordabalken, och den lär ju vara också en nyttjanderätt. Inte kan man utbryta denna nyttjanderätt från sitt sammanhang, och det behöves inte heller; den kan stå där den står. Det beror sedan på om man gör en väsentligen social lagstiftning vid sidan om den allmänna eller ej.

För min del skall jag instämma i Westmans yrkande, att, lika väl som det tillsatts en särskild lagberedning för arrendelagstiftningen, efter denna skrives avlåtande även måtte tillsättas en sådan för hyreslagstiftningen. Och helst att de ock samarbete med varandra för att få likformiga riktlinjer. Men jag vill dessutom också hoppas, att här sker på samma sätt som det skedde med skrivelsen om arrendelagstiftningen. Där hade lagutskottet och med det riksdagen slagit ihjäl allt väsentligt, men nu har jordbruksministern givit instruktioner om att man skall sysselsätta sig även med det, som lagutskottet och riksdagen slagit ihjäl, och det var verkligen omsider karlavulet gjort. Jag hoppas, att han gör på samma sätt med denna lagutskottsbatagell, detta plus minus noll, och tar sig förevändning av skrivelsen, trots dess kolossalt magra innehåll — ty magrare kan det inte bli — att sätta i gång en revision, som tar upp denna fråga i hela dess vidd. Ju viktigare en sak är, dess mera tveksamhet visas från dem, som saken inte gäller.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu

Om en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till det yrkande, som innefattades i det av herr Lindhagen vid utlåtandet avgivna särskilda yttrandet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lindhagen: Herr talman! Ett så svagt ja har jag aldrig hört förut.

*Om viss
ändring av
norrländska
arrendelagen
m. m.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om viss ändring av norrländska arrendelagen med mera.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 159 i första kammaren av herr *Tjällgren*, nr 366 i andra kammaren av herrar *Strindlund* och *Persson* i Trången samt nr 481 i samma kammare av herr *Nordström* i Torsby m. fl.

I motionerna I: 159 och II: 366, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, att denna lag och därmed även lagen om uppsikt å vissa jordbruk skulle gälla för brukningsdel, som omfattade högst tjugufem hektar odlad jord och minst fyra hektar inrösningsjord eller ock odlad jord till en vidd av minst två hektar.

I motionen II: 481 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att stadgandet i 45 § av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom och inledande stadgandet i nyssnämnda lag den 25 juni 1909 om en minimiareal av fyra hektar odlad jord respektive inrösningsjord för lagarnas tillämpning på vissa jordbruk skulle utgå.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, A. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 159, II: 366 och II: 481, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det vore lämpligt att ändra bestämmelserna i de sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som fölle under lagarna, i syfte att åstadkomma sådana arealbestämmelser, att lagarna bleve tillämpliga å fastigheter, vid vilka arrendatorn av jordbruket kunde erhålla sin huvudsakliga bärgning, oavsett beskaffenheten av de ägoslag, som inginge i jordbruksenheten, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning; samt

B. att motionerna I: 159, II: 366 och II: 481, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Linder*, *Hagman*, *Hage*, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Hermansson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 159, II: 366 och II: 481, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det vore lämpligt att ändra bestämmelserna i de sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som fölle under lagarna, i syfte att åstadkomma sådana arealbestämmelser, att lagarna bleve tillämpliga å fastigheter, vid vilka arrendatorn av jordbruket kun-

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

de erhålla en avsevärd del av sin bärgning, oavsett beskaffenheten av de ägo-
slag, som inginge i jordbruksenheten, samt för riksdagen framlägga de förslag,
vartill utredningen kunde giva anledning; samt

B att motionerna I: 159, II: 366 och II: 481, i den mån de icke blivit besva-
rade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon
riksdagens åtgärd;

2) av herr *Lindhagen*, som på återopade grunder hemställt, att riksdagen i
anledning av förevarande motioner ville anhålla, att Kungl. Maj:t med ledning
av kända sakförhållanden, det stora under tiderna samlade arbetsmaterialet
och eventuellt ytterligare utredning måtte överväga ändrade bestämmelser i
de sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som fölle under
lagarna, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde
giva anledning;

3) av herrar *Gustaf Tamm*, *Sandström* i Sollefteå och *Johanson* i Huskvar-
na, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Linder**: Anledningen till, att jag här begärt ordet är, att jag jämte
några andra av utskottets ledamöter fogat en reservation till detta utlåtande.
Innebörden av de motioner, som varit föremål för utskottets behandling, är, att
motionärerna anse, att en betydande mängd jordbruksfastigheter, som äro i
stort behov av det skydd, som kan skänkas av de sociala arrendelagarna, falla
utanför lagarnas tillämpningsområde. Orsaken till att så är förhållandet,
är enligt motionärernas mening den, att arealgränsen är för snäv. Det gäller
särskilt gränsen för minimiarealen.

Nu ha motionärerna i stort sett fått rätt i sin framställning. Deras talan
har behjärtats av utskottsmajoriteten, och utskottet har hemställt om utred-
ning, huruvida och på vad sätt det är lämpligt att ändra bestämmelserna i de
sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som falla under la-
garna, i syfte att åstadkomma sådana arealbestämmelser, att lagarna bliva till-
lämpliga å fastigheter, vid vilka arrendatorn av jordbruket kan erhålla sin
huvudsakliga bärgning.

Det är på den sista punkten vi reserverar sätta in, då vi hålla före, att det
är tillräckligt, om det är en fastighet, vid vilken arrendatorn av jordbruket
kan erhålla *en avsevärd del* av sin bärgning. Ordalagen kunna ju synas rätt
lika, och det kan anses vara en obetydlig skillnad. Men det är dock så, att
reservanterna för sin del vilja sätta arealgränsen lägre än majoriteten. Fastig-
heten behöver enligt reservanternas mening icke vara så stor, att arrendatorn
på densamma erhåller sin huvudsakliga bärgning. Det är nog, om han kan er-
hålla en avsevärd del av sin bärgning från denna jordbrukslägenhet.

Kapitlet om arealgränsen och minimiarealen är en mycket gammal fråga.
Den går tillbaka ända till Norrlandskommitténs dagar, och den har dryftats
vid många föregående tillfällen. Det har egentligen varit obetydligheter, det
rört sig om, men i alla fall har det förelegat rätt skiljaktiga meningar. Till
frågan om minimiarealen ha också knutits vid sina tillfällen bestämmelser-
na om den avkastning, som skulle kunna beredas ur den ifrågavarande lägen-
heten, som skulle falla under den sociala arrendelagstiftningen. Norrlands-
kommittén exempelvis hade den uppfattningen, att det skulle kunna idkas
självständigt jordbruk på fastigheten. Det har sedermera ifrågasatts av den
utredning, som verkstälts av den s. k. Wihlborg-Nilssonska utredningskom-
mittén, att det skulle vara tillräckligt, att fastigheten överhuvud utarrende-
rades för jordbruk och att det idkades jordbruk på lägenheten, för att den
skulle åtnjuta sociala arrendelagstiftningens skydd. När den sociala arren-

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)
delagstiftningen var före 1927 såsom ett tillägg till den gällande nyttjandearrättslagen av 1907, bestämdes gränsen för tillämpningsområdet från 25 hektar ned till 4 hektar, odlad jord. Jag hade vid det tillfället jämte några andra yrkat på en lägre gräns, nämligen 2 hektar.

Nu ser det ut, som om uppfattningen i denna fråga hade under årens lopp liksom beträffande så mycket annat på arrendelagstiftningens område förskjutit sig, så att följden blivit en större uppskattning än tidigare av jordbrukets betydelse, även om det gäller små fastigheter. Motionärerna, herr Tjällgren exempelvis, synas hålla före, att en arealgräns av 2 hektar är något att tänka på, och han rekommenderar den. En annan motionär, herr Nordström i Torsby, har den uppfattningen, att all arealbegränsning bör borttagas och att det blott bör krävas, att det idkas jordbruk på fastigheten, dock få knappast enligt herr Tjällgrens mening inbegripas rena arbetarboställen, vilket däremot tycks vara herr Nordströms åsikt.

Nu har utskottsmajoriteten för sin del velat säga, att den icke vill helt och hållet frångå arealbestämmelserna. Men den lägger vikten på *detta*, att jordbrukaren skall dock på det område, som förbehålles honom, ha sin *huvudsakliga* bärgning, då däremot reservanterna anse tillräckligt, om han får en *avsevärd* del av sin inkomst från den arrenderade fastigheten. Jag tycker, att reservanternas uppfattning står mera, om jag så får säga, i nivå med den allmänna utveckling, som ägt rum på detta område. Det är dock så, att det visat sig, isynnerhet under de svåra krisåren, att en rätt liten jordbit kunnat vara av mycket stor betydelse i försörjningsavseende för exempelvis jordbruksarbetare och skogsbruksarbetare. Statsmakterna ha också under årens lopp beviljat såväl mycket ansevärd bidrag för fullständigandet av ofullständiga jordbruk som anslag för egna hem, och staten har gått in med mycket stor entusiasm, kan man säga, för den s. k. arbetarsmåbruksverksamheten och därmed sökt främja uppkomsten av nya småbruk. Då är det klart, att om detta tyckes vara den allmänna politiken på området, så är det knappast riktigt, att bolag och enskilda jordägare, med hänsyn till de bördor, som utan tvivel påläggas dem genom de sociala arrendelagarna, försöka nedlägga eller tillintetgöra en hel del lägenheter, som kunna sägas stå i paritet med dem, som kunna bli föremål för intresse från statens sida såsom småbruk.

Nu tyckes det vara utskottets mening, att man skall gå motionärerna till mötes så långt som möjligt. Man håller icke på den arealgräns av 4 hektar odlad jord, som är satt t. ex. i den sociala arrendelagstiftningen, liksom man icke heller håller på norrlandslagstiftningens 4 hektar inrösningsjord, utan man lämnar frågan öppen, dock att man icke går så långt, att gränsen helt och hållet skulle försvinna, men man lämnar i alla fall frågan öppen. Genom att lägga arealgränsen långt ned skulle man få med så många småbruk som möjligt. För att karakterisera, hur stora dessa småbruk skola vara, slår man in på den väg, som så ofta anlitas under dessa många års utredningar, att man talar om den *huvudsakliga* bärgningen. Men med den utveckling, frågan tagit, och med de små jordbrukens, även de allra minsta, ökade betydelse har det syntts reservanterna riktigtast att icke använda uttrycket »huvudsakliga bärgning», utan »avsevärd del av sin bärgning».

Det kan synas i stort sett som en lek med ord, men den, som studerat hela den utveckling, som ägt rum, och alla utredningar, som verkställt sedan Norrlandskommitténs tid, ser i alla fall, hur försiktigt man sökt dra gränsen på detta område. Då behöves icke detta uttryck »avsevärd del» betyda annat än att man vill ha med flera av dessa småbruk än utskottet tar med.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag, men jag går ut ifrån att, även om kammaren icke skulle bifalla reservanternas hemställan, är det tillräck-

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

ligt med detta, att frågan har blivit bragt på tal och förts fram. Det är ju så, efter vad jag tror mig ha sett i tidningarna, att det har tillsatts en kommitté, som skall utreda frågan om arrendelagstiftningen, och jag antager, att denna fråga såsom också berörande arrendatorklassens ställning kommer att överlämnas till denna kommitté. Det är då tillräckligt för mig, om kommittén blir varskodd om att en sådan mening, som reservanterna gått in för, bör bli beaktad.

Jag yrkar emellertid formellt bifall till vår reservation.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! I detta fall har ju herr Tjällgren redan på förhand kunnat inhösta en seger och en framgång i motsats till vad nyss var fallet. Att jag här står som reservant betyder icke, att jag motsatt mig det önskemål, som av herr Tjällgren framställdes i hans motion, utan det är beroende på att utskottet vid behandlingen av detta ärende sträckt sig längre än vad herr Tjällgren hade begärt. Nu har dessutom tillkommit ett önskemål i den reservation, som den föregående ärade talaren har berört, med en synpunkt, som mig veterligt knappast kommit fram under utskottets behandling, och det har därför hos mig väckt en viss förvåning, då jag funnit den framförd i form av en reservation. Men just den punkt, som här av reservanterna framförts, är enligt min mening av den allra största betydelse, varför jag i största korthet anser mig böra ingå på densamma.

Då riksdagen år 1927 fattade beslut angående den sociala arrendelagstiftningen och den därmed sammanhörande uppsiktslagen, förelåg knappast någon principiell meningsskiljaktighet om arten av de jordbruk, som skulle inordnas under lagen. Dåvarande departementschefen, som framlade detta förslag — det var justitieministern professor Thyrén — säger i sin proposition, att lagen principiellt givetvis bör äga tillämpning endast på sådana arrenden, vid vilka arrendatorn kan erhålla »sin huvudsakliga bärgning» av jordbruket. Rena arbetarboställen böra följaktligen icke innefattas i bestämmelserna. Att bemärka är även, att Norrlandskommittén, som herr Linder i förbigående berörde, liksom också jordsakkunniga odelat biträdde denna principiella uppfattning, och man kan säga, att till och med herr Lindhagen i viss mån gjort det, fast herr Lindhagen måhända gått något längre i sina önskemål. Vid alla tillfällen sedan 1927, då denna fråga varit på tal, ha kamrarna också enhälligt stannat för ett bibehållande av samma principiella inställning. Att man intog denna inställning till frågan, att man bör under lagen endast inordna jordbruk, som kunna betraktas som rena jordbruk, och icke arbetarboställen, beror på två anledningar. Den första anledningen är den, att hela denna sociala arrendelagstiftning med tillhörande uppsiktslag ju medför ett ganska betydande ekonomiskt tryck på dem, vilka den går ut över, och den andra är den, att denna lagstiftning och främst arrendelagstiftningen medför ett ganska starkt inkräktande på den fria dispositionsrätten av dessa lägenheter. Man utgick alltså från att över de lägenheter — jag använder för enkelhetens skull begreppet lägenhet — vilka i stort sett vore avsedda att nyttjas av arbetsgivaren till upplåtelse för dem, vilka arbeta i hans tjänst och för hans drift, alltså i regel skogsdrift, skulle han äga rätt att fritt disponera. Det förefaller naturligtvis ganska abnormt, att t. ex. skogsindustrien, som behöver arbetare för sina kolningsarbeten e. d., skulle vara bunden av en arrendelagstiftning med tvång till upplåtelse på femton år av bostäderna åt sina direkt anställda arbetare. Det förefaller än mera egendomligt, när man ser detta i förhållande till den lagstiftning, som finnes eller rättare sagt inte finnes på andra områden. Man tycker, att det skulle väl förefalla ganska onaturligt, om en lagstiftning med någon sorts begränsning av arbetsgivarens disposi-

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)
 tionsrätt skulle införas, när det gäller den vanliga industrien. Någoting sådant har man väl hittills aldrig tänkt sig. Därför är ju huvudsaken — det ber jag att särskilt få understryka — att hur lagstiftningen än må utformas, man icke släpper grundprincipen, att de lägenheter, som äro av den omfattning och den art, att de användas av arbetsgivaren till upplåtelse åt dem, som utföra det löpande arbetet, måste han äga rätt att fritt disponera över.

Nu har här av reservanterna uttalats ett önskemål, att man skall göra en ändring i utskottets kläm. Skillnaden mellan reservanternas och utskottsmajoritetens förslag kan ju sägas vara bara ett par ord, i det att i utskottets kläm användas orden »huvudsakliga bärgning» men i reservanternas förslag »en avsevärd del av sin bärgning». Det kan ju tyckas vara en smaksak, vilket uttryck man föredrar, men det viktigaste och absolut ofrånkomliga är, enligt mitt förmenande, vad jag nyss hade tillfälle påpeka, att, vare sig man använder det ena eller det andra formella uttrycket, man inte drar in under en arrendelagstiftning de lägenheter, som krävas för det rena arbetet, alltså bibehålles lagens hittills principiella inställning.

I den av herr Tjällgren väckta motionen göres det i och för sig ganska berättigade påpekandet, att vid tillämpningen av den norrländska arrendelagen — som gäller arrendegård med en inrösningsjord av minst 4 hektar — det egendomliga förhållandet ju kan inträffa, att en lägenhet kan innehålla 3.9 hektar åker och överhuvud taget inte något vidare, då man skurit bort all annan inrösningsjord, och då faller densamma utom lagen. En annan lägenhet kan innehålla en halv hektar åkerjord och fyra hektar kala backar och sådan mark, som hänföres till inrösningsjord, och faller därför under lagen. Med en sådan bestämmelse, då det gäller norrländska arrendelagen, där man nu endast rör sig med begreppet inrösningsjord, är det givet, att man många gånger kan komma till rätt egendomliga resultat.

Den grundprincip, som jag nu har talat om, kan ju i och med detta förryckas, och då det från herr Tjällgrens sida påpekats, att så skett och vi i utskottet genom de upplysningar vi erhållit, vilka återgivas i utskottsbetänkandet, fått den uppfattningen, att tillämpningen på många håll i detta fall inte blivit precis sådan man önskat, att den skulle bli, måste man ju falla till föga för sakläget och taga under omprövning, huruvida man inte skulle kunna finna en annan formel för vad som åsyftas med begreppet »jordbruk, varav jordbrukaren kan erhålla sin huvudsakliga bärgning». När det gäller den norrländska arrendelagen, där detta begrepp, 4 hektar inrösningsjord, återfinnes, har jag alltså anslutit mig till tanken på att en utredning på denna punkt för ett upplärande av förhållandena skall företagas.

Men utskottet har i sin tur utöver herr Tjällgrens förslag även gått in för en omprövning av de arealbestämmelser, som gälla för den sociala arrendelagstiftningen i övriga delar av landet — den har ju ett särskilt namn, men jag kan för korthets skull uttrycka mig så. Där säges det, att under lagen skall falla jordbruk, som har minst fyra hektar åkerjord. Alltså står ett hemman, som har t. ex. tre och ett halvt hektar åkerjord, utanför lagens tillämpning. Inrösningsjorden i övrigt tar man icke någon hänsyn till. Mig veterligen har det, åtminstone inte under de år jag suttit i riksdagen och samtidigt i andra lagutskottet, avhört någon anmärkning, av den art herr Tjällgren påstår skulle finnas anledning till i Norrland, om att något tvivelsmål skulle föreligga i fråga om huruvida jordbruk i mellersta och södra delarna av landet skola anses vara av den arten, att de innefattas under lagen eller inte. Det synes mig därför relativt onödigt att behöva upptaga detta spörsmål, när det gäller nyssnämnda delar av landet.

Dessutom ber jag få påpeka, att det just i de delar av landet, där, om jag

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

så får säga, den mindre hårda lagen gäller, föreligger ett annat system för arbetets utförande än vad fallet är i Norrland, varest det mer och mer börjar bli så, att bolagen utarrendera sina småställen utan att kräva någon arbetskyldighet av arbetaren-arrendatorn. Där få arrendatorerna söka sig arbete var de vilja. I övriga delar av landet upplåtas emellertid sådana småställen just till personer, vilkas arbetskraft behöves för skogsbruksdriften. Det föreligger alltså en rent principiell olikhet beträffande användningen av de olika små jordbruksenheter i Norrland och i övriga delar av landet. Men det finns ju gränsområden, där avgörandet kan vara besvärligt, och det är alltid besvärligt, när man skall behöva draga upp geografiska gränser för lagstiftningen. I Värmland har denna fråga t. ex. trasslat till sig på ett sätt, som visat sig i viss mån ganska invecklat.

Jag har för min del emellertid gått in för att man överhuvud taget skulle låta verkställa den utredning, som i stort sett är påkallad på grund av den sakliga innebörden i herr Tjällgrens påstående nämligen att i områden där norrlandslagstiftningen gäller svårigheter föreligger beträffande just avgörandet, om ett jordbruk är att anse som arbetarboställe eller jordbruk. Ett dylikt behov föreligger enligt mitt förmenande dock inte för övriga delar av landet, och det är därför, som jag har avgivit en blank reservation.

När det emellertid från herr Linder och andra socialdemokrater i utskottet kommit fram en reservation, som tyckes vilja rucka på hela denna princip, som alla jordsakkunniga ända från Norrlandskommittén hållit mycket styvt på, vågar jag inte för min del nu annat än yrka bifall till utskottets förslag, även om jag helst skulle ha önskat, att det där lilla tillägget, som kommit med i utskottets förslag utöver herr Tjällgrens motion, skulle ha uteslutits. Jag anser nämligen, att den uppluckring, om jag så får säga, som av herrar reservanter föreslagits, är ganska farlig, fastän den kanske på papperet inte ser så farlig ut.

Till sist måste jag säga, att det i viss mån kan synas ganska likgiltigt vad vi här besluta i denna fråga, ty såsom herr Linder nyss framhöll har jordbruksministern tillsatt en kommitté, som antagligen också nödgas upptaga och utreda detta spörsmål. För min del anser jag det dock i hög grad önskvärt, att kammaren i dag understryker den mening, som kammaren ständigt förut hållit på, nämligen den grundprincipen, att under dessa sociala arrendelagsbestämmelser och uppsiktslagar endast skola falla sådana jordbruk, varav arrendatorn kan erhålla »sin huvudsakliga bärning».

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, trots det att jag själv är reservant, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag trodde nog, herr talman, att herr Tamm skulle stanna vid det yrkande han framställt. Däremot hava de övriga reservanterna försökt smyga sig fram till utskottets formulering, fastän de, när de komma fram till orden »sin huvudsakliga bärning» ändra detta till »en avsevärd del av sin bärning». Om detta skall det alltså tvistas. Kommer det att heta »huvudsakliga bärning», komma alla bolagen att sätta sig emot att de få gå in under lagen, och de komma att göra gällande, att den »huvudsakliga» bärningen skall bestå i att vederbörande helt och hållet skall kunna sköta sig på jordbruket, vilket som bekant icke är fallet i Norrland. Jag undrar verkligen, vem som skall kunna utreda, var gränsen går mellan utskottets formulering och reservanternas formulering, »en avsevärd del av sin bärning». Det måste väl bli mycket processande om den saken. Jag måste därför falla tillbaka på den ståndpunkt, som jag intagit ända sedan Norrlandskommitténs tid och som är den enda möjliga för att bringa denna sak till

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)
 rätta såväl i princip som i tillämpning. Norrlandskommittén fick i uppgift att »vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna». Då blev kommitténs stora majoritet genast ense om, att de jordbruk, som inte fingo rubbas och som borde behållas eller återställas till allmogen, vore de, som så att säga voro huvudgård till ett jordbruk, de som utgjorde eller utgjort en självständig hemmansdels ursprungliga kärna, de jordbruk som vid avvitrtingarna fått tilldelning av skogsmark i största omfattning. Ser man på frågan ur den synpunkten, slipper man totalt ifrån det, som här tycks vara det huvudsakligaste att »utreda», nämligen huruvida jordbruket ger innehavaren en »avsevärd» del eller »huvudsaklig» del av hans bärgning. Det är de gamla hemmansbruket och den gamla bondeklassen, som skola återställas till den punkt, där de förut funnits. Det var också därför som avvitrtingarna kommo till, och är det nu så, att dessa ägor äro så små, att det inte kan talas om att jordbrukaren därav kan ha sin huvudsakliga bärgning eller att ägorna sedan under den nye ägaren blivit så förminskade, att det ännu mindre kan talas om »huvudsaklig bärgning», skola i alla fall de stora jorddonationerna »för landets uppodling och bebyggande», som skänktes just till denna jordbrukskärna, fortfarande ha skyldighet att släppa till jord och odlingsmark och husbehovsskog för att de små ägorna skola komma att bli s. k. självförsörjande jordbruk.

Det är en historisk utgångspunkt, och bakom denna vilar alla realiteterna. Man skall inte försöka att plöttra bort dessa och kasta sig in i omöjligheter och väldiga fördelar för de stora jordägarna genom att övergiva den historiska utvecklingen och bara se efter vad som nu är på marken och vad man tror sig kunna advocera om vad marken talar för språk med ledning av dessa ovissa bestämmelser.

Nu är det ju också så, att jag hellre måste gå på de andra reservanternas förslag än på utskottets, vilket senare innebär en kolossal fälla, som inte tar hänsyn till den historiska uppkomsten av dessa jordbruk, vilken utskottets ordförande såsom rättshistoriker borde ha något hjärta för. I norrlandskommittén fanns det tre s. k. bolagsreservanter, som kämpade för livet för att de skulle kunna få förvandla de här gamla bondejordbruket till arbetarjordbruk. Detta satte sig de övriga kommittéledamöterna *totalt* emot. Nu ha emellertid jordägarna antagligen förvandlat många av dessa små jordbruk till arbetarjordbruk när de fått dem i sin makt, nämligen före norrlandslagarnas tillkomst — det tog en avsevärd tid, innan dessa fördes i hamn, och under den tiden beredde man sig ju på skilda sätt för att förekomma lagarnas verkningar — och jag föreställer mig också att de lagt ned en del ägor på dessa små jordbruk, så att en stor del av dem nu äro sådana, att de inte kunna kallas för självständiga jordbruk. Men de äro i alla fall vad som är kvar av bondens jordbruk och det som skall utvecklas med tiden att bliva självständigt såsom det var förut, vartill väl åtminstone de där stora presenterna av jord kunna få användas enligt lag.

Detta är ju inte alls någon stor sak för en stor jordägare. Han bör tvärtom kunna känna tillfredsställelse över att kunna tjäna det allmänna och den självägande bonden genom en sådan liten med pengar ersatt uppoffring till tack för de ofantliga miljoner, som rullat in i hans skattkammare till följd av de öoverlagda avvitrtingarna.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på det särskilda slags bondejordbruk, som har uppkommit genom nybyggesanläggningar. Nästan alla gamla jordbruk i Norrland och Dalarna ha tillkommit genom nybyggesanläggningar på kronans mark. I början, innan det — som jag tror särskilt genom

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

norrlandskommitténs ingripande — blev förbjudet, fingo även skogsbolagen upplåtelse med nybyggesrätt. De förutsågo dessa stora skogstilldelningar, och alla nybyggen fingo sådana tillskott. Då gick det på en mängd ställen till på det sättet — såsom norrlandskommittén i sin motivering och genom sina undersökningar vidlyftigt utvecklade — att först brände man en bränna, där det var någon odlingsbar jord, därefter skumplöjde man och sådde litet råg och så, när syningsmännen kommo, tillkallade av nybyggaren och således, som jag förmodar, någorlunda pålitligt folk, insynades detta nybygge såsom vederhäftigt fullgjort i fråga om odlingar med rätt till en våldsam tilldelning av kronoskog.

Nu skulle det vara intressant att veta, vart de genom nybyggesväsendet sålunda tillkomna självständiga jordbruken tagit vägen. Förmodligen ha en hel del alldeles nedlagts, men då bör lagstiftaren — och jag vänder mig härmed till justitieministern, i fall han fortfarande är närvarande, ävensom till den närvarande jordbruksministern — överväga även den saken för att förhindra att sådana tillskojade småbruk läggas ned samt bedragarna och deras rättsinnehavare gå bort med kronans skog gratis. Hur skall den donerade skogen med odlingsmark också enligt lag utfylla donationens uppgift att skapa åtminstone ett litet självständigt jordbruk? En sådan beskedlig Carl den XI:s reduktion borde även vår degenererade samtid kunna tillåta sig. Han skall uppfylla det löfte, som nybyggaren-skogsspekulanten och hans synemän gav, att här förelåg ett fullständigt norrländskt jordbruk, som var berättigat att få en sådan kolossal gåva av kronan vid tillsyningarna.

Här får man gå den historiska vägen först och främst, åtminstone i Norrland och Dalarna men även i Värmland, där kronans skogar besittningstogos till och med utan avvitrting. Denna inställdes i början av 1800-talet av någon okänd anledning, och spekulationen lade sig utan några upplåtelser från kronan till med alla kronans stora skogar i Värmland, varom Värmlandsundersökningen hade en utförlig berättelse med yrkande på att den saken skulle undersökas. Men detta har inte skett. Det var på angivelse från kammarrådet Klockhoff i kammarkollegium om denna enligt hans uppfattning oerhörda sak som jag och landshövding Roos, som då utgjorde kärnan i den jordundersökning, som sedan utvidgades, kommo in på den frågan. Det blev en oerhört stor tidningspolemik, och bolagen skyndade att utgiva skrifter, skrivna av experter — experter finns det ju mot vederlag alltid att tillgå för allting, så att det gick nog bra.

Men jag ber nu justitieministern och möjligen även jordbruksministern tänka på ett 3000 år gammalt ord från världens störste filosof Laotse. »De som äga den sanna insikten höra ej till de högt lärda, de som äro högst lärda, sakna den sanna insikten.» Den »sanna insikten» bygger i alla tider främst på medkänslan och ingenting annat.

Jag har därför formulerat min reservations kläm på det sättet, att den överensstämmer med den historiska utvecklingen och den ståndpunkt, som alla de tre jordkommissioner, som jag varit med om, orubbligt ställt sig på för att få någon fason på denna fråga. Sedan kom det nya tider med »nya män», som inte kände till dessa saker, och då trasslade det till sig på det här sättet.

Reservanterna mena väl men även de ha fått in en processklausul, som gör saken fortfarande alltför svår att någonsin komma till rätta med.

Vad som också måste uppmärksammas av dem, som nu skola ha hand om denna evinnerligt »nya utredning» av vad som redan är utrett, är, att det var en stor agitation bland bolagen och bolagsreservanterna för att sådan mark, som befanns vara otjänlig för odling, inte skulle räknas med, således

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

också den mark som de själva åtkommit på sina nybyggen genom skumplöjning och bränning och ditsådd råg vid något tillfälle. Därför blev norrlandskommitténs majoritet enig om att på den punkten skriva något, som var uttryckt ungefär på det sättet att en odlad mark skulle anses tjänlig för odling, så snart någon för sitt uppehälle var betjänad av att ett jordbruk komme i hans hand. Men det var inte bolagen, som skulle bedöma om det var olämplig jord som var uppodlad. Sådana försiktighetsmått fick man vidtaga på den tiden för att mota alla planer på att omöjliggöra beståndet av det självägande jordbruket i Norrland och Dalarna. Detta har inte varit någon revolution. Efter världskriget reducerades ju allt sådant. Här är det nu bara en liten önskan om en liten jämkning på jordmonopolen till förmån för den gamla tanken att vi i alla fall skola försöka behålla fria bönder i Sverige, så att dessa inte gå under genom den nya skogsindustriens tillväxt och naturliga behov av råvaror, vilka de få finna sig i att inte kunna få under andra förhållanden än att även landets övriga invånare skola kunna leva var och en på sin torva.

För övriga slag av arrenden har man nu liksom i jordkommissionen stannat vid en minimiareal av 2 hektar i odlad jord, äng och hagmark.

Alltså nödgas jag yrka bifall till min reservations yrkande. Om detta inte bifalles, vilket naturligtvis inte blir fallet därför att det är riktigt samt således ej eftersom det inte föreslagits av någon majoritet nödgas jag rösta för bifall till herr Linders m. fl. ofullgångna reservation. Under alla förhållanden yrkar jag avslag på andra lagutskottets ytterst farliga hemställan.

Herr Tjällgren: Herr talman! I motsats till vad som var förhållandet nyss vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 44 är jag nu i den lyckliga belägenheten att anse mig kunna ge uttryck för min tacksamhet till andra lagutskottet för dess välvilliga behandling av min och andras motioner i denna fråga. Visserligen har ju min motion inte blivit tillstyrkt precis i den lydelse dess kläm hade, men jag får lov att säga, vilket också herr Tamm gav uttryck åt, att utskottet ju har gått något längre än vad jag hoppades. Jag är alltså över hövan bönhörd och är naturligtvis synnerligen tacksam därför.

Det föreligger här tvenne reservationer. Jag skall emellertid vid detta tillfälle inte uppehålla mig vid mer än den av herr Linder m. fl. avgivna. Skillnaden mellan utskottets hemställan och klämman i denna reservation är ju så obetydlig, att jag för min del kan vara med om vilken som helst av dessa klämmar. Jag finner dock att vad utskottet föreslagit bör kunna vara tillräckligt, ty skillnaden mellan uttrycken »sin huvudsakliga bärgning» och »en avsevärd del av sin bärgning» tycker jag är så hårfin, att jag för min del har svårt att skilja på dem, ehuru det, såsom herr Linder framhöll, kan vara riktigt, att hans reservation syftar något längre.

Herr Tamm fruktade, att de fastigheter, på vilka de s. k. kolareboställena eller andra skogsarbetarboställen äro uppförda, skulle kunna dragas in under lagen. Det har aldrig varit min mening, utan jag har bara syftat på vad som kan kallas för jordbruk, och i det fallet är jag övertygad om att det är nödvändigt att gå in för en sänkning av minimiarealen.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att den utredning, som utskottet nu föreslagit, måtte med det snaraste komma till stånd, så att man inte får vänta på den ändrade lagstiftningen alltför länge. Detta torde väl också kunna gå ganska snabbt att utreda denna sak, sedan Kungl. Maj:t på jordbruksministerns föredragning nyligen tillsatt en kommitté med syfte att,

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)
som också nämnts förut i debatten, omarbete arrendelagen och vad därmed sammanhängar.

Herr Westman: Herr talman! Det gläder mig att höra, att utskottets behandling av denna fråga gjutit balsam över de sår, som min gode vän herr Tjällgren tyckte sig hava blivit tillfogad, då vi avslogo hans i förra utlåtandet behandlade motion. Den nu förevarande motionen, som herr Tjällgren fått i sak tillstyrkt, är naturligtvis mycket viktigare än den föregående. Den är av större räckvidd. Vi ha tillmötesgått herr Tjällgrens motion, som avsåg att få lagen ändrad på det sättet att lagbestämmelsen om minimiarealen skulle innefatta alla verkliga jordbruk, d. v. s. alla sådana lägenheter, vid vilka innehavaren får sin huvudsakliga bärgning från jordbruket.

Den siste ärade talaren uttalade den mening, att det inte var någon stor skillnad mellan utskottets formulering och den, som reservanterna ha använt i motsvarande del. Men om så vore förhållandet, hade det ju inte förefunnits någon som helst anledning för reservationen. Vi ha inte kunnat gå med på reservanternas formulering av det skälet, att den sociala arrendelagens utsträckning till lägenheter, där endast en avsevärd del men inte den huvudsakliga delen av innehavarens inkomst kommer från jordbruket, skulle medföra, att den sociala arrendelagstiftningens bestämmelser komme att tillämpas på lägenheter, vilka även om de inte voro rena arbetarboställen likväl till övervägande del hade karaktären av att vara arbetarboställen.

Nu är det så, som herrarna veta, att det från den sida, som herr Linder företräder, har yrkats på många nya och vittgående ändringar av den sociala arrendelagstiftningen, avseende bland annat införandet av optionsrätt och frilösningsrätt o. s. v. Det kan finnas vissa skäl för att diskutera införandet av sådana rättigheter med avseende på lägenheter med karaktär av jordbruksfastighet, men däremot blir det naturligtvis mycket betänkligt att införa sådana rättigheter i fråga om innehavare av lägenheter, som av jordägaren äro avsedda att huvudsakligen utgöra grundval för arbetsanställning. Skulle man genomföra en sådan lagstiftning, är det klart, att jordägarna skulle upphöra att inrätta lägenheter av den typen, ty ingen jordägare vill naturligtvis utsätta sig för att, om han inrättat en sådan lägenhet för att få en arbetskraft, denna arbetare skulle få rättighet att lösa till sig lägenheten. Utskottsmajoriteten har för den skull inte velat gå med på den formulering, som reservanterna ha föreslagit.

Nu har det under debatten sagts, att det egentligen är betydelselöst hur vi besluta, ty Kungl. Maj:t har redan satt igång med en utredning om en ändring av bestämmelsen om minimiarealen i den sociala arrendelagstiftningen, och då betyder det ingenting vad vi skriva till kungen i denna fråga. Jag kan inte se saken på det sättet. Det förhåller sig så, att det här föreligger en motion i riksdagen. Denna motion måste riksdagen taga ställning till. Utskottet justerade sitt beslut den 8 maj, samma dag som Kungl. Maj:t i konselj fattade sitt beslut om utredning. Jag kan emellertid inte se, att den omständigheten, att kungen har fattat sitt beslut, kan inverka på vår ställning här. Det har av gammalt varit så, att riksdagen tagit ställning till frågor med anledning av väckta motioner och sedan petitionsvis för kungen framfört sin åsikt. Om vi skriva till Kungl. Maj:t och framföra vår ståndpunkt i denna fråga, är det naturligtvis att räkna med att de synpunkter, som riksdagen framfört, skola bliva beaktade vid den utredning, som är igångsatt.

Under sådana omständigheter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om viss ändring av norrländska arrendelagen m. m. (Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag vill bara fästa herr Tjällgrens uppmärksamhet på att det verkligen kan vara fråga om huruvida utskottet gått längre än motionärerna. Motionen slutar dock med en arealbestämmelse, där det också talas om »två hektar», men det har inte andra lagutskottet gått med på utan i punkt B tvärtom yrkat avslag på förslaget, att vi skulle uttala oss för en sådan arealbestämmelse, och i stället insätter det orden »huvudsakliga bärgning», som saknas i Tjällgrens motion.

Om detta tillämpas efter ordalagen och i enlighet med vad man i södra och mellersta Sverige menar med huvudsaklig bärgning, kan det hända, att utskottet med sin formulering går långt under vad som avses i Tjällgrens motion.

För övrigt skulle jag kunna upprepa, vad jag sade i fråga om hyreslagstiftningen. Jag erinrade då om att, ehuru i arrendefrågorna genom lagutskottets utlåtande nr 30 de väsentligaste frågorna blivit avslagna, har emellertid jordbruksministern enligt min uppfattning givit instruktion om att även sådana avslagna frågor — undantagandes en eller två, som inte omnämndes — skulle ingå i utredningen. Därigenom har jordbruksministern ju inte tagit ställning till detta, men han har i alla fall tillåtit att det går in i den välsignade »utredningen» om bekanta saker.

Jag förmodar, såsom Westman också själv trodde, att, vilket beslut vi än fatta, få vi i alla fall även beträffande denna punkt av arrendelagstiftningen en kanske någorlunda rejäl instruktion för de nya kommitterade, hopplösa »utredningar». Om det ej finns en vilja, stödd av sakkunskap, där finns det icke heller någon väg.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla herr Lindhagens vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linder* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen.

Om vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 109, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Gustaf Tamm* och *Elof B. Andersson* hemställt, att riksdagen ville antaga två av sociala jordutredningen utarbetade, i motionen införda lagförslag, nämligen:

1) förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 7, 39, 41 och 54 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36, sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; samt

2) förslag till lag om ändrad lydelse av 28 och 31 §§ lagen den 25 juni 1909 (nr 57, sid. 2) om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 109, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Tamm, Gustaf: Jag förstår så väl, att kammaren inte vill åhöra någon längre debatt, särskilt i ett ärende som är av utskottet helt avstyrkt, vid denna sena tid på dagens plenum. Jag skall också fatta mig mycket kort. Denna fråga har för resten ganska grundligt behandlats i samband med en interpellation, som av herr Westman framställdes till justitieministern för några veckor sedan och även besvarades i kammaren. Vid det tillfället yttrade justitieministern, att han ansåg att även om en allmän översyn över arrendelagstiftningen skulle komma till stånd, skulle det om man på någon enskilda punkt ansåg en ändring vara önskvärd inte behöva föreligga något hinder för att vidtaga denna ändring.

Vid denna punkt föreligger det ett redan utrett förslag, och utskottet har ju fullständigt enhälligt gått in för ett uttalande i överensstämmelse med vad utskottet föreslog vid 1934 års riksdag, då det uttalade, att slutförandet av utredningen i ärendet och framläggandet av förslag däri för riksdagen borde kunna äga rum utan att resultatet av övriga utredningar rörande reform av arrendelagstiftningen avvaktas.

Med hänsyn till såväl justitieministerns uttalande vid det tillfället och till vad utskottet nu har sagt, instämmer jag endast i den förväntan, som utskottet här framställer. I den förhoppningen att frågan med det snaraste skall framläggas för riksdagen, har jag inte något yrkande att framställa.

Herr Linder: Herr talman! Jag vet inte hur många gånger herr Tamm talat över denna motion, men bra många gånger är det i alla fall, och alltid har han betonat, hurusom allting varit klappat och klart bara för att antagas av riksdagen. Men lika många gånger ha vi måst säga, att det inte har varit så klart med den saken.

I det svar, som på sin tid under en interpellation jordbruksministern lämnade, sade han, att det fanns åtskilliga svagheter i det förslag, som en gång framlagts av sociala jordutredningen, till följd av, bland annat, att det inträffat åtskilliga omständigheter, sedan förslaget framlades. När nu herr Tamm yrkar, att man snabbast möjligt skall komma fram till ett beslut på detta område, vill jag hoppas, att herr Tamms motion kommer att ingå i den stora utredning, som har anordnats av jordbruksministern angående den allmänna arrendelagstiftningen. Jag tror, att det passar bäst att den kommer i sitt stora sammanhang och inte utbrytes därifrån.

Herr Westman: Det förvånar mig verkligen, att herr Linder bemötte herr Tamm så som han gjorde. Han har ju därvid bemött något, som herr Tamm

Om vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. (Forts.)
 aldrig yttrat. Herr Tamm underströk endast vad utskottet enhälligt uttalat. Han underströk således endast vad herr Linder själv varit med om att uttala. Herr Linders namn står under utskottsutlåtandet, och i detta uttalas en helt annan mening än den, som herr Linder nu framför i debatten. Jag antar, att denna omkastning i herr Linders åsikt inte kan vara anledning till att taga upp någon större debatt i detta ärende, ty utskottets utlåtande innehåller ju endast, att då riksdagen för ett par år sedan uttalat sin uppfattning i detta ärende, finns det icke någon anledning för riksdagen att nu ånyo understryka sin ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att efter herr Westmans uttalande bara framställa en fråga till herr Linder. Vad menar herr Linder med att låta sitt namn stå utan reservation under ett utskotts-betänkande och sedan här uppträda med ett yttrande, som går i rakt motsatt riktning mot vad herr Linder själv skrivit under och varit med om i utskottet?

Herr Lindhagen: Jag ber att få till protokollet antecknat att jag erinrat om denna sak i mitt tidigare anförande med anledning av andra lagutskottets utlåtande nr 30. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att den kommande »utredningen» tar under övervägande, huruvida inte den år 1927 ovarsamt tillkomna § 7 i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, som ställt till så mycken oreda, borde upphävas.

Herr Linder: Jag hade inte tänkt uppträda i denna sak, eftersom jag ju ingenting har att erinra mot utskottets beslut, men jag trodde inte heller, att herr Tamm skulle yttra sig. Då emellertid herr Tamm tog till orda för att ytterligare understryka vad utskottet sagt, måste jag med hänsyn till den ömtåliga ställning, vari hela denna fråga befunnit sig under riksdagens lopp och långt dessförinnan, också påminna om vad som tidigare förekommit. Jag trodde, med andra ord, att vi skulle kunnat tala tyst om hela denna sak.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild folkräkning m. m.; och

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Punkten I.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten II.

I en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 192, hade Kungl. Maj:t under punkten 7 föreslagit riksdagen medgiva, att en femtiondel av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlätenskapen efter förre schaktmästaren Ola Jönsson från Hörby finge avstås till Anders Åkerdahl.

Ang. f. schaktmästaren Ola Jönsson från Hörby kvarlätenskap.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag, att en femtiondel av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlätenskapen efter förre schaktmästaren Ola Jönsson från Hörby skulle få avstås till Anders Åkerdahl.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Nilsson* i Gränebo, *Oscar Olsson*, *Wallen*, *Magnusson*, *Bäcklund*, *Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna ansett, att utskottet bort under punkten II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att en femtiondel av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlätenskapen efter förre schaktmästaren Ola Jönsson från Hörby finge avstås till Anders Åkerdahl.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är en mycket liten fråga som det här gäller. Den rör en man, som på grund av att han är för fattig inte får komma i åtnjutande av samma förmån som andra i hans ställning för övrigt få komma i åtnjutande av. Kungl. Maj:t vill, att han trots sin fattigdom skall få komma i samma ställning som andra. Att utskottet inte har gått med på att biträda Kungl. Maj:ts förslag i detta fall förvånar mig verkligen i någon mån, fastän utskottet här har åberopat prejudikatsskal. Det är så, att släktingar till andra personer, som ha lämnat danaarv efter sig, ha fått rättighet till en viss del av arvet, när de stått i samma ställning som denne Anders Åkerdahl. Det som gör, att han skulle ställas i särskild klass, är, som sagt, att han är så fattig att han haft understöd från fattigvården med 15 kronor i månaden. Man tycker ju annars, att den omständigheten inte borde göra, att denne 81-åriga man skulle gå miste om det arv, som det här är fråga om.

Jag förstår mycket väl, hur man resonerar, nämligen sålunda: ifall denne man får den femtiondel av arvet som Kungl. Maj:t föreslår, att han skall få, så tar kommunen detta belopp för den fattighjälp, som kommunen redan givit ut för honom, och det är inte meningen, att man med ett sådant beslut skall hjälpa en kommun. Hade det varit så, att kommunen skulle ha tagit pengarna, skulle jag inte heller ha uppträtt till hans förmån, men nu är det så, att Malmö kommun har förklarat, att den inte kommer att återkräva de 15 kronor i månaden, som denne fattige man uppburit i understöd från kommunen. Följaktligen komma pengarna honom direkt till godo.

Jag förstår också, att det från genuin ämbetsmannasynpunkt kan finnas en hake till, nämligen den omständigheten att Malmö stad för framtiden slipper att betala 15 kronor i månaden i fattigvårdsunderstöd till mannen. Och det kan ju hända att det finns åtskilliga, som tycka, att det är tråkigt, att Malmö kommun skall komma undan denna skyldighet. Jag anser emellertid, att herrarna inte skola fästa så stort avseende därvid. Det innebär ändå en rätt stor skillnad för denne man, om han efter ett långt livs arbete får dessa pengar,

Ang. f. schaktmästaren Ola Jönssons från Hörby kvarlätenskap. (Forts.)
så att han under några år slipper anlita fattigvården för att få 15 kronor i månaden och i stället kan sitta och känna sig lugn och trygg för att inte behöva anlita hjälp på det sättet. Det är väl detta, förmodar jag, som också föranlett Kungl. Maj:t att framlägga förslag om att han skall få ifrågavarande lilla summa, liksom tidigare skett beträffande andra i hans ställning, sedan man nu fått klarhet om att kommunen inte ämnar ta något från honom av dessa pengar.

På grund härav, herr talman, vågar jag verkligen vädja till kammaren att följa Kungl. Maj:t i detta fall, och jag yrkar följaktligen bifall till den av herr Nilsson i Gränebo jämte några andra vid utlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson, Johan* i Malmö.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Ja, det är ju riktigt, som den föregående ärade talaren upplyste, att det är fråga om ett mycket ringa belopp. Den andel av kvarlätenskapen, som skulle tillfalla den ifrågavarande personen, uppgår enligt Kungl. Maj:ts förslag till i runt tal 630 kronor. Att utskottet har gått på avslag i detta fall beror på att det förekommit ett alldeles likartat fall, som riksdagen behandlade förra året. Det gällde då en person ungefär i samma ålder som den nu ifrågavarande, vilken hade åtnjutit fattigvårdsbidrag av sin hemortskommun, och enligt den kungl. propositionen förra året skulle han då ha fått ett arvsbelopp av 890 kronor. Emellertid avstyrkte statsutskottet Kungl. Maj:ts framställning, och båda kamrarna biföllo utskottets hemställan. I andra kammaren yttrade sig finansministern själv men ifrågasatte inte bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I första kammaren förekom det icke någon debatt.

Nu förekommer här ett alldeles likartat fall. Kammaradvokatfiskalsämbetet har i avgivet utlåtande avstyrkt framställningen, men Kungl. Maj:t har likväl ansett skäl föreligga att hemställa om att detta belopp, 630 kronor, skall utgå. Utskottet har då i konsekvens med den ståndpunkt riksdagen förra året intog följt kammaradvokatfiskalsämbetet. Jag vill hålla före, att, även om beloppet är obetydligt och frågan är ringa, riksdagen bör vara konsekvent när det gäller dylika avgöranden. Därigenom får man ju en stadgad praxis. Om inte riksdagen håller sig till samma princip, blir det en stor osäkerhet vid bestämmandet av ersättningar av detta slag.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Det är just för att jag inte vill ha denna praxis fastslagen som jag vågar taga till orda en gång till.

Kungl. Maj:t har ju inte kunnat böja sig för de synpunkter, som voro bestämmande för den föregående talaren, trots det avslag, som riksdagen i fjol gav på en sådan fråga. Det må nu vara hänt, att en sådan fråga, utan att väcka vidare uppmärksamhet, kan gå för sig det ena året. Man lägger inte märke till den hjärtlöshet, som egentligen är det rätta ordet för att beteckna vad som då skedde. Inte minst således på grund av att det kan bli en praxis, ifall riksdagen nu i år fortsätter på samma väg som förra året, vidhåller jag mitt yrkande. Det kan inte vara överensstämmande med rättvisa och billighet att gå fram på det sätt som statsutskottet här föreslår att riksdagen fortfarande skall göra.

Herr statsrådet **Wigforss:** Jag har inte så många ord att tillägga till vad som från reservanternas sida har sagts i ärendet. Var och en förstår ju, att

Ang. f. schaktmästaren Ola Jönssons från Hörby kvarlätenskap. (Forts.)
det gäller en omdömesfråga. Den praxis, som finnes, är väl inte så fast utbildad, och man kan fråga sig, om det verkligen i längden är riktigt att vidhålla den synpunkten, att staten inte skall kunna avstå från sin rätt, när av andra skäl den borde göra det, bara därför att en person har blivit så blottställd att kommunen har fått inskrida.

Herr Svensson i Kompersmåla erinrade om att när ett liknande fall förekom vid förra årets riksdag, yttrade jag mig i andra kammaren, men det blev inte någon votering. Det låg så till vid förra årets riksdag, att statsutskottet hade i en hel rad punkter gått emot Kungl. Maj:t, och jag vågar nästan säga, att det var i känslan av att inte fresta andra kammarens tålmod över hövan, som jag avstod från att styra om att det skulle bli en votering, därför att kammaren på en hel mängd av de avgörande punkterna följt Kungl. Maj:t gentemot statsutskottet. Nu har statsutskottet bara på en enda punkt avvikit från Kungl. Maj:ts uppfattning, och jag kan inte neka till att det finns vissa ting, som kanske kammarens ledamöter inte tänka på, när det gäller ett sådant avgörande som det ifrågavarande. Jag har haft anledning att i annat sammanhang komma in på samma princip. När t. ex. det gäller gamla änkor efter i statens tjänst anställda personer, har det tidigare varit en ganska obruten praxis, att om det blivit så utblottade, att kommunen fått taga hand om dem, så har Kungl. Maj:t inte brytt sig om att ge dem den änkepension, som de under andra förhållanden skulle ha fått, och ämbetsverken ha också avstyrkt framläggandet av sådana förslag. Man har tidigare byggt på den uppfattningen, att staten inte skall hjälpa kommunerna, att det är kommunens sak, om den har vissa utgifter, och att det inte finns någon anledning för staten att träda emellan. Men jag undrar, om det inte i den punkten inträtt en viss förskjutning, som innebär, att man inte tycker att det är alldeles klart, att staten inte skall träda till, därför att detta skulle innebära en lättnad för kommunerna. Jag skulle tro, att med den nu rådande uppfattningen om förhållandet mellan staten och kommunerna är man mera böjd för att säga, att det inte kan skada, om staten lättar bördan för kommunerna på en eller annan punkt. I detta fall spelar summan en så ofantligt liten roll, men jag går in på frågan därför att detta är det principiella skälet: att man inte skall avlyfta en kostnad, som kommunen har. Jag tror man borde försöka komma bort från detta principiella skäl, och om man bortser från det, är det uppenbart, att för den enskilde individen är det ofantligt mycket mera, jag skulle vilja säga tilltalande och värdigt, att under ett antal år så länge pengarna räcka, få leva på något, som han ändå betraktar mera som sin rätt, än på kommunens understöd.

Jag tror inte kammaren gör något orätt, om den genom ett beslut i denna riktning modifierar en praxis, som inte vunnit allt för mycket hävd, utan jag tror man gör nytta, om man här bifaller reservationen.

Herr Svensson, Martin: Gent emot herr Oscar Olsson ber jag bara att få säga att man väl inte kan säga, att kammaren är hjärtlös eller att man bryter emot rättvisa och billighet i detta fall, ty det är alldeles uppenbart, att liksom denna person hittills fått sin nödtorftiga försörjning, kommer han att få det också härnäst, och det belopp, som här är i fråga, kan ju inte bli någon tillräcklig försörjning för honom, utan det blir blott ett bidrag, som räcker i ett ett kanske två år. Huruvida fattigvårdsstyrelsen i Malmö under den tiden låter honom fortfarande få understöd eller icke, det beror ju på den myndigheten.

Vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde innehöll inte, efter vad jag kunde avlyssna, några skäl, som skunde verka så överty-

Ang. f. schaktmästaren Ola Jönssons från Hörby kvarlåtenskap. (Forts.)
gande, att kammaren bör gå ifrån den ståndpunkt, den i ett liknande fall intog förra året.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den vid utlåttandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given vassel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i punkten II av den vid statsutskottets utlåttande nr 113 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet i motsvarande punkt hemställt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåttande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåttande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåttande nr 115, i anledning av väckta motioner om anslag till uppförande och utrustning av en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kräfta.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 120, inom första kammaren av herr *Otto R. Wangson* m. fl. och den andra, nr 298, inom andra kammaren av herr *Adolf Wallerius* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte såsom bidrag till uppförande och utrustning av en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kräfta för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 200,000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåttandet på åberopade grunder hemställt, att herrar Wangsons m. fl. och Wallerius m. fl. berörda motioner (I: 120 och II: 298) icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr **Wangson, Otto**: Herr talman! Jag skall bara be att å egna och mina medmotionärens vägnar få framföra ett tack för den välvilliga och förståelsefulla behandling, utskottet ägnat vår motion. Jag konstaterar, att utskottet finner, som utskottet säger, »skäl tala för den av motionärerna uttalade uppfattningen, att statsbidrag till en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kräfta kan och bör lämnas». Jag tar fasta på detta uttalande och jag kan

Om statsbidrag till en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kräfta.

Om statsbidrag till en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kræfta.

(Forts.)

lova, att vi skola följa den av utskottet anvisade vägen om en framställning till Kungl. Maj:t. Därest ärendet skulle komma tillbaka den vägen ett följande år, hoppas vi att även i fortsättningen få påräkna statsutskottets och riksdagens välvilliga prövning av frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av en rimlig proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän inom statsförvaltningen m. m.

Ang. proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie statstjänstemän m. m.

Utskottet hade till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 196, inom första kammaren av herr *Albert Forslund* och den andra, nr 500, inom andra kammaren av herr *Frans Severin*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för åstadkommandet av en rimlig proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän inom de delar av statsförvaltningen, där antalet icke-ordinarie befattningshavare måste anses vara för högt,

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 248, inom första kammaren av herr *Gösta Rahmn* och den andra, nr 537, inom andra kammaren av herr *R. Lundqvist* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till löne reglering för statens befattningshavare jämte folkskolans och småskolans lärarpersonal måtte föreläggas 1937 års riksdag,

dels en inom andra kammaren av herrar *J. H. Brädefors* och *Hilding Hagberg* i Luleå väckt motion, nr 320, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta en reglering i enlighet med reservanten i 1928 års lönekommitté herr *J. A. Reinwalls* förslag till löneplan för lönegraderna 1—12 enligt motionen bilagd löneplan, att den icke ordinarie personalen måtte erhålla löneförbättring i proportion till vad i motionen föreslagits för den ordinarie personalen samt att, därest detta ej bifölles, ett provisoriskt lönetillägg för nämnda lönegrupper motsvarande skillnaden mellan nu utgående löner och sistnämnda löneförslags måtte utbetalas under budgetåret 1936/1937,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Aug. Spångberg* m. fl. väckt motion, nr 550, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen begära utredning och förslag till sådan beräkning av arbetstiden vid statens verk, att varje arbetstimme under natt, sön- och helgdagar finge beräknas till en timme 20 minuter i enlighet med vad i motionen framhållits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I:o) att herrar Forslunds och Severins, herrar Rahmns och Lundqvists m. fl. samt herr Spångbergs m. fl. berörda motioner (I: 196 och 248 samt II: 500, 537 och 550) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II:o) att herrar Brädefors och Hagbergs i Luleå motion (II: 320) icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Forslund: Herr talman! I detta utlåtande har utskottet sammanfört och avgivit svar på icke mindre än fyra motioner, vilka enligt min mening knappast kunna besvaras på en gång på det sätt som utskottet gjort. Jag har nämligen i min motion yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

Ang. proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie statstjänstemän m. m.
(Forts.)

hemställa om åtgärder för åstadkommandet av en rimlig proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän inom de delar av statsförvaltningen, där antalet icke-ordinarie befattningshavare måste anses vara för högt. Nu har utskottet, samtidigt som det besvarat de motioner, som framförts rörande löneproblemet, även besvarat denna motion med att säga, att det är fråga om ett löneregeringsproblem, som bör upptagas av den kommitté, som av Kungl. Maj:t tillsatts. Jag måste för min del bestämt betvivla, att det är möjligt att i en löneregeringskommitté upptaga ett förslag av denna innebörd, och när nu denna fråga ligger så till, att 1928 års löneregeringskommitté fann anledning konstatera, »att anställnings- och befodringsförhållandena inom stora delar av statsförvaltningen för närvarande äro sådana, att de lämna rum för befogade erinringar», och slutar med yttrandet, att det är av största vikt, »att utvecklingen på detta område snarast möjligt ledes in på sundare banor än de hittills följda», måste jag säga mig, att det är icke ett tillfredsställande svar, som denna motion har fått genom utskottsutlåtandet. Det synes mig helt enkelt vara en felbedömning av utskottet, när utskottet kommer och säger, att detta är en löneregeringsfråga.

Om jag ändå skall vara välvillig vid tolkningen av utskottsutlåtandet, så vill jag taga fasta på vad utskottet här skriver, nämligen att, »då utskottet inhämtat, att de av motionärerna berörda spörsmålen, vilka samtliga torde avse löneregeringsärenden, skola komma under övervägande, finner utskottet, med hänsyn därtill och då utskottet är förvissat om att förslag i ämnet så snart ske kan föreläggas riksdagen, förevarande motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd». Jag utgår ifrån att detta utskottets uttalande även åsyftar den motion, som jag framfört, vilket då måste medföra en särskild förpliktelse, att det även skall komma förslag om att göra ändring på denna punkt, så att man inte skall behöva vidbliva den ordningen, att man inom vissa av statens verk finner, att 70—80 procent av de anställda icke inneha ordinarie anställning. Ett verk sådant som socialstyrelsen har för närvarande enligt uppgift, när denna motion skrevs, 63.1 procent anställda, som icke äro ordinarie, och vi ha sådana statsföretag som riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen, där siffrorna äro ungefär likadana eller t. o. m. överstiga vad som är gällande inom socialstyrelsen. Jag menar att dessa tjänstemän, som ha sin uppgift att sköta, böra ihågkommas, så att de komma upp i ordinarie anställning till större antal än hittills skett. Det kan inte vara rimligt att år ut och år in uppehålla en sådan ordning, att ett så utomordentligt stort antal tjänstemän skall ha sin anställning i icke ordinarie form.

Jag vill icke ställa något yrkande, herr talman, utan nöjer mig med vad som nu framkommit, men jag kan icke som en föregående ärad motionär här uttrycka någon tacksamhet mot utskottet, utan jag spar den tacksamheten intill dess att det som sagts i utskottets slutkläm här också blir genomfört genom att det kommer ett förslag om ändring på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Bergslagens järnvägsaktiebolag av Dal—Västra Värmlands järnvägar och Åmål—Årjängs järnväg jämte två i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för sådana avgifter, som influtit till idrottsförening vid vissa tävlingar eller uppvisningar, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål. *Ang. straffet för ämbetsbrott av präst m. m.*

Genom en den 30 april 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 252, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herr *Otto Wangson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Wangson, Otto: Herr förste vice talman! Jag har i denna fråga icke kunnat ansluta mig till utskottsförslaget och följaktligen icke heller till den föreliggande propositionen. Jag skall bara med ett par ord ange den ståndpunkt, som jag intar, och som jag tror är ganska väl motiverad.

Kammaren har nyss utan debatt antagit ett enhetligt utskottsutlåtande, som gick ut på att vissa straffpåföljder skulle avskaffas, bland annat påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Det nu föreliggande förslaget ansluter sig i materiellt avseende till de föregående, men det betecknar i fråga om det processuella förfarandet en avvikelse, som jag för min del icke kan finna heller motiverad och inte heller alldeles lycklig. Medan den regel, som nyss antagits beträffande övriga ämbetsmän, innebär, att det är den domstol, som dömer i huvudsaken, som även skall besluta rörande påföljden, så har man här gjort ett undantag beträffande prästerskapet och stadgat, att påföljden för brott, som präst begår utom ämbetet, skall ådömas av domkapitlet. Jag vill uttala mitt beklagande av att icke justitieministern har fullföljt den linje, som ursprungligen förelegat i departementet. Där hade nämligen utarbetats ett utkast, enligt vilket skulle jämsättas med annan ämbetsman såväl i fråga om verkningarna av ett brott i prästerligt ämbete å annan befattning som prästen innehade, som beträffande förutsättningarna och sättet för förlust av den prästerliga befattningen, då präst ådömdes straff för brott utom ämbetet. Den ståndpunkt, som man i justitiedepartementet tidigare intagit, är i korthet sagt den ståndpunkt, som jag inom utskottet företrott och även vill deklarera här i kammaren.

Ang. straffet för ämbetsbrott av präst m. m. (Forts.)

Jag skall icke ingå på någon polemik mot utskottet eller propositionen och inte heller framställa något yrkande, men jag vill påpeka en hake i det förslag som föreligger. Vid vanliga domstolar finns det ju en representant för det allmänna — allmänna åklagaren — som har att övervaka, att domstolen iakttar det allmännas intresse och att den som gjort sig skyldig till brott dömes för detta, men här inom domkapitlet finns icke någon sådan representant för det allmänna. Om det alltså skulle uppkomma ett fall, där domkapitlet av missriktad kollegialitet dömd till mildare påföljd än allmänt rådande rättsuppfattning skulle kunna godtaga, finns det vid domkapitlet icke någon, som har befogenhet att bevaka det allmännas intresse och fullfölja denna del av målet. Man kan säga, att detta är en osannolik eventualitet, men det är dock en möjlighet, som mycket väl kan föreligga och som man efter vad jag kan finna icke har förutsett i förslaget.

Herr Klefbeck: Vi ha trott inom utskottet, att herr Wangson har gjort sig skyldig till missförstånd, när han drivit den linjen, att det beträffande dom över prästers brott skulle vara full likställighet med vad som gäller för övriga tjänstemän.

Det är ju så, att det föreliggande förslaget står i nära överensstämmelse med de förslag, som vi antogo i förra punkten. Båda förslagen försöka reglera påföljdsstraffet, om jag får kalla det så, nämligen att när en person blivit dömd för ett visst brott, han därutöver skall kunna dömas t. ex. till avsättning. Denna påföljdsdom har enligt gällande lag om ämbetsbrott av präst i allmänhet kunnat ådömas av domkapitlet, och det är denna bestämmelse, som går igen även i detta förslag. I propositionen har just denna ändring skett i den ursprungliga promemorian, nämligen att domkapitlet tillägges rätt att döma till avsättning såsom påföljdsstraff. Men detta har icke alls, såsom herr Wangson trodde, berott på att man ville mildra straffet för prästerna. Utan om man läser de yttranden, som ligga till grund för förslaget, finner man att grunden är en önskan hos de kyrkliga myndigheterna att förfara strängare emot en präst än som sker emot andra ämbetsmän. Detta hänger åter samman med den ganska allmänt utbredda meningen, att man skall ha rätt att fordra större hederlighet och anständighet av en präst än av andra tjänstemän.

Jag tror därför, att kammaren lugnt kan antaga utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Ang. kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion angående bestridandet av kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman, som varit anställd å svenskt fartyg.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 365, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hüllgren* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådana bestämmelser uti sjömanslagen och andra därav berörda författningar, att å svenskt fartyg anställd sjöman som avlede skulle, om hans anhöriga det önskade på redares eller statens bekostnad hemtransporteras att begravas i hemorten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. kostnaderna för hemtransport av avlidne sjöman. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Klefbeck*, *Norling* och *Otto Wangson*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm, vilka under hänvisning till de av motionärerna anförda skäl yrkat bifall till det i motionen framställda yrkandet.

Herr Klefbeck: Herr talman! Några av ledamöterna i utskottet ha avgivit en reservation vid detta betänkande, och vid denna tid på dagen skall jag inte säga många ord. Ärendet är ju inte något stort ärende; det åsyftar endast att bereda möjlighet för de anhöriga till en sjöman, som avlider medan han är ute i tjänst, att få honom hemforslad antingen på statens eller rederiets bekostnad. Om detta önskemål säger den byråchef i utrikesdepartementet, som har yttrat sig, att det syfte, som motionen eftersträfvade, syntes ur allmänt mänskliga synpunkter så väl grundat, att det icke borde tarva någon närmare rättslig motivering. Han yttrar sig ju i fortsättningen emot förslaget, men han har i alla fall bestämt uttalat sig på detta sätt.

Nu förstå vi bland reservanterna väl, att om denna utredning kommer till stånd det kommer att visa sig, att vissa inskränkningar i det som vi begära måste göras, så att t. ex. en sådan rätt av hemforsling av den döde egentligen endast kan medgivas, då dödsfallet inträffat inom området för Östersjö- och Nordsjöfart. Gäller det längre fart, ställa sig nog stora svårigheter hindrande i vägen.

Jag skulle kunna utveckla detta ämne litet mera, men jag skall spara er det vid denna tid på dagen och ber endast att med hänsyn till det behjärtansvärda önskemålet få yrka bifall till reservationen.

Herr Henriksson: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, skall jag be att med några ord få förklara, varför jag har en annan inställning till det än den föregående talaren hade. Det är ju en känd sak, att redarna enligt den svenska lagen ha ganska stora skyldigheter mot det folk, som de ha på sina båtar, och det är också en känd sak, att de i många fall på grund av denna lag fått vidkännas ganska stora utgifter. I intet fall är det känt, att redarna undandragit sig sina lagenliga förpliktelser, men det har däremot framkommit i utskottet, att de i många fall gått ännu längre än lagen föreskriver. När anhöriga till sjömän bett redarna hemtransportera den avlidne, så ha i många fall dessa önskingar gått i fullbordan. Endast när det varit oöverstigligen hinder för hemtransporten, har man underlåtit att tillmötesgå sådana önskemål. Som oöverstigligen hinder har ansetts, att personen i fråga avlidit i någon smittosam sjukdom eller det inte varit möjligt att inom rimlig tid anskaffa en zinkkista för hemtransporten.

Om man nu skulle gå in för motionärernas och reservanternas hemställan, så kan man ställa den frågan, om inte även andra personer skulle komma att begära att få samma rätt som de avlidna sjömännen. Utskottet har ju också pekat på t. ex. arbetare från Norrland, som tagit arbete nere i de sydligaste delarna av landet, eller tvärt om. Och det blir inte bara dessa personer, som komma att kräva samma rätt, ty enligt vad jag hört finns det för närvarande ett ganska stort antal svenska medborgare, som ha sitt arbete vid den norska industrien eller norska trädgårdsodlingar, liksom det också enligt vad jag inhämtat i Danmark för närvarande finns, förutom ett icke ringa antal manliga arbetare, kvinnliga arbetare till ett antal av mellan 700 och 800, för att inte nämna alla de stora exportindustrierna, som alltjämt ha arbetare ute i olika länder i världen. Om alla dessa skulle få samma rätt, vilket de naturligtvis borde ha, så kan det, även om det inte skulle möta oöverstigligen svårigheter för staten att betala kostnaderna för dessa personer, som avlida utom vårt

Ang. kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman. (Forts.) lands gränser, inträffa sådana oöverstigliga svårigheter av annat slag, att det, om staten åtar sig detta, skulle bli ganska brydsamt och besvärligt för att inte rent av säga omöjligt att få någon rätsida på saken. De myndigheter, som yttrat sig över vad som förekommer i detta utlåtande, ha också alla utan undantag med hänsyn till dessa besvärligheter avstyrkt motionen. Även om det är en behjärtansvärd sak och man naturligtvis kan spela på vissa känsloträngar, så har dock utskottet kommit till den uppfattningen, att det skulle bli hart när omöjligt för staten att gå i land med en sådan uppgift som motionärerna och reservanterna avse, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till det yrkande, som framställdes i den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. skogsundervisningens omorganisation. Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 136 gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 368 och II: 700 besluta, att skogshögskolan och statens skogsskolor skulle omorganiseras i överensstämmelse med ett i propositionen angivet, av utskottet i huvudsak tillstyrkt förslag;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 641 besluta, att fortsättningsskolan vid Kloten skulle indragas;

3) besluta, att i den vid avlösningsreglementet för domänverket fogade tjänsteförteckningen skulle upptagas följande befattningar, nämligen
i 13:e lönegraden: övningslärare och
i 26:e lönegraden: skogsskoleföreståndare;

4) besluta, att ur samma tjänsteförteckning skulle utgå följande befattningar, nämligen

ur 12:e lönegraden: skogsrättare och
ur 25:e lönegraden: skogsskoleföreståndare;

5) besluta, att från och med den 1 juli 1936 skulle till övergångsstat för domänverket överflyttas en skogsskoleföreståndare;

6) godkänna i utlåtandet införd avlösningsstat för skogshögskolan för budgetåret 1936/1937;

7) till Skogshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 171,000 kronor;

8) till Skogshögskolan: Omkostnader för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 63,300 kronor;

9) till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för statens skogsskolor m. m. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 133,500 kronor;

10) till Ersättning till statens domäners fond för byggnadskostnader vid vissa skogsskolor för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 63,200 kronor;

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

11) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder vidtaga erforderliga åtgärder för tillsättande av befattningar vid skogshögskolan samt utfärda de övergångsbestämmelser i övrigt, som vid genomförande av förberörda omorganisation kunde erfordras.

I de likalydande motionerna I: 368 av herr *Carlsson, Carl*, m. fl. och II: 700 av herr *Andersson* i Dunker m. fl. hade hemställts, dels att Kungl. Maj:ts proposition nr 136 måtte av riksdagen avslås, dels att riksdagen måtte för budgetåret 1936/1937 anslå de belopp, som vore erforderliga för uppehållande av skogsundervisningens nuvarande organisation.

I motionen II: 641 av herr *Björck* i Kristianstad m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition göra det tillägget, att fortsättningsskolans i Kloten verksamhet skulle upprätthållas, till dess frågan om dess ersättande med annan utbildning blivit avgjord.

I en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *De Geer* av angivna orsaker hemställt,

I) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 368 och II: 700, avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning angående skogsundervisningens omorganisation;

II) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för skogshögskolan för budgetåret 1936/1937;

b) till Skogshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 171,000 kronor;

c) till Skogshögskolan: Omkostnader för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 63,300 kronor;

d) till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för statens skogsskolor m. m. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 133,500 kronor;

e) till Ersättning till statens domäners fond för byggnadskostnader vid vissa skogsskolor för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 63,200 kronor.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Jag förstår, att det är lönlöst för en motionär att taga till orda vid denna sena timme, när det inte ens finnes någon reservant från denna kammare, som framfört de synpunkter, som anförts i motionen, men jag ber dock att i största korthet få redogöra för vår uppfattning och varför vi framburit denna motion.

Man bör komma ihåg de strider som ägde rum, innan den nuvarande organisationen kom till stånd. Sedan har det varit flera utredningar, och 1924 förelåg ett förslag om en enhetlig skogsundervisning på det högre stadiet, men det blev i varje fall den gången avslaget i riksdagen. Frågan har sedan varit föremål för behandling vid åtskilliga tillfällen, man har alltid varit överens om att den s. k. forstmästarkursen har haft en stor betydelse för utbildningen av ynglingar, som tagit realexamen eller haft därmed jämställda kunskaper. Det förslag, som föreligger i Kungl. Maj:ts proposition, innebär ju, att det numera skall bli en enhetlig linje och att forstmästarkursen skall avskaffas. Det är just detta som gör, att man på de håll, där man närmare känner till förhållandena, ställer sig skeptisk till det föreliggande förslaget. Man frågar sig: Vad har inträffat, som gör att ett sådant förslag framlagts? Enligt mitt förmenande är det inga starka skäl som föreligga, och detta framgår

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

också av en del reservationsvis avgivna utlåtanden av sakkunniga. Jag skall bara be att få nämna ett enda, som avgivits av förutvarande landshövdingen Ringstrand. Han hade ju själv tidigare varit jägmästare, var väl inne i de norrländska skogsförhållandena och kunde fullt värdesätta vad forstmästarkurserna betytt för den skogliga utbildningen i de norrländska bygderna. Han uttalar sin förvåning över den föreslagna förändringen. Han anser, att de resultat, som vunnits genom den nuvarande undervisningen, ha varit mycket goda. Jag ber också att i detta sammahang få påpeka, vad denna forstmästarkurs kunnat åstadkomma, här skall bara nämnas ett exempel; det gäller Korsnäsbolaget. Detta bolag har åtta skogsförvaltare, alla dessa ha endast forstmästarutbildning. I en del av våra större trävarubolag finns det t. o. m. exempel på att inte ens skogschefen har högre utbildning än forstmästarkursen.

Det som emellertid för mig vägt tyngst, när det gällt att taga ståndpunkt till denna fråga, har varit, att jag anser, att de förändringar, utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag, icke äro tillräckliga och att, om utskottet hade varit konsekvent, det skulle ha kommit till samma uppfattning som motionärerna, att frågan icke bort avgöras i år utan i stället hänvisats till förnyad utredning. Jag tror nämligen, att förslaget i sitt nuvarande skick skall bli till skada för den skogliga utbildningen. Tidigare ha många fattiga pojkar haft möjlighet att med praktiskt arbete i skogarna och genom att läsa sig fram till realexamen erhålla befattningar på olika områden, befattningar som de enligt samstämmiga vittnesbörd skött på ett alldeles mönstergillt sätt. Det är detta som gör, att man ställer sig betänksam. Visserligen säges det nu i Kungl. Maj:ts proposition och framför allt i utskottets betänkande, att det skall beredas möjligheter för dem som så önska att komma in vid skogshögskolan. Ja, det är visserligen sant, det kunna de göra, men det kostar pengar och det kostar tid, och skall man gå den långa vägen över Vilan, då vill jag se vilka ynglingar från fattiga allmogehem, som skola kunna komma in vid skogshögskolan. Det kommer säkerligen inte att bli så värst många. Det är detta, som gör, att man ställer sig betänksam och frågar: Vad är meningen? Skall den reform, som genomfördes 1904 och som då enligt allas mening skulle bereda fattiga pojkar möjlighet att skaffa sig anställning särskilt genom dessa forstmästarkurser på det skogliga området, nu upphävas? Jag måste beklaga, att utskottet kommit till den ståndpunkt, det har gjort. Jag skall ge utskottet det erkännandet, att det har försökt lägga åtskilligt till rätta, men enligt mitt förmenande är detta inte nog, utan det riktiga hade varit, att frågan hade avslagits i år och att man hade fått en förnyad utredning, där det tagits större hänsyn till forstmästarutbildningen än som skett i det föreliggande förslaget.

I detta läge måste jag, herr talman, på grund av det anförda yrka bifall till den reservation, som finnes bifogad det föreliggande betänkandet.

I detta anförande instämde herrar *Hansén, Jonsson och Bäckström.*

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! När det har skett utredning rörande en effektivisering och rationalisering efter nutidens krav av den högre skogsutbildningen, är det ganska naturligt, att man därvid fått undersöka alla möjliga sidor av saken och även den frågan, huruvida det är rimligt att vid skogshögskolan ha två med varandra jämnlöpande utbildningslinjer. Nu har det visat sig efter en statistisk utredning, där man tagit reda på hur många platser det finns, till vilka man anlitar forstmästare, att det inte finns utsikt till att under överskådlig framtid placera ute i det praktiska livet mer än fem eller sex forstmästare varje år. När vi alltså nu efter så många års

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

erfarenheter funnit, att denna kurs icke kan bereda anställning åt ett så stort antal, att det kan vara ekonomiskt försvarligt att upprätthålla kursen, ligger det är väl i sakens natur, att man får säga: det går inte att komma fram på den vägen; vi få lägga ned forstmästarkursen.

Emot detta anføres nu av den föregående talaren, att man bör bibehålla denna kurs, därför att till grund för den ligger realexamen och kursen således blir mera demokratisk och lämnar bättre tillfälle för enkelt folk från landsbygden att vinna inträde. Detta låter mycket vackert, men när man ser på verkligheten — vad visar den? Jo, den visar, att de ynglingar som gått igenom forstmästarkursen härstamma från precis samma samhällsgrupper som de som gått igenom jägmästarkursen. Det finns i högskolans utredning några siffror, som jag trots att tiden är långt framskriden skall tillåta mig att citera.

För alla forstmästare och jägmästare, som inskrivits 1915—1929 vid skogshögskolan, ställa sig föräldrarnas yrken på följande sätt: Av forstmästarna är det 11.2 procent, vilkas fäder varit högre skogs- eller brukstjänstemän; av jägmästarna 11.5 procent, alltså nästan precis samma proportion. För lägre skogs- och brukstjänstemän ha forstmästarna ett övertag: det har kommit 6.7 procent av forstmästarna från den gruppen och endast 1.5 procent av jägmästarna. Gäller det bruks-, gods- och sågverksägare, ha 10 procent av forstmästarna haft föräldrar i sådan ställning och 11.8 procent av jägmästarna. För lantbrukare, hemmansägare, äro siffrorna 7.3 procent på forstmästarna och 11.5 procent på jägmästarna. Från köpmän, fabriker och bankmän härstamma 14.5 procent av forstmästarna och 18.7 procent av jägmästarna, från ingenjörer, officerare, sjökapten och järnvägstjänstemän 16.8 resp. 13.6 procent, från akademiker, läkare, veterinärer och apotekare 22.9 resp. 23 procent o. s. v. Högskolans styrelse kommer också till det resultatet, att det är precis samma sociala befolkningsskikt, som släppa till elevantalet till forstmästarkurserna och jägmästarkurserna, och det kan väl inte ur social synpunkt ha någon betydelse, om t. ex. en läkarson har studentexamen eller realexamen, ty han kommer väl från samma samhällsgrupp ändå. Därför menar jag, att hela talet om att forstmästarkursen skulle ha lämnat tillfälle för folk i lägre samhällsskikt att vinna inträde vid skogshögskolan är i oerhörd grad överdrivet. Jag menar, att huvudsaken dock är denna: kunna vi upprätthålla en kurs, vars elevantal ovillkorligen måste begränsas till fem, sex personer? I längden är det väl omöjligt. I stället måste man väl fråga sig: Hur mycket behöver en högre skogstjänsteman kunna? Och när man fastställt det, måste man fråga sig: Hur mycket av kunskaperna skall han lämpligen inhämta utanför högskolan och hur mycket innanför högskolans murar? Det ligger i sakens natur, att de kunskaper, han kan inhämta utanför högskolan, skall han inhämta utanför högskolan, därför att detta är fördelaktigare för honom. Och det är därför, det föreliggande förslaget innefattar, att vederbörande skall ha studentexamenskompetens i vissa bestämda ämnen. Det är fördelaktigare för eleverna att vinna denna utbildning utanför än innanför högskolan; det skulle bli dyrbarare för dem att gå den senare vägen. Vill man fram till en viss given standard, är det meningslöst att skära ned inträdesfordringarna för att i stället lägga på så mycket mer inom högskolan.

Jag har fäst mig vid att det i den reservation, som finns avgiven här, sägs att den kurs, som nu föreslås, skulle vara mera vetenskapligt inriktad än den gamla jägmästarkursen. Men det finns ingen annan än reservanten, som har vågat säga detta. Alla andra sakkunniga ha med en mun förklarat, att den kurs, som här föreslås, är mycket mer anpassad efter det praktiska livets krav än den gamla jägmästarkursen. Jag menar därför, att det är att strida

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

mot naturen, om man försöker bibehålla forstmästarkursen, och det är icke riktigt att påstå, att den omständigheten, att realexamen är grunden för forstmästarkursen, innebär på något sätt någon demokratisering av den högre skogsutbildningen.

Nu är det ju så, att i det föreliggande förslaget öppnas möjlighet även för sådana pojkar, som inte avlagt studentexamen, att komma till högskolan. Här säger man på sina håll, att det är meningslöst, därför att ingen kommer att gå den vägen. Då vill jag bara påpeka, att vid den nyinrättade lantbrukshögskolan har man precis samma anordning, och där har hittills åtminstone halva antalet av eleverna varit sådana som icke avlagt studentexamen. Det visar sig alltså, att det går an för folk, som kommer från allmogen, att komma in vid sidan av studentexamen, och så kommer det också att ske här. Och jag vill fästa uppmärksamheten på att de människor från allmogen, som man framför allt vill ha in i den högre skogsundervisningen, ju inte äro sådana som ha avlagt realexamen — det är ju oväsentligt — utan det är folk som börjat i skogsarbete och under sin praktiska yrkesutövning visat fallenhet och förmåga att stiga högre. Det är ju framför allt dessa, som skola hjälpas fram, och det är de, som hjälpas fram genom propositionen. När herr Carlsson förklarar, att genom Vilan kommer ingen att gå, kan jag alltså bara konstatera, att genom Vilan till lantbrukshögskolan har hittills gått halva elevantalet, och det finns ingen anledning, varför det skulle vara svårare att komma till skogshögskolan från Vilan än till lantbrukshögskolan. Det är ju i stort sett samma sak. Jag tror därför, att möjligheterna för menige mans barn att komma fram på den högre skogsmannabanan bli större genom det förslag som här föreligger än om man skulle gå de gamla vägarna, d. v. s. dela upp kursen och säga: Här ha vi forstmästarna med realexamen och där ha vi jägmästarna med studentexamen.

Det kan inte förnekas, att vår högre skogsundervisning blivit på sätt och vis efter sin tid. Det har hänt så oerhört mycket på dessa tjugu år, som gått sedan högskolan började sin verksamhet. Här föreligger ett förslag, som jag vågar påstå är väl genomarbetat och som anvisar den enda möjliga vägen. Jag skulle för min del mycket beklaga, om första kammaren skulle tycka, att det är anledning att avslå detta förslag och skicka ut denna fråga mot en oviss framtid, då det ändå är givet, att forstmästarkurserna komma att upphöra, därför att det inte finns plats för dem i det svenska skogsbruket. Erfarenheten har visat detta med kalla siffror, som inte kunna motbevisas med känslöskäl.

Herr Sederholm: Den representant från Gävle, som här talat för reservationen, har fört fram den synpunkten, att det här gällde att avskaffa forstmästarkursen och i stället bibehålla jägmästarkursen. Jag vill framföra en gensaga mot den uppfattningen.

När forstmästarkursen inrättades, avsågs, att den skulle bli en lägre utbildningskurs för skogsförvaltare och lägre skogstjänstemän i enskild tjänst. Men vad har den blivit? Jo, den har blivit en kurs, där tack vare den hårda konkurrensen och på grund av att vid uttagningen av eleverna ur den stora skaran sökande måttstocken i huvudsak har varit, vilka kunskaper utöver realexamen som de sökande förvärvat, medan väl kvalificerad mångårig praktik icke tillmätts det avgörande inflytande, den borde ha haft, de som velat söka sig in vid forstmästarkursen ha kompletterat sin realexamen i olika studentämnen på sådant sätt, att, såsom det finns angivet i utskottsutlåtandet, mindre än 10 procent av eleverna kommit in på endast realexamen. Av de övriga 90 procenten ha en del varit studenter, och en del ha i motsvarande grad komplette-

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

rat i ett eller flera ämnen för att komma in. Samtidigt har forstmästarkursens och jägmästarkursens utbildning mer och mer närmat sig varandra, och slutmålet har kommit närmare och närmare dels på grund av urvalet och dels genom att till stor del samma lärare undervisat och undervisningen lagts på ett mer och mer likartat sätt. Skillnaden mellan dessa kurser har alltså mer och mer utplånats, och på denna grund finns det, om man nu behöver ha en kurs över skogvaktarkursen, i varje fall inte skäl att bibehålla den i den form, den hittills haft. Men jag vill hävda den uppfattningen, att den kurs, som här föreslås, kan med samma fog sägas utgöra ett bibehållande av forstmästarkursen och ett borttagande av jägmästarkursen, och det påståendet skulle jag vilja grunda på det skälet, att den nya jägmästarkursen i väsentlig grad är förändrad i praktisk riktning. Det kräves mycket mera praktisk, och hela utbildningen kommer att innefatta mycket mera praktiska övningar än hittills. Detta gör, att den nya kursen i varje fall är till sitt slutmål någonting som ligger mellan forstmästarkursen och jägmästarkursen. I flera avseenden kan man säga, att den ligger närmare forstmästarkursen.

Så kommer man till frågan, vilka inträdesfordringar som böra uppställas för denna kurs. Propositionen har föreslagit studentexamen i alla ämnen på reallinjen utom kristendom och historia. Utskottet har jämkat på detta och tagit bort något av svenskan och något av språken samt fysiken för att göra det ännu lättare för realskolisterna att komma in och för att icke kräva mera kunskaper för inträde, än eleverna verkligen behöva för att tillgodogöra sig högskolans undervisning. Vi mena, att genom denna jämkning i inträdesfordringarna vi också ha kunnat komma därhän, att skillnaden mellan vad som på detta sätt kräves för inträde i den nya kursen och vad som under senare tider måst inhämtas för inträde i forstmästarkursen är ganska liten, d. v. s. svårigheterna för obemedlade eller mindre bemedlade att genom självstudier eller på annat sätt skaffa sig kompetens för inträde i skogshögskolan bli ej långt ifrån desamma som de nu äro för att komma in i forstmästarkursen. På detta sätt komma ju de blivande jägmästarna i den nya kursen att bestå av dels studenter med den ökade praktiska utbildningen, som nu förutsattes, och dels de nuvarande forstmästaraspiranterna, som komma in med ej långt ifrån samma förkunskaper, som krävas redan nu. Det kan ju sägas, att det blir ett något ojämnt material, men vi mena, att det inte blir ojämnt med avseende å de speciella ämnen, som krävas för utbildningen vid skogshögskolan, och under sådana förhållanden spelar det inte stor roll, huruvida det finns ojämheter i andra ämnen, som inte äro grundläggande, eller i kunskaper som inte behöva besittas för att man skall kunna tillgodogöra sig denna undervisning.

Vi ha vidare i utskottet gjort den förändringen gent emot såväl den nuvarande anordningen som vad Kungl. Maj:t föreslagit, att praktikvitsordet, om det är mera kvalificerat än minimum för inträde, skall tillmätas en ganska stor betydelse vid vägandet av de olika aspiranternas kompetens för inträde vid högskolan. Jag tror därför, att man har utsikt att kunna på detta sätt till skogshögskolan samla de praktiskt utbildade forstaspiranterna på samma sätt och i lika hög grad som förut, och de få sedermera tillfälle till tävlan med de elever i skogshögskolan, som gått studentvägen. Jag delar den förste ärade talarens uppfattning, att vägen över Vilan kanske för många kommer att ställa sig lång och besvärlig, men även den är ju framkomlig, och efter vad herr statsrådet upplyst torde den inte kunna anses vara så svårframkomlig, att inte också en del kunna komma in den vägen.

Man kan ju göra den invändningen, att även om skogshögskolan har till huvudsaklig uppgift att utbilda driftsledare inom skogsbruket, skall den ju även utbilda forskare, vetenskapsmän och lärare på högre och lägre stadium,

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

och då kan man fråga sig, om man vid denna inriktning åt mera praktiskt håll beaktat synpunkten, att skogshögskolan även skall utbilda sådana forskare. Jag vill då peka på att utbildningen av licentiaterna är just en sådan utbildning, som lagts ovanför denna praktiska jägmästarkurs för att få fram sådana forskare, och jag är övertygad om att den skall kunna fylla det kravet.

Jag skulle bara vilja tillägga ännu en sak. Det är ju så, att man kan sätta i fråga, huruvida inte det kan behövas en utbildningskurs för skogsförmän, som ligger över skogvaktarstadiet och mellan detta och jägmästarstadiet. Utskottet har också berört denna fråga. Det har ju föreslagit indragning av skolan vid Kloten och icke heller tagit upp den skogsbrukskurs, som även statsrådet ställt på framtiden, men vi ha gjort vissa uttalanden, som peka på att denna fråga, om ett sådant behov verkligen skulle komma att visa sig, då också bör upptagas till prövning och förslag framläggas för riksdagen om en sådan mellankurs. Det har höjts röster i utskottet för att man omedelbart skulle begära utredning och förslag till en sådan, men jag tror det är bättre att avvakta erfarenheterna och resultatet av utbildningen vid skogsskolorna och skogshögskolan för att se om något behov föreligger och om detta i så fall kan anses vara så betydande, att man skall behöva härför inrätta en särskild läroanstalt. Om emellertid en sådan utredning och undersökning ger ett positivt resultat, skall jag vara den förste att förorda en sådan anstalt. Det kanske kunde bli en ny forstmästarkurs, som skulle kunna närmast ansluta sig till de syftsmål, som återopades, när forstmästarkursen först inrättades, men som den nuvarande forstmästarkursen har avlägsnat sig ganska långt ifrån.

Jag ber alltså, herr talman, att få ansluta mig till vad utskottet anfört och yrkar bifall till dess hemställan.

Herr Tham, Vollrath: Sedan herr Sederholm vederlagt alla betänkligheter, är det egentligen inte så mycket att tillägga, men jag vill förklara att jag tidigare varit inne på samma linje som min vän herr Carlsson i Gävle.

Man har ju känt det hårt att en kurs sådan som forstmästarekursen, som ägt bestånd i 40 år, skall slopas, låt vara till förmån för någonting annat. Det är dock en kurs från vilken många duktiga män ha utgått till stor nytta och stort gagn för svensk industri. Men forskningen går framåt, vilket har gjort att undervisningen i denna kurs måst kompletteras högst väsentligt, så att den sedan 1923 i en hel del avseenden ligger ungefär parallellt med jägmästarekursen; i en del ämnen är den likvärdig med denna. Då säger man sig, att det under sådana förhållanden icke kan vara god ekonomi att ha två parallella linjer, en forstmästarekurs och en jägmästarekurs, för de 25 eller högst 30 elever som man har att räkna med, och därför ha de sakkunniga gått in för en likvärdig linje, lika för alla, med samma tyngd och pondus för alla och utan någon gradering.

För att vinna inträde i den blivande jägmästarekursen fordras det, som vi veta, antingen studentexamen med praktik eller realexamen med komplettering. För dem som välja det senare alternativet har ju utskottet anvisat en mycket förständig och praktisk väg, varigenom de kunna förskaffa sig den komplettering, som är erforderlig för inträde vid skogshögskolan. Det har talats om att kostnaderna för elever från »reallinjen», om vi kalla den så, skulle ställa sig ogynnsamma i jämförelse med kostnaderna för dem som avlagt studentexamen. Men vi få då komma ihåg, att det är en viss tidskillnad mellan studentexamen och realexamen, det är vissa år och därmed förenade kostnader som en »realskolestudent» inbesparar. Detta får man alltså ta med i beräkningen. Vidare har utskottet givit anvisning om att den komplettering som fordras för inträde kan ske jämsides med praktiken.

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

Samtidigt med de praktiska övningarna skulle en viss komplettering av vetandet försiggå. Vad kostnaderna beträffar äro de ju mycket svåra att beräkna. Under en del av praktiken få ju eleverna i flera fall ersättning, de arbeta mot en viss liten betalning, ibland ganska bra för övrigt. Det hjälper dem också framåt. I vilken utsträckning denna ersättning utgår och vilka belopp den kan representera, ja, därom är det ju svårt att göra någon kalkyl, men en hjälp på vägen blir det nog i alla fall.

Sådan undervisningsplan enligt de sakkunnigas förslag blivit lagd, särskilt med tanke på den långa och väl vitsordade praktik som kommer att fordras, komma de från skogshögskolan utexaminerade jägmästarna att ha en helt annan erfarenhet beträffande sitt fack än vad de haft tillföre. Det blir i stort sett en förbättring vad kunskapsinhämtandet beträffar, just därför att så mycket är lagt på en mångårig praktisk kurs. Jag vet att svensk skogs- och träindustri är mycket tillfreds och nöjd med föreliggande förslag, till vilket jag, herr talman, således ber att få yrka bifall.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Jag lovar att fatta mig mycket kort. Jag skall endast göra en hastig återblick på tillkomsten och utvecklingen av denna forstmästarekurs. Jag har en personlig erfarenhet därav, då min egen utbildning började samtidigt som forstmästarekursen tillkom.

Denna forstmästarekurs trängde sig så att säga fram på grund av ett verkligt behov. De stora skogsbolagen hade duktiga skogsförvaltare, inspektorer och faktorer av olika grader, som de önskade ge en bättre teoretisk utbildning, och under en lång följd av år rekryterades forstmästarekursen huvudsakligen just av dessa, hos bolagen redan anställda tjänstemän. Det var säkerligen både deras egen och bolagens önskan att de skulle beredas denna utbildning. Så småningom började emellertid denna grupp av sökande att sina, och det blev andra som sökte sig till forstmästarekursen. Det var sådana som icke haft anställning förut utan skaffat sig praktik och som försökte på denna kortare väg nå fram till skogsförvaltareplatser. Så småningom blev emellertid konkurrensen så stark, att den praktik som de sökande måste ha blev mycket långvarig. Det kom även studenter till denna kurs i allt större omfattning och studenter som måste komplettera. Resultatet blev — utom att det blev en helt annan kategori av aspiranter — att kursen blev allt dyrare och dyrare. Kraven på forstmästarnas utbildning, även deras teoretiska utbildning, ökades automatiskt och den närmade sig alltmera kraven på jägmästarnas utbildning. När de utexaminerade sedermera skulle söka sig ut i det praktiska livet, visade det sig till en tid att skogsbolagen gärna ville ha dessa forstmästare, som hade en relativt god teoretisk och oftast en långvarig praktisk utbildning, i motsats till jägmästarna som fått alldeles för litet praktisk och, jag vågar nästan säga, för mycket teoretisk utbildning. Under årens lopp skedde emellertid en utjämnning. Jägmästarna som fingo den högre teoretiska utbildningen blevo tvungna att skaffa sig mera praktik och började göra det, medan å andra sidan forstmästarna strävade mot att få ökad teoretisk utbildning, alltså ett typiskt utjämningsförsök. Den naturliga utvecklingen blev att det ej längre fanns så stort behov av forstmästare. Skogsbolagen börja resonera som så, att det dock är bättre att anställa en jägmästare, som fått en relativt god praktisk men större teoretisk utbildning.

Därtill kommer att skogsvetenskapen gått oerhört framåt. Statsrådet har redan framhållit att för en någorlunda ansvarsfull post inom skogsbolagen krävs numera en mycket högre teoretisk utbildning än förut. Allt detta har gjort, att liksom forstmästarekursen på sin tid växte fram för att fylla

Ang. skogsundervisningens omorganisation. (Forts.)

ett naturligt behov, har utvecklingen nu av sig själv, som också statsrådet framhöll, nått därhän att behovet av dessa forstmästare alltmåra har minskats. Jag förnekar visserligen inte alls, att, som herr Carlsson framhöll, en del av våra duktigaste skogschefer och skogsmän ha kommit från forstmästarnas grupp, men det är i regel sådana som tillhört den äldre perioden, då i bolagen förut anställda fingo denna utbildning. Jag tror däremot knappast att många forstmästare från senare tider ofta ha fått sådana anställningar.

Jag vet mycket väl att landshövding Ringstrand, som också herr Carlsson erinrade om, hängt fast vid den nuvarande ordningen. Det blev en känslosak för honom på gamla dagar. Jag tror också att herrarna, som nu gå in för att söka bibehålla den gamla forstmästarekursen, fatta det såsom en rent demokratisk idé. Jag kan försäkra herrarna, att det är en felaktig uppfattning. Med det tillmötesgående som denna grupp av aspiranter på skogsutbildning har rönt, först och främst i propositionen och sedan ytterligare av jordbruksutskottet, bör den rätteligen känna sig verkligen tacksam, och betänkligheter mot förslaget skulle snarare kunna anföras av omtanke om den s. k. högre kursen.

Jag måste säga, att när jag läste den kungl. propositionen fann jag den vara mycket skickligt uppgjord. Det var många svåra punkter att bemästra och mycken hänsyn att ta åt olika håll, men den kungl. propositionen hade enligt mitt förmenande lyckats väl klara det huvudsakliga. Jag tror att herrarna, när herrarna gå till beslut, mycket lugnt kunna rösta för utskottets förslag, ty det tar hänsyn inte bara till vad det här främst gäller, ledningen av våra värdefulla och dyrbara skogar, utan också till de personer i mindre goda ekonomiska förhållanden, som vilja in på denna bana. Jag tror att ett uppskov nu är fullkomligt meningslöst. Denna fråga är mycket äldre än vad herrarna tro, och vi ha nu till sist nått fram till en punkt, där vi med full tillfredsställelse böra kunna acceptera ett föreliggande förslag. Jag ber därför att på det allra varmaste få tillstyrka herrarna att ta det föreliggande utskottsförslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälde och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 242, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa kostnader dels i anledning av jagaren Klas Ugglas grundstötning, dels ock för inköp av drivmedel till flottan.

Anmälde och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 243, till Konungen i anledning av väckta motioner angående en utvidgad livsmedelslagstiftning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 118, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss omläggning av automobilbesiktningsväsendet;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för furiren vid Kronobergs regemente I. H. Persson och värnpliktige G. G. Magnusson från viss betalningsskyldighet;

nr 120, i anledning av väckt motion om gottgörelse av staten till svenska fordringsägare för dem genom sanktionsförfarandet mot Italien åsamkade förluster; samt

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Häradsrätterna: Avlöningar och Ersättning till befattningshavare vid rådhusrätter och till städer för förlorad lösen i följd av intekningsförnyelsernas avskaffande jämte väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden;

andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 41 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående anordnande av kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstycknings- och jordförmedlingsverksamhet; samt

nr 17, i anledning av väckt motion angående rundradiering av första kammarens förhandlingar vid det sammanträde, då herr Bagges interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund må komma att besvaras.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.18 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Nordborg* för tiden från och med den 23 innevarande månad till och med den 1 nästkommande juni.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av § 29 mom. 1 och § 38 reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

nr 240, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av 19 § lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 247, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 254, angående bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden i vad gäller lantbrevbäringen;

nr 255, angående utredning av smörets och margarinets näringsfysiologiska betydelse m. m.; samt

nr 256, angående reformering enligt vissa riktlinjer av undervisningen vid de högre allmänna läroverken.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial nr 118 och utlåtanden nr 119—121, bevillningsutskottets betänkande nr 36, andra lagutskottets memorial nr 48 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16 och 17.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om inrättande av ett utrikesutskott m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.